

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÇOCUKLUK DÖNEMİ ÖRSELENME YAŞANTILARI İLE ERKEN DÖNEM
UYUMSUZ ŞEMALAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SÜMEYYE KARAYİĞİT

GAZİANTEP – 2018

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÇOCUKLUK DÖNEMİ ÖRSELENME YAŞANTILARI İLE ERKEN DÖNEM
UYUMSUZ ŞEMALAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SÜMEYYE KARAYİĞİT

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. ŞAZİYE SENEM BAŞGÜL

GAZİANTEP – 2018

KABUL VE ONAY

Sümeyye KARAYİĞİT tarafından hazırlanan “Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları İle Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 21/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mücahit ÖZTÜRK
(Başkan)

Doç. Dr. Şaziye Senem BAŞGÜL
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet DİNÇ
(Üye)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. 21/06/2018

Doç. Dr. Mazlum ÇELİK
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ile Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı çalışmanın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım. 21/06/2018

Gaziantep, 2018

Sümeyye KARAYİĞİT

ÖNSÖZ

Çocukluk örselenme yaşantıları ve uyumsuz şemalar gün geçtikçe önemi daha çok vurgulanan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin erken dönem uyumsuz şemalar ile örselenme yaşantı düzeylerinde risk faktörü olduğu düşünülen alana katkı sağlayacak önemli değişkenler bu çalışmayla olabildiğince derlenmeye çalışılmıştır. Erken dönem uyumsuz şemalar ile çocukluk dönemi örselenme yaşantıları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan mevcut çalışma kapsamında elde edilen bulguların araştırmacılar ve alanda çalışanlar tarafından ilgiyle karşılanacağı umulmaktadır.

Bu araştırma sürecinde desteklerini esirgemeyen, beni yalnız bırakmayıp motivasyonumu arttıran kişilere minnettarım. Öncelikle, gerek ders yılında gerekse tez çalışmam boyunca güven verici tavırları ile yardımını esirgemeyen başarıları ve erdemli duruşu ile rehber aldığım danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Senem BAŞGÜL'e teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca bana emek veren tüm öğretim üyelerine ve örnek bilimsel duruşuyla başta Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Hakan TÜRKÇAPAR olmak üzere tüm bölüm çalışanlarına burada tek tek sayamayacağım yardımları için teşekkür ederim.

Veri uygulama sürecinde bana kapılarını açan Dumlupınar Üniversitesi Uygulamalı Jeoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Zeynal Abiddin ERGÜLER'e, Enerji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ramazan KÖSE'ye; Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet ALTUNCU'ya, Görsel İletişim Tasarım Bölüm Başkanı Doç. Dr. Levent MERCİN'e ve Araştırma Görevlileri Resul AY ile Funda ERDOĞDU'ya derslerinden vakit ayırarak ölçeklerimi uygulamamda sağlamış oldukları inceliklerinden ötürü teşekkürü bir borç bilirim.

Veri girişi ve uygulama esnasında değerli iş arkadaşlarım başta Çetin ÇAKMAK ve Muhammet Muhittin TOPAL olmak üzere Salih AKKAYA, Ferhat SAYIN ve Önder BABA'ya zaman gözetmeksizin göstermiş oldukları yardımları için; veri analizinde de değerli Mehmet YALÇIN'a verdiği büyük desteği için minnettarım.

Ve tabi ki üzerimde büyük emekleri olan, daima sabır ve anlayışlarına hayran kaldığım maddi-manevi hayatımın her anında desteklerini bir an olsun eksik etmeyen, varlıklarıyla güç bulduğum sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Bu tezi, hayat boyu emeğin ne demek olduğuna şahit olduğum emektar ellerin asıl sahibi olan canım anne ve babama ithaf ediyorum..

Sümeyye KARAYİĞİT

ÖZET

Bu çalışmada, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF alt boyutlarının çeşitli sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 2017-2018 yılında Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nde öğrenim gören 415 (147 Kadın, 268 Erkek) öğrenci oluşturmuştur.

Katılımcılara Sosyodemografik Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3) ve Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu (ÇÖYÖ-KF) uygulanmıştır. Tüm veriler SPSS 24 programı ile analiz edilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiğinden parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF'nin alt boyutları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. ÇÖYÖ-KF Duygusal İhmal alt boyutu puan ortalamaları çeşitli sosyodemografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermiştir. YŞÖ-KF3'nin alt boyutları puan ortalamaları da çeşitli sosyodemografik değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermiştir. Elde edilen bulgular ilgili literatür temelinde tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, Erken dönem uyumsuz şemalar

ABSTRACT

In this study, it is aimed to evaluate the relationship between childhood traumatic experiences and early maladaptive schemas. In addition, it was investigated whether YŞÖ-KF3 and ÇÖYÖ-KF sub-dimensions differed according to various sociodemographic variables. The sample of this research was 415 (147 female, 268 male) students who were educated in Dumlupınar University in 2017-2018.

Sociodemographic Information Form, Young Schema Questionnaire Short Form-3 (YŞÖ-KF3) and Childhood Experience Questionnaire Short Form (ÇÖYÖ-KF) were applied to participants. The obtained information was analyzed with the SPSS 24 program. Parametric analysis methods were used because the data show normal distribution. According to findings; Positive and statistically significant relationships were found between the YŞÖ-KF3 and the sub-dimensions of ÇÖYÖ-KF. The mean scores of the ÇÖYÖ-KF Emotional Neglect subscale differed significantly from the various sociodemographic variables. The mean scores of the subscales of YŞÖ-SF3 also differed significantly according to various sociodemographic variables. The results were discussed on the basis of the related literature and made some recommendations.

Keywords: Childhood Traumatic Experiences, Early Maladaptive Schemas

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.1.2. Alt Problemler.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
İKİNCİ BÖLÜM	7
İLGİLİ LİTERATÜR ve ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları	7
2.1.1. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantılarına Kültürel-Tarihsel Bakış.....	7
2.1.2. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları İle İlgili Tanımlar ve Yaşantı Türleri.....	9
2.1.2.1. Fiziksel İstismar:	12
2.1.2.2. Cinsel İstismar:.....	13
2.1.2.3. Duygusal İstismar:.....	15
2.1.2.4. Duygusal İhmal:	16
2.1.2.5. Fiziksel İhmal:	18
2.1.2.6. Cinsel İhmal:	19
2.1.3. Çocukluk Örselenme Yaşantılarını Açıklamaya Yönelik Kuramlar.....	20

2.1.3.1. Psikiyatrik Kuram:	20
2.1.3.2. Sosyolojik Model:	20
2.1.3.3. Sosyal Öğrenme Modeli:.....	21
2.1.3.4. Sosyal Etkileşim Modeli:	21
2.1.3.5. Ekolojik Model:.....	22
2.1.4. Çocukluk Örselenme Yaşantılarında Risk Faktörleri	22
2.1.4.1. Ebeveyn- Aile Faktörü	22
2.1.4.2. Çocuk Faktörü	25
2.1.4.3. Çevresel Risk Faktörleri.....	26
2.1.5. Örselenmeye Yönelik Çalışmalar	27
2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	30
2.2.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Temelleri	30
2.2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları ve Boyutları	33
2.2.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar İle İlgili Araştırmalar.....	36
2.3. Çocukluk Örselenme Yaşantıları-Erken Dönem Uyumsuz Şemalar İlişkisi ve Yapılan Çalışmalar.....	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
YÖNTEM.....	49
3.1. Araştırmanın Modeli.....	49
3.2. Evren ve Örneklem.....	49
3.3. Veri Toplama Araçları.....	49
3.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	50
3.3.2. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3).....	50
3.3.3. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu (ÇÖYÖ-KF)	51
3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması	53
3.5. Veri Analiz Teknikleri.....	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	54
BULGULAR VE YORUM	54
4.1. Örnekleme Ait Sosyodemografik Bilgiler	54
4.2. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	57
4.3. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF Ölçeği ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	60
4.4. YŞÖ-KF3 ve ÇÖYÖ-KF Ölçeği Puan Ortalamalarının Kişilerin Çocukluk-Ergenlik Çağında Tıbbi ve Fizyolojik Bir Hastalık Geçirmiş Olup Olmamaları Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	63
4.5. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Ruhsal Şikâyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	67
4.6. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının İntihar Girişiminde Bulunma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	71
4.7. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Çocukluk Çağında Çalışma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	74
4.8. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Aile Türü Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	78
4.9. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Ruhsal Sağlık Sorunu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	82
4.10. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Alkol Kullanımı Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	84
4.11. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	86
4.12. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	89
4.13. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Maddi Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	92
4.14. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	96

4.15. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Babadan Ayrılık Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	99
4.16. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Büyüdüğü Ev Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	102
4.17. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Büyüdüğü Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	104
BEŞİNCİ BÖLÜM	107
TARTIŞMA	107
5.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Demografik Değişkenler Bakımından Tartışılması	107
5.1.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Cinsiyet Değişkenine Göre Tartışılması	107
5.1.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Aile Türü Değişkenine Göre Tartışılması	109
5.1.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Kişilerin Büyüdüğü Ev ve Yer Değişkenine Göre Tartışılması	110
5.1.4. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Tartışılması	111
5.1.5. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Maddi Gelir Değişkenine Göre Tartışılması	112
5.1.6. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Anne Baba Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Tartışılması	114
5.1.7. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Anne Babadan Ayrılık Durumu Değişkenine Göre Tartışılması	114
5.1.8. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Kişilerin Ruhsal Şikayet Durumu Değişkenine Göre Tartışılması	115
5.1.9. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Çocukluk-Ergenlik Çağında Tıbbi ve Fizyolojik Bir Hastalık Geçirmiş Olup Olmamaları Değişkenine Göre Tartışılması	117

5.1.10. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Kişilerin İntihar Girişiminde Bulunma Değişkenine Göre Tartışılması	119
5.1.11. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Çocukluk Çağında Çalışma Değişkenine Göre Tartışılması.....	120
5.1.12. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Ailede Ruhsal Sağlık Sorunu Değişkenine Göre Tartışılması	121
5.1.13. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Ailede Alkol Kullanım Durumu Değişkenine Göre Tartışılması	122
5.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısı Arasındaki İlişkinin, Yaş Değişkeninin Tartışılması.....	123
ALTINCI BÖLÜM.....	128
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	128
6.1. Sonuçlar	128
6.2. Öneriler	131
KAYNAKÇA	134
EKLER.....	148
Ek-1 Bilgilendirme Metni.....	148
Ek-2 Anket Soruları.....	149
Ek-3 YŞÖ	153
Ek-4 ÇÖYÖ-KF.....	158
Ek-5 Etik Kurul Onay Formu	160
Ek-6 Ölçek Uygulama İzin Yazısı.....	161

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Örneklemin Sosyodemografik Bilgileri.....	61
Tablo 2. Örneklemin Sosyodemografik Bilgileri-devamı.....	62
Tablo 3. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	63
Tablo 4. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	66
Tablo 5. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	67
Tablo 6. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Çocukluk-Ergenlik Çağında Önemli Rahatsızlık Geçirmiş Olup Olmamaları Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	69
Tablo 7. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Çocukluk-Ergenlik Çağında Önemli Rahatsızlık Geçirmiş Olup Olmamaları Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	71
Tablo 8. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Ruhsal Şikâyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	72
Tablo 9. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Ruhsal Şikâyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları-devamı.....	73
Tablo 10. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Ruhsal Şikâyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	75
Tablo 11. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Ortalama Puanlarının Kişilerin İntihar Girişiminde Bulunma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	76
Tablo 12. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin İntihar Girişiminde Bulunma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	78
Tablo 13. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Çocukluk Çağında Çalışma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	80

Tablo 14. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Çocukluk Çağında Çalışma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	82
Tablo 15. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	84
Tablo 16. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	86
Tablo 17. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Ruhsal Sağlık Sorunu Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	87
Tablo 18. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Ruhsal Sağlık Sorunu Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	88
Tablo 19. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Alkol Kullanımı Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	89
Tablo 20. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Alkol Kullanımı Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları.....	90
Tablo 21. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	91
Tablo 22. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları-devamı.....	92
Tablo 23. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	93
Tablo 24. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	94
Tablo 25. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları-devamı.....	95
Tablo 26. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	96

Tablo 27. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Maddi Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	97
Tablo 28. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Maddi Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları-devamı.....	98
Tablo 29. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Maddi Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	100
Tablo 30. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	102
Tablo 31. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	103
Tablo 32. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Babadan Ayrılık Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	104
Tablo 33. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Babadan Ayrılık Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları-devamı.....	105
Tablo 34. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Babadan Ayrılık Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	106
Tablo 35. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Büyüdüğü Ev Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	108
Tablo 36. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Ortalama Puanlarının Kişilerin Büyüdüğü Ev Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	109
Tablo 37. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Büyüdüğü Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	110
Tablo 38. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Büyüdüğü Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	111

KISALTMALAR LİSTESİ

ÇÇT	: Çocukluk Çağı Travması
ÇÇTÖ	: Çocukluk Çağı Travma Öyküsü
ÇÖYÖ	: Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
KF	: Kısa Form
YŞÖ	: Young Şema Ölçeği

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Günümüzde çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına birçok kanaldan şahit olunmakla birlikte mağdurun kişilik gelişiminde bu yaşantıların oldukça rol oynadığı düşünülmektedir. Bireylerin çocukluk dönemi yaşantılarını, ailevi yapısını, sosyo-ekonomik durumunu bilmek şuan ki sahip oldukları şemalarını da bir nevi bilmek demektir. Bireylerin çocukluk yaşantıları aracılığıyla sahip oldukları düşünce yapılarının yordanabileceği ve davranışsal- duygusal sonuçların şema farklılığına göre ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Çocuğa karşı var olan örselenme yaşantılarının toplumsal bir problem olduğu görülmektedir. Bu yaşantılar herhangi bir kültürel, dini ve sosyal sınıfta görülmele birlikte ailelerin düşük ekonomik seviyeleri ya da stres faktörleri örselenme yaşantı ihtimalini arttırmaktadır. Bu hususta örselenme yaşantısına maruz kalan bireylerin içinde yaşadıkları dönem ve gelecek yaşantılarında olumsuz sonuçlar kendini gösterebilmektedir (Turan ve Tıraş, 2016: 39). Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları; kişinin çocuklukta gelişimini fiziksel, ruhsal, cinsel, sosyal açıdan olumsuz etkileyecek eylem veya eylemsizlikler şeklinde açıklanmaktadır (Taner ve Gökler, 2004: 82). Çocukluk dönemi örselenmesi ihmal ve istismarı içerisinde barındırmaktadır. Başgöl (2010: 91), ihmal ve istismar şekillerinin daima gündemde tazeliğini koruduğunu vurgulayarak sadece aile sorunu olmayıp eğitim, iş, sosyal ve yasal alanları etkileyen bir sorun olduğunu aktarmıştır. Bu konuda da kurumlardaki uzman kişilerin multidisipliner çalışma halinde olmasının önemi dikkatleri çekmektedir.

Çocukluk dönemi örselenme yaşantı düzeylerine göre var olan şemaların değişebileceği düşüncesi araştırmalarda da desteklenmektedir. Bilişsel yapının oluşumunda çocukluk dönemi örselenme yaşantılarıyla kurulan özdeşimin var olan kişilik oluşumuna yol açabildiği ve aynı zamanda şemaların oluşumuyla örselenme yaşantı düzeylerinde etken risk faktörlerinin olduğu düşünülmektedir.

Çocuklukta maruz kalınan ihmal ve istismar yaşantıları, ilerleyen yaşlardaki rahatsızlıklar için alarm oluşturmaktadır. Yaşanan örselenme yaşantıları içerisinde kişiyi

derinden etkileyen, ruhsal yapısı üzerinde izler bırakan duygusal, fiziksel, cinsel istismarlar olabileceği gibi duygusal, fiziksel, cinsel ihmal durumları yer alabilmektedir. Bu yaşantılar bireylerin sosyal yaşantılarında sıkıntıların oluşmasına sebebiyet verebilmekte ve bu yaşantılarını biçimlendirecek kendiliklerinin oluşmasını engellemektedir. Bireylerin güvenli bağ kurdukları birincil bakım verenleriyle olan yapı bozulduğunda, temeldeki kendilik duyguları da yok olmaktadır (Herman, 2007: 69). Bu hususta özellikle mağdurun yakın çevresinden tanıdığı birilerin istismar ve ihmali gerçekleştirdiği görülmektedir. Başgöl (2010: 95) çalışmasında ensest olgularda çocuğun yakını tarafından tehdit veya saldırıyla değil de kandırılma yoluyla cinsel olarak kötüye kullanıldığını söylemektedir. Böylelikle kendilik duyguları yok olan çocuğun kimlik bulmada sosyal, psikolojik sorunlar yaşayabileceği ve tanıdığı tarafından istismara uğrayan çocuğun daha fazla ruhsal olarak etkilendiği belirtilmektedir.

Beck (1964) şemaları; tutum, benlik ve diğer insanlar hakkındaki inançlar, kurallar ve varsayımlar olup, olayların yorumlanmasında algısal işlemleri yönlendiren bir işlevi yapı olarak açıklamaktadır (akt. Mann ve Hollin, 2010: 835). Davranışın arkasında yatan etkende bilişsel şemalar olduğu ve bu şemaların etkisiyle problemlerli davranış sonuçlarının ortaya çıktığı düşünülmektedir. İşlev gören varsayımların, inançların arkasında da çocukluk dönemi yaşantıların olduğu varsayılmaktadır. Majer, Nater, Lin, Capuron ve Reeves (2010: 8), yaptıkları pilot çalışmada çocukluk çağı travmasına maruz kalmanın yetişkinlikte uzun vadede çalışma belleği sorunlarına yol açtığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu hususta özellikle duygusal istismar ve fiziksel ihmalin etken olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle sağlıklı erişkinlerde çocukluk çağı travmasının bilişsel işlevler üzerindeki uzun dönem sonuçlarını ölçen çok az çalışmanın olduğu aktarılmaktadır. Mullen, Martin, Anderson, Romans ve Herbisan (1996) da çocuklukta yaşanan örselenme yaşantılarının uzun vadede fiziksel, zihinsel sağlığını kötü etkileyeceğini stres ve sıkıntılı durumu beraberinde getireceğini belirtmişlerdir (akt. Arslan, 2016: 203). Yapılan bir örnek olgu sunumunda, çocukluk döneminde cinsel istismar yaşantısı olan bireyin uzun dönem olumsuz sonuçlarının olabileceğine dikkatler çekilerek uyku problemi, depresif semptomlar, okula uyum sağlayamama, kavga etme, ani sinirlenip bağırma gibi davranış sorunlarının varlığı tespit edilmiştir (Başgöl, 2010: 93). Başka bir çalışmada da kişilerin sağlıklı psikolojik düzeyleriyle çocukluk dönemi örselenme yaşantıları arasındaki ilişkide uyumlu bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve otomatik düşüncelerin tam aracı rolünün olduğu saptanmış; davranış sorunlarındaki etken değişkenlerin otomatik düşünceler, çocukluk dönemi örselenmeleri ve

uyumsuz bilişsel duygu düzenleme stratejileri olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Kaya ve Çeçen-Eroğul, 2016: 345).

Çocukluk döneminde yaşanan istismar ve ihmalin şemaları beslediği inancıyla literatüre bakıldığında Browne ve Wilkelman (2007) örselenme yaşantılarının iç denetim, güven, kontrol odağı gibi bilişsel çarpıtmaları beslediğini belirtmişlerdir (akt. Kaya, 2014: 42). Görüldüğü gibi örselenme yaşantısı geçirmiş olmanın bilişsel çarpıtmalarla ilişki içerisinde olabileceği ifade edilmektedir.

Çocukluk döneminde yaşanan örselenme yaşantılarının kişiliği şekillendirdiği gözlemlenmektedir. İstismar ve ihmalin genelde yakın çevre tarafından uygulandığı bildirilmektedir. Özellikle yakını tarafından istismar edilen bir ergen bireyin, bilişsel açıdan gelişmişliği söz konusu olduğu için örseleyen tarafa dair hayal kırıklığı ve ihanete uğramışlık inancı içselleştirilmektedir. Bu noktada bireyin gelişen süreçte yıkıcı, öfkeli tavırlar gerçekleştirmesi görülebilmektedir (Turan ve Tıraş, 2016: 39). Böylelikle var olan örselenmelerin yapıcı, üretken, sağlıklı gelişimin önüne geçebildiği bilinmekte ve geçmiş deneyimlerin, kültürün, ekonomik durumun, aile faktörünün, eğitim durumunun, erken çocukluk yaşantısının kişilerin bilişsel genellemesinde etken olduğu düşünülmektedir.

Yapılan bazı çalışmalarda çocuğa birincil bakım verenin çocuğun gelişimine yönelik davranmamasının ve kısıtlayıcı eylemlerinin ilerleyen yetişkinlik sürecindeki psikolojik işlevselliği ile ilişkili olabileceği belirlenmiştir (Saygılı, 2014: 73). Sonuç olarak, bu doğrultuda kişilerin örselenme yaşantılarına ve şema oluşumuna katkıda bulunup zemin hazırlayan birkaç değişkenlerin (cinsiyet ve sosyo-ekonomik seviye) ele alınmasının yanında; şemalar ve çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile demografik özgeçmiş, aile ve gelişimsel faktörler, madde kullanım öyküsü ve bilişsel çarpıtmaları ele alan çalışmalar karşımıza çıkmaktadır (Beyazıt, 2017; Erükçü, 2013; Kaya ve Çeçen-Eroğul, 2016; Ünal, 2014). Mevcut çalışmada alana katkı sağlayacağı düşünülen çeşitli değişkenlerle örselenme yaşantıları ve bilişsel şemalar ilişkisine bakılmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.1.2. Alt Problemler

1. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin çocukluk-ergenlik çağında tıbbi ve psikolojik bir hastalık geçirip geçirmemesine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin ruhsal şikâyet durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
4. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin intihar girişiminde bulunma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
5. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin çocukluk çağında çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
6. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin aile türüne (çekirdek aile, geniş aile) göre farklılaşmakta mıdır?
7. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin ailesinde ruhsal sağlık sorunu olan birisinin varlığına göre farklılaşmakta mıdır?
8. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin ailesinde düzenli alkol kullanan birisinin varlığına göre farklılaşmakta mıdır?
9. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin anne-babasının öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
10. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin aile gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
11. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin anne-babasının birliktelik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

12. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin anne-babadan ayrılık durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

13. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin büyüdüğü eve (gecekondu, apartman dairesi, müstakil ev) göre farklılaşmakta mıdır?

14. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemaları kişilerin büyüdüğü yere (il-ilçe-köy) göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi ve etken risk faktörlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülerek yapılan literatür taramasında çocukluk çağı örselenme yaşantıları, erken dönem uyumsuz şemalar ile ilgili yapılmış olan araştırmaların olduğu görülmektedir. Ancak çocukluk örselenme yaşantılarıyla erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisinin birebir incelendiği yeterli sayıda çalışmaya rastlanmadığı için bu çalışmanın alanda var olan eksikliği dolduracağı ve mevcut literatüre bilgi sağlayarak yeni araştırmalara kaynaklık edeceği düşünülmektedir. Aynı zamanda ele alınan risk faktörlerinin de alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu durumlar araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın çocuklukta örselenen yaşantıların uyumsuz şemaların oluşmasındaki etkilerinin bilinmesinde ve ilerde ortaya çıkabilecek sorunlara dair tedbirler alınmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir. Birçok yönden daha sağlıklı kişilerin yetişmesi için katkı sağlayacağı umut edilmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmanın örneklemini evreni temsil etmektedir.
- Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ve erken dönem uyumsuz şemalar bilimsel olarak ölçülebilen kavramlardır.
- Katılımcıların doldurdukları form ile ölçükleri doğru ve yerinde bir çabayla yanıtladıkları varsayılmaktadır.
- Kullanılan ölçme araçları geçerli ve güvenilirlerdir.

1. 5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma; Kütahya Dumlupınar Üniversitesi 2017-2018 yılı eğitim-öğretim sürecinde okuyan öğrenciler ile sınırlıdır. Bu nedenle elde edilen veriler ancak benzer özellikler gösteren kişilere genellenebilir. Her ne kadar oluşturulan örneklem grubu araştırmanın evrenini temsil edecek sayıda olsa da belli bir eğitim seviyesine sahip kitleye yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple ölçeklerin farklı alanlarda var olan kurumlardaki (hapishane, yetiştirme yurdu, ıslah evi gibi) popülasyona uygulanmasının daha farklı sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir.

Başka bir nokta; araştırmanın kullanılan Demografik Bilgiler, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu'nun (ÇÖYÖ-KF) ölçebildiği nitelikler ve amaçlardaki sorularla sınırlı olmasıdır.

Araştırmanın yapılan literatür taramasıyla sınırlı olması da bir diğer sınırlılığdır. Mevcut çalışmanın en önemli kısıtlılığı ise, katılımcıların geçmiş istismar ve ihmal gibi örseleyici yaşantılarıyla ilgili soruları kendi başlarına olmakla birlikte bir sınıf ortamında yanıtlamaya çalışmalarıdır. Bu durum sosyal yaşamda ön yargı ile yaklaşılacak yaşantılara (istismar, ihmal) reel şekilde rahatça cevap vermeyi engelleyebilecek noktalardan biri olabilmektedir. Yani uygulanan formlar kişilerin kendi bildirimlerine dayalı olduğu için bazı bilgiler gizlenmiş, çarpıtılmış şekilde gerçekçi olarak cevaplanmamış olabilir.

Tüm bu kısıtlılıklara rağmen bu çalışmanın verileri, örselenme yaşantıları ve şemalar ile ilgili çalışmaların daha teknik düzeyde ve daha farklı alanlardaki nüfusları da kapsayacak şekilde yapılması gereğini ortaya koyması açısından yol göstericidir.

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ LİTERATÜR ve ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ilk olarak çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Bu hususta örselenme konusuna tarihsel-kültürel bir bakış, örselenme türleri, örselenme risk faktörleri, örselenmeye yönelik kuramlar ve örselenmeye yönelik yapılan çalışmalar sırayla ele alınmıştır. Daha sonra erken dönem uyumsuz şemalar ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Bu noktada da erken dönem uyumsuz şemaların temelleri, alanları ve erken dönem uyumsuz şemalarla ilgili yapılan araştırmalara sırayla değinilmiştir. Son olarak, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları-şemalar arasındaki ilişki ve ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları

2.1.1. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantılarına Kültürel-Tarihsel Bakış

Bir bireyin yetiştiği ortam, ebeveyn ilişkisi, yetiştirilme modeli kendi ruh sağlığında ve karakter oluşumunda etkindir. Birey nasıl büyürse büyüsün, yetiştirilmesinde hangi teknik kullanılırsa kullanılsın bazı anlarda cezalara tabi olduğu ve beraberinde örselenmenin geldiği görülmektedir (Bilir, Arı, Dönmez, Atik ve San, 1991a: 2).

Örselenme davranışlarına, kültürlere göre anlamlar yüklenmektedir. Bu da beraberinde istismar ve ihmal davranışlarına olan tepkisel farklılıkları getirebilmektedir. Zeytinoğlu, (1991) çalışmasında istismar ve ihmalin olduğuna kanaat getiren etkenlerin; toplumun çocuğa attığı anlam ve toplumsal değer yargılarının, disiplin modellerinin olduğunu belirtmiştir. Bazı toplumlarda da utanma ve inkar mekanizması kapsamında istismar durumları saklanabilmektedir. Bazı toplumlarda ise, bu eylemler kötü ve korkunç olarak nitelendirildiği için olmamış gibi varsayma ya da olayın üstünü kapatma davranışları şeklinde görülebilmektedir (akt. Yolcuoğlu, 2010: 74).

Toplumlara göre çocuğa karşı muamelerinin istismar veya ihmal olarak kabul edilebilirliği değişiklik gösterebilmektedir. Burada toplumun çocuğa yönelik değer algısı, aile bağları, çocuğun gelişimine dair bilgi şekli etken olabilmekte ve bu durum da evrensel olarak çocuk istismarı ve ihmali tanımlamanın zorluğunu beraberinde getirmektedir (Türker, 2017:

8). Çocuğa yüklenen anlamların toplumlara/kültürlere göre değiştiiğini söylemenin yanında literatüre baktığımızda bunun tarihsel açıdan beri süregeldiği, yani çocuğa yönelik örselenme yaşantılarının insanoğlunun var olma sürecinden itibaren olduğu, çok eski tarihlerde bu örselenmelerin görüldüğü söylenebilmektedir. Kozcu (1991; akt. Kaya, 2014: 12-13) çalışmasında çocukların bazı kültürlerde kurban edildiğine, mal gibi görölerek köle şeklinde satıldığına, bazı kültürlerde bebeğin kız olarak doğduğu utancıyla diri diri gömüldüğüne ve bazı kültürlerde de yeni doğan bebeklerin nehre atılarak yaşamaya hakkı olanların suyun üzerinde kalmayı başatabildiği inancına sahip olduklarına dikkatleri çekmiştir. Eski çağda çocuklara karşı tablo böyle iken orta çağda çocukluk diye bir kavramın olmadığı ve çocukluğun kendine özgü dönemin olduğuna inanılmadığı belirtilmektedir. Çocuklara yönelik örselenme davranışlarının toplum tarafından kabul edilebilirliğini etkileyen duruma 'kızını dövmeleyen dizini döver', 'dayak cennetten çıkmadır' gibi atasözleri örnek verilmektedir (Bilgiç, 2015: 14). Bir diğer örnek, diğer kültürler tarafından farklı karşılanabilen sünnet ettirme davranışı olarak gösterilmektedir. Aynı şekilde Afrikadaki kliteridektominin de değişik kültürler tarafından anlaşılmakta güçlük çekildiği bildirilmektedir (İşmen, 2004: 215). Tüm bunlar toplumların çocukların ait oldukları cinsiyet rollerine dair uygun olan davranışların benimsenmesine aracılık etmekte ve kültürler tarafından çocukların örselendiklerine dair varılan kanaatlerde farklılık meydana getirebilmektedir.

Çağdaş dünyada ise eski ve orta çağın tersine daha bilinçli bir durum söz konusu iken örselenme yaşantılarının halen devam ettiği bildirilmektedir (Öztürk'den [2011] aktaran Kaya, 2014: 13). Türkiye'de 2012 yılında Geleceğimizin Çocukları Vakfı ve Uluslararası Çocuk Merkezi Derneği tarafından yapılan araştırmada on bir- on yedi yaş arası yüz yüze görüşülen dört yüz kırk çocuktan %25,7 çocuğun en az bir kere ihmal yaşantısının olduğu belirlenmiştir (akt. Beyazıt, 2017: 1-2). DSÖ, (2014) tarafından uluslararası bir sorun olarak belirtilen çocuk istismarı toplumun önemli problemleri arasında yerini almaktadır.

Yaşanan örselenmelerin her zaman yıkıcı sonuçlarının olduğu bilinmektedir. Bu yıkıcı sonuç, akan yaşamsal süreçte yoğun veya hafif şekilde olabilmektedir. Literatürde de çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının uzun süreçteki etkileri belirtilmektedir. Yoğun örselenme yaşantısı olan bireylerin gelişen zamanda yaşanılan olaylara daha tepkisel yaklaştığı ifade edilmektedir (Glaser, Van-Os, Portegijs, Myin-Germe [2006]; Lardinois, Lataster, Mengelers, Van Os ve Myin-Germeys'den [2011] aktaran Kaya, 2014: 2).

2.1.2. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları İle İlgili Tanımlar ve Yaşantı Türleri

Çocukluk örselenme yaşantısı çeşitli kaynaklarda görülmekle birlikte son zamanlarda konuya dair yoğunlaşmanın arttığına şahit olunmaktadır. 1890 yılında yılında Paris Tıp Akademisi'nde Fransız Hekim Tardieu tarafından çocuk istismarına yönelik ilk tanım yapılmıştır. Fransız Hekim, istismara uğrayan çocuğun beyin yüzeyinde kanama olduğunu belirlemiş ve sonraki süreçte ruhsal-fiziksel bozukluğun kendini gösterdiğini söylemiştir. Çocuk Radyoloji Uzmanı olan Amerikalı John Caffey de 1946'da, subdural kanaması ve kemik kırığı olan bebek vaka semptomlarının istismardan ziyade küçük kazalardan olabileceğini söylemiştir. Kempe ise, 1962 yılında ilk kez hırpalanmış çocuk sendromu terimini kullanmış ve sonra bu terim yerine çocuk istismarı terimi kullanılmıştır. (Zengin, 2014: 15; Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi ve Lozano; 2002: 59).

Toplumlara göre örselenme davranışı olarak görülebilecek durumların değişiklik gösterebileceği düşüncesi ile örselenmenin tanımını yapmada güçlük olabileceği belirtilmektedir. Aynı zamanda toplumların kültürel değerlerinin, inançlarının çocuğu yetiştirmedeki belirleyici faktörünün etkisi ile evrensel bir tanımdan bahsetmenin zor olduğu görülmektedir (Kocaer, 2006: 15). Genel olarak örselenme yaşantısı; çocuğa karşı fiziksel, cinsel, duygusal açıdan uygunsuz davranılması (istismar) veya çocuğun duygusal, fiziksel, cinsel ihmali şeklinde tanımlanmaktadır (Aslan ve Alparşlan'dan [1999] aktaran Turan ve Tıraş, 2016: 38).

Polat (2007; akt. Kaya, 2014: 1) kitabında çocukluk dönemi örselenmesini, çocuğun bakımında görevli bireyin eylemleri sonucu; çocuğun bedensel, duygusal, cinsel veya zihinsel gelişimine zarar vermesi şeklinde açıklamaktadır. Aynı zamanda çocuğun psikolojik ve fizyolojik sağlığı açısından gereksinimlerinin karşılanmaması veya sekteye uğratılması söz konusudur. Yani, çocukluk dönemi örselenme kavramı istismar ve ihmali içinde barındırmaktadır. İstismar aktif, ihmali ise pasif bir duruma karşılık gelmektedir. Bu noktada çocuğa karşı kötü bir eylem 'istismar' olarak, çocuğa karşı olması gereken iyi şeylerin yapılmaması da 'ihmal' olarak bildirilmektedir (Polat'dan [2007] aktaran Beyazıt, 2017: 1). İhmalin kasıtlı olmasının yanında, elde olmayan sebeplerle olabileceği de düşünülmektedir. Örneğin, Altıntaş (1991; akt. Türker, 2017: 32) çalışmasında düşük eğitim seviyesinin, ekonomik sıkıntıların, bilgisiz olmanın farkında olmadan ihmali durumu yaşatabileceğini belirtmiştir. İhmali de kendi içinde türlere ayrılmaktadır.

İhmal, başta birincil derecede bakım veren kimseler ile diğer yetişkinlerin, çocuğun eğitim, beslenme, barınma gibi temel gereksinimlerini ihmal etmeleri sonucu, çocuğun her türlü biyolojik ve sosyal gelişiminin engellenmesi olarak bildirilmektedir (Kaya, 2014: 16).

Neticede kasıtlı veya kasıtsız şekilde birincil bakım verenin gereken bakım ve ilgiyi vermemesi (ihmal) ya da uygun olmayan kötü tavırlarda bulunması (istismar) örselenme yaşantısına karşılık gelmekte ve bunların sonucunda söz konusu olan çocuğun yaşına uygun gelişimsel sürecini gerçekleştirememiş olması ve cinsel noktada sömürülüyor olması örselenme yaşantısına dahil edilmektedir. İstismar durumlarında, bir uç boyutta birinci bakım verenin neden olduğu bir ölüm görülebileceği gibi diğer uç boyutta çocuğa karşı ceza mahiyetinde vurulan küçük bir tokat sonucu meydana gelen yara izinin de olması söz konusu olabilmektedir (Kocaer, 2006: 17).

Dünya Sağlık Örgütü de çocuk istismarını, bir yetişkin tarafından kasti veya kasıtsız şekilde yapılan ve çocuğun biyolojik ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlar olarak tanımlamaktadır (DSÖ, 2014). Burada önemli nokta değerlendirirken amaçtan ziyade sonuca odaklanmaktır. Yani yetişkin davranışının çocuk üzerinde oluşturduğu etki kilit noktadır. Ek olarak DSÖ'ye (2014) göre duygusal, fiziksel, cinsel ve ekonomik istismar gibi istismarın farklı şekilleri de söz konusudur.

Çocukluk örselenme yaşantıları toplumun gelişmişlik seviyesini, refahını etkileyen küresel bir problem olmakla birlikte örselenmeye maruz kalan çocukların bedensel, psikolojik durumlarını etkilemekte ve sonraki uzun süreçte bilişsel, sinirsel, gelişimsel sorunları beraberinde getirmektedir (Bilgiç, 2015: 7). Dil gelişiminde gerilik, beslenme yetersizliği, dış sorunları, beynin gelişmemesi, yaralanma, zehirlenme gibi durumların ihmalin fiziksel/gelişimsel neticesinde görülebilmektedir (Baysal'dan [2007]; Sylvestre ve Merette'den [2010] aktaran Beyazıt 2017: 25-26). Chen, Propp, Delara ve Corvo (2011: 274) da çalışmalarında bu çocukların büyüme-gelişme gerilikleri ile alt ıslatma, öğrenme güçlüğü ve bağlanma problemi yaşayabileceklerini belirtmişlerdir.

Ruhen ve bedenlen sağlıklı kişiliklerin gelişiminde çocukluk döneminin önemi bilinmekle beraber bu dönemde rol alan aile ve gelişim ortamı da bir o kadar dikkati çekmektedir. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları sağlıksız gelişim ortamlarında yüksek düzeydedir. Çok geniş bir alana işaret eden bu dönemde fizyolojik-biyolojik-psikolojik oluşum bir zincirin halkası misali birbiriyle iç içe geçmiş görünümü kapsar. İşte bu halkalar ne kadar sağlam olursa bireylerin kişilik gelişimi de o denli sağlıklı olur. Bu oluşumda her

türlü maruz kalınan eylem biçiminde söz konusu olan zarara ve örselenmeye sebebiyet verecek çeşitli örselenme türleri vardır. Birincisi farkedilme düzeyi daha net olabilecek fiziksel örselenmedir. Diğerleri ise cinsel örselenme ve duygusal (psikolojik) örselenmedir. Örselenme yaşantısının bir parçası ve bir diğer boyutu olan ihmal de; çocuğun hertürlü ihtiyaçlarına cevap verilmemesine işaret etmektedir (Giardino, Lyn ve Giardino'dan [2010] aktaran Kaya, 2014: 2). İhmal; dolaysız ve dolaylı olarak iki şekilde tip, uzunluk ve şiddetine göre olumsuz etkilerini göstermektedir. Fiziksel görünümde bakımsızlığa işaret eden dolaysız belirtilerde; temiz olmayan kıyafetler, kirlilikten kaynaklı pişikler, yeterli olmayan beslenmeden kaynaklı renksiz, cansız görünüm, aşırı zayıflık söz konusu olabilmektedir. Dolaylı belirtilerde ise, organik olmayan büyüme geriliği, gelişim eksikliği ve okuldan kaçma, saldırgan davranma gibi davranım bozuklukları kendini gösterebilmektedir (Polat'dan [2000] aktaran Kara, 2010: 33-34). Dubowitz, Papas, Black ve Starr (2002: 1101) bu hususta; ihmale uğramış çocukların anneleri ile oyun sırasında daha pasif, çekilmiş olduklarını, öğretmenlerin bu çocukları hem geri çekilmiş hem de saldırgan olarak tanımladıklarını ve ihmal edilen okul öncesi çocuklar arasında ilkokula kadar sorunlar görülemeyebileceğini belirtmişlerdir.

Çocuklar genelde korktuklarından, yalancı denilmesinden, kızılmasından, bunu söylediklerinde inanılmayacakları veya ceza alacaklarından korktukları için susmaktadırlar. En önemlisi bunun kendi suçu olduklarına kendilerini ikna etme yoluna gitmeleridir. 10 yaş altı ve üstü farklı belirtiler görülebilmektedir. 10 yaş altında korkular, kabuslar görülebilmekte; özellikle cinsel istimara uğramış kız çocukların gördükleri tüm erkeklerin başına uzattığı ellerden kaçma gibi kendince savunma yöntemleri geliştirmesi söz konusu olabilmektedir. 10 yaşın üstünde öfke kontrolü, yalan söyleme, madde kullanımı gibi daha dışa vuran davranışların görüldüğünü belirtilmiştir (Semerci, 2014).

Özetle, genel olarak literatüre bakıldığında çocukluk dönemi örselenme yaşantıları istismar ve ihmale karşılık gelmektedir. Çocuğa yöneltile eylemin türü, bu eylemlerin sebepleri ve çocuk üzerindeki etkileri açısından çocuk istismarının farklılaşarak üç boyutta oluştuğu belirtilmektedir. Bunlar; fiziksel istismar, cinsel istismar ve duygusal istismardır (Aydın ve İşmen, 2003: 9). İhmal de sebeplerine göre farklılaşmakta ve kaynaklarda duygusal, fiziksel yada her ikisi şeklinde alt kategorilere ayrılmakta, bazı kaynaklarda da duygusal, fiziksel, eğitimsel, medikal ve ruh sağlığı ihmali şeklinde kategorilere ayrıldığı söylenmektedir (Scannapieco ve Connell-Carrick'den [2005] aktaran Kaya, 2014: 24). Bu alt kategoriler ise şu şekildedir:

2.1.2.1. Fiziksel İstismar:

Bedeni kötü şekilde hasara uğratan ve bedende uygun olmayan izlerin varolması fiziksel istismar olarak belirtilmektedir. Ailenin çocuğu uygun şekilde takip etmemesi, denetlememesi ve gözetlememesi durumları sonucu meydana gelen kaza/kaza dışı hasarlar bu istismar türüne işaret etmektedir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004: 142). Başka bir çalışmada fiziksel istismar, on sekiz yaşına kadar bir çocuğun vücut bütünlüğünün birincil çevresindeki kişiler tarafından zedelenip fiziksel bir zarara uğratılması, yaralanması şeklinde açıklanmaktadır (Taner ve Gökler, 2004: 82). Literatür bu tarz hasarların ölüme kadar götürebileceğine dikkatleri çekmektedir.

Çocuğun yaşına uygun olmayan yaralanmalarından şüphelenmek gerekmektedir. Fiziksel istismar, birincil bakım verenin çocuğa kasti bir şekilde vurma, yaralama, tekme atma, bıçaklama, boğma, ısırma, sert cisimlerle dövme, yanıcı cisimlerle yakma gibi hertürlü fiziksel olarak zarar verici davranışları içermektedir (Shannon'dan [2009] aktaran Kaya, 2014: 18). Aynı şekilde tokatlama, ısırma, itme, kemik kırma, evden kovma gibi davranışların fiziksel istismar olarak kabul edildiği belirtilmektedir (Akyüz' den [1999] aktaran Kaya, 2014: 18). Bu durumlara has belirtiler bahsedilen davranış sonuçlarında meydana gelen; yanık, kırık, zehirlenme, boğulma, insan ısırığı, kafa travması şeklinde kendini gösterebilmektedir (Kocaer, 2006: 18).

Fiziksel istismarı kolay belirleyebilmek adına bazı fiziksel, davranışsal ve akademik göstergelerden de bahsedilebilir. Kişinin vücudunda şiddet anında kullanılan eşyaların bıraktığı izlerin görülmesi, keskin yanıkların olması, ısırık izleri, darp izlerinin görülmesi fiziksel göstergelere girerken, kişinin kendine zarar verici davranışlarının olması, fiziksel temastan kaçınma, sosyal iletişimde sıkıntıların görülmesi, agresif-öfkeli tavırların görülmesi, şiddet görülen ortamlara girmekten korkma ise fiziksel istismarın mağdurda bıraktığı davranışsal sonuçlar olarak belirtilmektedir. Akademik anlamda da düşük seviyede okul ve ders başarısı ile zihinsel gelişim bozuklukları görülmektedir (Üstündağ'dan [2015] aktaran Türker, 2017: 10-11).

Akgül (2015: 23-24) çalışmasında, fiziksel istismarın benlik gelişimde önemli rol aldığını belirterek bedende olan deformasyonun görsel olduğu kadar, çocuğun iç dünyasında da derin yaralara açtığını, bu yol aracılığı ile çocuğun yetişkinden sevilmediğine, fazlalık olduğuna, değersiz görüldüğüne dair mesajları aldığını belirtmiştir. Fiziksel örselenmeye maruz kalan çocuklarda davranış problemlerinin, yetişkinlikte antisosyal kişilik bozukluk

belirtilerinin olabileceği düşünülmektedir. Lawrence ve Wissow (1995), bu çocukların uzun dönemde sosyal ve emosyonel örselenmeleri göstereceklerini daha agresif veya uyaranlara tepkisel sıkıntılar göstererek duygu durum bozukluğu belirtileri gösterebileceklerini, Bulut (1996) da, tuvalet edimini kazanmış bir çocuğun regrese olabileceğini (en sık enürezis), davranış bozukluklarından evi terk, yalan söyleme, uçucu madde kullanma gibi durumların görülebileceğini belirtmiştir (akt. Türker, 2017: 14).

Özetle; fiziksel istismar belirtileri deri üzerinde; insan ısırıkları, sıyrıklar, ekimozlar, yanıklar, haşlanmalar, temas yanıkları, friksiyon yanıkları, kimyasal yanıklar, radyasyon yanıkları şeklinde görülebileceği gibi iç organ yaralanmaları, göz lezyonları, iskelet hasarı, kafa içi zedelenmeleri halinde kendini gösterebilmektedir (Demir, 2012: 12-14). Dünya Sağlık Örgütü (2014), dünya genelinde %25-50 çocuğun fiziksel istismar mağduru olduğunu belirtmiştir.

2.1.2.2. Cinsel İstismar:

Cinsel istismar, bir yetişkinin psikososyal gelişimini tamamlamamış bir çocuğu cinsel tatmin sağlama ve cinsel uyarılma için kullanılmasıdır (Polat'dan [2007] aktaran Kaya 2014: 22). Kayıt altına alınıp tespit edilen vakalardan daha fazla sayıda olduğu düşünülen bu istismar türü, eylem açısından diğer türlere göre daha uzun süreli olması ve genelde çocuğun yakın çevresinde tanıdığı kişiler tarafından olması sebebi ile daha derin sonuçları bereberinde getirebilmektedir.

Başka bir çalışmada; çocuğun yetişkin veya arkadaşı ile her türlü cinsel içerikli davranışı cinsel istismar olarak bildirilmektedir. fiziksel temas içermeyen teşhircilik, cinsel içerikli film izletme gibi eylemlerin de söz konusu tanıma girdiği aktarılmaktadır (Keskin ve Çam, 2005: 118).

Cinsel istismarın da fiziksel istismar gibi çocukta fiziksel, davranışsal, duygusal ve akademik anlamda bazı sıkıntıları doğurması söz konusu olabilmektedir. Fiziksel sonuçlarda; cinsel yolla bulaşan bir hastalığın olması, oturmada-yürümede zorluk, cinsel bölgede ağrı, kızarıklık veya kanama, idrar yaparken yanma görülebilir. Davranışsal boyutta; fiziksel temastan kaçınma, depresif hareketler, yaşının üstünde cinsel bilgi, cinsel içerikli oyunlar, her zaman gidilen yerlerden uzak durma, belirli mekanlardan kaçma, tanıdık kişiyle iletişimden kendini sakınma şeklinde belirtiler olabilmektedir. Duygusal sonuçta; güven problemi, düşük benlik algısı, utanma, depresyon, kendinde suç arama, kaygı görülebileceği gibi bilişsel

anlamda da dikkatle ilgili problemler, akademik başarısızlık, özgül öğrenme güçlüğü yer alabilir (Üstündağ'dan [2015] aktaran Türker, 2017: 22). Aynı zamanda cinsel istismarda mağdur-saldırgan ilişkisinin, şiddetin, cinsel içerik şeklinin, fiziksel zarar varlığının, çocuğun travma öncesi psikolojik gelişiminin ve yaşının çocuk üzerindeki etkilerini değiştirebileceği bildirilmektedir. Çocuk üzerinde yukarıda belirtilen fiziksel, duygusal, davranışsal sonuçların bu etkenlere göre farklılık göstermesi söz konusu olabilmektedir (Başgöl, 2010:92).

Maddi yetersizlik sebebi ile lise eğitimine devam edilmeyecek yoksulluğun varolması, psikiyatrik rahatsızlığın olması, ailenin olmaması, kurumlarda büyüme veya sokakta yaşama, bir şekilde hapisane/ıslahevinde bulunmanın örselenme ihtimalini daha da arttırdığı bilinmektedir. Cinsel istismar ve ensest kızlarda anlamlı olarak daha fazla görülmektedir. Erkeklerde fiziksel istismar kızlarda ise duygusal istismar anlamlı bir fark olmayacak şekilde biraz daha fazla görülmektedir (Zoroğlu ve ark., 2001: 72, 76).

Bu olasılığı arttıran bir diğer faktörün de cinsiyet olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalarda, cinsel mağduriyeti kızların erkeklere oranla 3 kat fazla yaşadığı belirtilerek bu durum desteklenmektedir. Davranışsal ve duygusal sonuçlara korku, kaygı, kızgınlık, depresyon, post-travmatik stres bozukluğu, uygun olmayan cinsel içerikli davranışlar (toplum içinde mastürbasyon, kişilere sürtünme, kendi cinsel organıyla sürekli oynama, cinsel ilişkiyi taklit etme) eşlik edebildiği bildirilmektedir (Kara ve ark., 2004: 141, 144). Bir diğer noktada, kızların bu durumları gizlemesinin erkeklere oranla daha az olduğunu belirtmektedir (Finkelhor'den [1994] aktaran Ovayolu, Uçan ve Serindağ, 2007: 15). Yaşanan durumu yansıtmaları oranlarının cinsiyetlere göre çok farklı olmadığı tartışmaları da mağdurların hemen hemen aynı oranda olduğunu bildirmektedir.

Özetle; cinsel istismar birçok bozukluk için risk etmenidir. Hiç bir çocuğun cinsel istismarla baş edecek durumda olduğu kabul edilebilir bir durum değildir. Çocuğun güvendiği yakınından karşı koymasını gerektiğini öngöremeyeceği bir yaşta olmasının süregelen travmaları arttırdığı ve böylelikle zarar gördüğü önemli noktalardan biridir (Başgöl, 2010: 96). Çocuk gelişim dönemi nedeniyle yakınlarının cinsel içerikli davranışlarını sevgi olarak anlam yüklemesi sebebiyle cinsel istismarın yanlış bir davranış olduğunu bilmeyebilmektedir. Sevgi davranışı diye nitelendirdiği davranışın zamanla böyle olmadığını anlayan bireyin çok daha farklı ruhsal davranışlar yaşayabilmesi söz konusu olmaktadır. O yüzden küçük yaşta çocukları korkutmadan doğru ve yanlış dokunmanın çocuğa anlatılması, öğretilmesi

gerekmektedir. Burada ki önemli noktanın çocuğa cinselliğin nasıl yaşanacağını değil de kendisini tanıması ve nasıl koruması gerektiğinin öğretilmesi olduğu düşünülmektedir.

2.1.2.3. Duygusal İstismar:

Çocukların ihtiyaç duyduğu sevgi ve ilgiden mahrum bırakılarak, birincil bakım verenleri tarafından psikolojik sağlıklarını etkileyecek kötü söz ve muamelelere tabi olması durumlarında duygusal istismar söz konusudur (Polat'dan [2007] aktaran Kaya 2014: 19).

Öztep (2010), duygusal istismarın fiziksel cezadan daha sık bir şekilde kullanıldığını belirterek, çocuğu reddetme, alay etme, aşağılama gibi tavırları kapsadığını belirtmektedir (akt. Beyazıt, 2017: 8). Shannon (2009; akt. Kaya, 2014: 19), duygusal istismarın (psikolojik istismar) temelinde çocuğun psikolojik hasar yaşantısının var olduğunu, gelişiminde duraklama, gerileme, engelleme yaratan davranışların ve olumsuz gelişimi sağlayacak davranışlarda bulunulmasının duygusal istismara karşılık gelebileceğini söylemiştir.

Duygusal istismar çeşitli şekillerde meydana gelebilmektedir. Acehan ve ark. (2013: 596) çocuğa karşı küfür, tehdit, alay içerikli sözler ile korkutma, duygusal ihtiyaca cevap vermeme, aşağılama gibi davranış şekillerinin duygusal istismara gireceğini belirtmişlerdir.

Duygusal istismar somut bir etki oluşturmadığı için anlaşılabilmesi güç olabilmekte ve gözardı edilebilmektedir. Fiziksel-cinsel istismar kadar net görünemezken fiziksel, davranışsal, emosyonel ve bilişsel/akademik sonuçları veya belirtileri olabilmektedir. Fiziksel sonuçlarda; madde kötüye kullanımı, konuşma bozukluğu, fiziksel gelişimde gecikme, bazı hastalıkların ortaya çıkması görülebilmektedir. Davranışsal belirtilerde, antisosyal davranışlar, regresyon, pasiflik agresiflik kendine zarar verme gibi davranım bozuklukları söz konusu olabilmektedir. Bilişsel anlamda ise, yaşına uygun olmayan zihinsel gecikme, akademik başarısızlık sonuçları görülebilmektedir (Üstündağ'dan [2015] aktaran Türker, 2017: 17-18). Duygusal istismarın somut bir etki oluşturmadığına ve tanısal güçlüğüne yönelik Topçu (2009: 34) kitabında, duygusal istismarın fiziksel istismardaki gibi morluk, kırıklık şeklinde görülmediğinden ebeveynin pişmanlık olabilesinin ve çocuktaki oluşturduğu yıkımın farkında pek olamayacağını belirtmiştir.

Ebeveynin çocuğa yönelik sürekli hakaret içerikli sözlerinin yada tutarsız ceza eylemlerinin (uzun süre bir yerde kilitli bırakma gibi) çocuktaki etkilerinin farkedilmesi diğer istismar türlerine göre daha güç olabilmektedir. Aynı şekilde ebeveynin reddeci-aşağılayıcı tavrı, korkutma, saldırma, yalnız bırakma, madde bağımlılığına yönelik ortam sağlama, çalma

eylemi gerçekleştirme, seks işçiliği gibi anti sosyal tutum ve eylemlere teşvik ederek ahlaken bozma, sömürme ve tutarsız davranışlarda bulunması da duygusal istismar yaşantılarından (Türker, 2017: 20).

Taner ve Gökler (2004: 85), çocuğa duygusal istismarda bulunanların bağlanma figürü olan çocuğun birinci yakınındaki kişilerin olduğunu belirtmişlerdir. Çocuğun dünyasında derin yaralar açan ve psikolojik açıdan kötü örselenmeye sebebiyet verebilecek bu tutumların önlenemesinin, sağlıklı kişilik oluşumu anlamına gelmesi gibi psiko-sosyal başarının da beraberinde gelebileceği düşünülmektedir.

2.1.2.4. Duygusal İhmal:

Çocuğa verilen duygusal desteğin gelişimine yönelik olmadığı ve çocuğa karşı sürekli kötü söylemlerin olduğu, verilmesi gereken sevginin-ilginin verilmediği durumlar duygusal ihmale işarettir. Ya da bunun tam tersi, uç boyutta ailenin aşırı koruyucu tutumlarının olması ve gereğinden fazla çocuğun hayatına dahil olma durumu çocuğun sağlıklı gelişiminin önüne geçebilmektedir (Bahçecik ve Kavaklı'dan [1993] aktaran Türker, 2017: 34).

Çocuğun birincil bakım vereninin çocuğa karşı ilgi ve yakınlık göstermemesi, sevgiden mahrum bırakması ve reddetmesi duygusal ihmal olarak tanımlanmakta ve bu ihmal türünün diğer örselenme şekilleri ile birlikte görüldüğü durumların olduğu aktarılmaktadır (Bilir, Arı, Dönmez ve Güneysu, 1991b: 46). Reece (1997) de ek olarak; ergenlikte gereken destek ve denetimden kişinin yoksun bırakılmasının bu ihmal türünden olduğunu söylemiştir (akt. Acehan ve ark., 2013: 598). Benzer şekilde; Beyazova (2014) da çocuğa karşı tutarsız tavırlarda bulunulmasının, çocuğun seslenişlerine cevap verilmeyerek anlattıklarının ilgiyle dinlenilmemesinin, ihtiyaç duyulan sevginin verilmemesinin duygusal ihmale örnek verilebileceğini söylemiştir. Ayrıca, davranış problemlerinin en çok arkasında yatan ihmal türünün duygusal ihmal olduğu düşünülmektedir (akt. Beyazıt, 2017: 12).

Dışarıdan görülmeyeceği için daha zor fark edilen bir durum olduğu belirtilmiştir. Çocuğu yoksaymak, ona bir hiçmiş gibi davranılmak duygusal ihmal olarak kabul edilirken; fiziksel ve cinsel istismara göre anlaşılması zor olduğu için şikayet eden hemen hemen yoktur (Semerci, 2014).

Şahin (2002), ihmal tiplerinin net olarak birbirinden ayıramadığı ve beraber iç içe geçmiş yaşantıların olduğuna dikkati çekmiştir. Örneğin, ebeveynin kızgınlıktan evden kovduğu ergende fiziksel-duygusal ihmal birlikte görülüp suça karışma durumlarının daha

açık hale geldiği söz konusu olabilmektedir. Aynı şekilde terk edilmiş, bir yerlere bırakılmış veya yetiştirme yurdu gibi yerlerde büyüyen çocuğun da bu ihmal türlerine uğrama ihtimalleri daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Yine, Şahin (2002), duygusal ihmale uğrayan bu çocukların yaşının getirdiği neşeyi kaybettiğini, düşük özgüven, iletişimsel sıkıntı ve diğer insanlara karşı güven sorunu yaşayan bireyler haline geldiklerini belirtmiştir. Duygusal incinme yaşayan çocuğun saldırganlık veya depresyon şeklinde durumu yansıtabileceğini söylemiştir (akt. Beyazıt, 2017: 13, 27).

İhmalin etkileri davranışsal, bilişsel ve duygusal şekilde görülebilmektedir. Genel olarak kötü muamele gören çocuklar sorun çözme, çatışmayı önleme ve kişiler arası becerilerde sosyal açıdan yetersiz olma eğilimindedirler. Bu çocuklar öğretmenleri tarafından dikkatsiz, verilen işi anlayamayan, endişeli, eksik, onaya, teşviğe ve yardıma aşırı bağımlı olarak tanımlanmaktadır (Tyler, Allison ve Winsler, 2006: 4, 6).

Baysal'a (2007; akt. Beyazıt, 2017: 27) göre, çocuklukta maruz kalınan ihmal davranışları neticesinde okul başarısızlığı, ilgisizlik görülebileceği gibi ilerleyen yaşlarda suçta karışma, cezaevine girme durumları görülebilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar duygusal ihmale uğrayan kişide bağlanma bozukluğu alkol madde kullanma, alt ıslatma, suçta meyil, duygudurum bozukluğu, bilişsel problemler ve dikkatle ilgili olumlu olmayan yaşantılar yaşandığını bildirmiştir.

Bu çocuklarda akademik başarısızlık, öğrenme güçlükleri, düşük IQ (Tyler ve ark., 2006: 6; Chen ve ark., 2011: 274) görülebileceği gibi, depresyon, anksiyete, karşı gelim bozukluğu şeklinde davranış problemlerinin (Young, Lennie ve Minnis, 2011: 889; Infurna ve ark., 2015: 4) zihinsel işleyişte düşük seviyenin (Gould ve ark., 2012: 8) olabilmesi söz konusudur. Okul öncesi ihmale uğrayan çocukların davranış problemlerinin ilkokul yıllarına kadar belirgin olmayabileceği bildirilmektedir (Dubowitz ve ark., 2002: 1101). Yani çocuklarda oluşan duygusal örselenme; çalışma sonuçlarından da görülebileceği üzere çocuklarda davranım bozukluğu, suçta meyilli hareketler, duygudurum bozukluğu biçiminde kendini gösterebilmektedir.

Beyazıt (2017: 28) çalışmasında, yapılan araştırmaların çocukluğunda ihmale maruz kalan anne-babaların derin bir şekilde duygusal yoksunluk yaşayarak beraberinde değersizlik ve problemlili mizacı getirdiğine dikkatleri çekmiştir. Bu anne-babaların da kendi çocuklarına karşı duygusal ihmalde buldukları bildirilerek, çocuklarından gelen mesajları görmedikleri veya çocuğun duygusal durumunu tanımada başarısız oldukları ve uygun dönütler

yapmadıkları ifade edilmektedir (Hildyard ve Wolfe, 2007: 896; DePaul ve Guibert, 2008: 1064).

2.1.2.5. Fiziksel İhmal:

Çocuğun besin, giyim, güvenlik, sağlık alanlarında temel ihtiyaçlarının yerine getirilememesi fiziksel ihmal olarak tanımlanmaktadır (Bilir ve ark., 1991a: 2). Aynı zamanda yetersiz beslenme, mevsime uygun olmayan giyim şekli, yetersiz temizlik, yetersiz ev koşulları, intrauterin ihmal (annenin hamilelik sürecinde yetersiz beslenmesi, sigara-alkol tüketmesi..vs) gibi durumların da fiziksel ihmale girdiği belirtilmektedir (Şahin'den [2002] aktaran Türker, 2017: 33). Bu durumda anne karnında bebeğin etkilenebileceği gibi doğum sonrasındaki ilerleyen yaşantının da etkilenmesi söz konusu olabilmektedir. Dubowitz ve ark. (2002: 1102) çalışmalarında aşırı kalabalık, sağlıksız ev ortamlarında yaşanılmasının ve uygunsuz temiz olmayan kıyafetlerin Beyazova (2014: 35-36) ise, kaza yönünden risk taşıyan bir evde yaşamanın, bakımsız korunaksız bir ortamda büyümenin, açıktaki elektrik kablolarının, prizlerin fiziksel ihmal faktörlerinden olabileceğini söylerken çocuğu terk etmenin hastane-karakol-cami gibi yerlere bırakmanın en ağır fiziksel ihmal olduğunu belirtmişlerdir.

Evde gaz sobasının bulunması veya kibrit çakma malzemelerine kolay ulaşımın olması, yeni emekleyen çocuğun dikiş iğnesi ilaç gibi maddelere ulaşılabilirliği; ihmali doğurmanın yanında ölümcül sonuçlara götürebilmektedir. Aynı zamanda çocuğun hastalığında doktora götürülmemesinin, aşılarının zamanında yaptırılmamasının da ihmal olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Tüm bu durumların neticesinde doğum esnasında uygun gelişimsel ilerlemeyi gösteren ve zamanla ihmale uğrayan çocuğun gerçek olan potansiyelinin farkına varılmadan büyüme gösterebileceği gibi sonrasında bu sürecin tam tersi şekilde gelişim geriliği gösterebileceği bildirilmektedir. Ve böylelikle okulda yeterli olmayan performans, gereken yetilerde olmayan zihinsel işleyiş söz konusu olabilmektedir (Polat'dan [2007] aktaran Beyazıt, 2017: 10-11, 26). Literatüre bakıldığında genel olarak ağır şekildeki ihmalin ölümlerle bile sonuçlanabileceği belirtilmektedir. Ve bu ölüm şekillerinin doğal yolla mı yoksa başka bir yolla mı olduğunun tespiti hususunda varolan uyarılara (olayın oluş biçimi, aile öyküsü, olay yeri..) dikkat etmek gerekmektedir (Hornor, 2014: 186; Pakiş ve ark., 2008: 85-86). Pakiş ve ark. (2008: 83-84), çalışmasında evde yalnız bırakılması sonucu yanarak ölüm, kötü hijyen ve büyüme geriliği tespiti ile beşiğinde ölü bulunan ve

ekonomik yetersizlik sebebi ile bakılmayan akciğer enfeksiyonuna kapılan çocuk olguları ihmalkar ebeveyn tutumlarına örnek olarak gösterilmektedir.

Eğer çocukta fiziksel olarak bakıldığında uyku problemleri, okulda uyuyakalma, sürekli açlık, bakımsız bir beden, kirli vücut, uygun olmayan zayıflık, yeterince büyümeme ve sürekli yorgunluk durumları varsa; davranışsal olarak bakıldığında şiddet, saldırganlık, göz temasından kaçınma, çevreye karşı ilgisiz tavırlar, kendine zarar verme, yalan söyleme, çalma, başarısızlık, öğrenme problemi, alkol-madde kullanma varsa; duygusal olarak bakıldığında da yakın teması olumsuz cevabın verilmesi, düşük seviyede benlik algısı, bağlanma problemi, içe kapanma, duygusal yoksunluk, yetersiz özgüven, duygusal ilişkilerden uzak durma varsa ihmalden şüphelenilebilir (İnsan Hakları Derneği, 2008: 15; Stowman ve Donohue, 2005: 496; Zara 2012: 2). Bu göstergelerin her zaman kolaylıkla anlaşılmayacağı, dikkati çeken noktaların disiplinlerarası ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

2.1.2.6. Cinsel İhmal:

Reece (1997) cinsel ihmali; çocuğun gelişim yaşına ve cinsiyetine has davranılmaması, giydirilmemesi şeklinde açıklamaktadır (akt. Acehan ve ark., 2013: 598). Aral ve Gürsoy'a (2001: 38) göre ise, çocuğun cinsel gelişiminin gözardı edilerek gereken özveride bulunulmaması, bu anlamdaki örselenmelere kayıtsız kalınması 'cinsel ihmal' olarak adlandırılmaktadır. Çocuğa yeterli cinsel eğitimin ve cinsel gelişimine gereken önemin verilmemesi, ebeveynler arasında yaşanan cinselliği çocukların görmeyebileceği şekilde önlemler alınmaması, cinsel sömürüye karşı çocukların korunmayıp ilgisiz davranılması cinsel ihmale karşılık gelmekte ve çocuğun yaşına, gelişimine özellikle de cinsel kimliğine göre tutumların sergilenmesi önem arz etmektedir. Bu anlamda çocukların yaşına ve cinsiyetine uygun kıyafetlerin seçilmesi, oyun içeriklerinin oluşturulması gerekmektedir. Aynı zamanda (Yalçın, 2011: 54; Altunsu, 2004: 46).

Saulsbury and Campbell (1985; akt. Türker, 2017: 34), Virjinya Eyaleti'nde doktorlara yönelik yapılan bir çalışmada istismar olgularının ihmal olgularından daha fazla raporlandığını ve ihmaldaki teşhisin daha az olduğunu belirtmişlerdir. Doktorların çoğunun, istismar türlerini teşhise daha çok meyilli olduğu aktarılmaktadır.

2.1.3. Çocukluk Örselenme Yaşantılarını Açıklamaya Yönelik Kuramlar

Çocuk örselenmelerine yönelik yaklaşımlar, spesifik bir şekilde her bir örselenme türünü özel olarak ele almaktan ziyade bütün örselenme türlerini bütüncül olarak ele almaktadır. Yapılan her çalışmadaki açıklama getirilemeyen noktalar bir sonraki yaklaşımda giderilmeye çalışılmıştır. Örselenmeye yönelik yaklaşımların 4 şekilde olduğu görülmektedir:

2.1.3.1. Psikiyatrik Kuram:

Örselenme yaşantılarını açıklamaya yönelik ilk kuramlardandır. Bu kuram, çocuğa yönelik örselenme davranışını gerçekleştiren kişilerin ebeveynler olduğunu belirterek ebeveyn özellikleri üzerine odaklanmaktadır. Bu ebeveynlerin psikiyatrik rahatsızlığa (şizofreni, manikdepresif, psikoz gibi) sahip olduğu düşünülmektedir (Gökler'den [2006] aktaran Türker, 2017: 35). Yani, örseleyici ebeveynlerin hasta olduğu, normal olmadığı kabul edilmektedir. Bu noktada birçok araştırma yapılarak örseleme davranışında bulunan ve bulunmayan ebeveynler kıyaslanmıştır. Araştırmalar neticesinde anne-babaların özelliklerine yönelik bazı tespitler yapılmış ve örseleme davranışında bulunan her anne babanın psikiyatrik rahatsızlığa sahip olmadığı görülmüştür. Mesela, Kozcu (1991; akt. Türker, 2017: 35) çalışmasında örseleyici anne-babaların düşük benlik saygısı, depresyon, kontrol bozukluğu, narsistik eğilimler gibi kişilik özellikleri gösterebileceğini ve bunun genellenemeyeceğini belirtmektedir. Kaya (2014: 35) da istismar davranışında bulunan ebeveynlerin psikiyatrik bozukluğa sahip olduğunu ve bu ebeveynlerin diğer anne-babalardan farklı özelliklerinin olduğunu söyleyerek yapılan araştırmaların bu kuramı desteklemediğini ifade etmiştir.

2.1.3.2. Sosyolojik Model:

Bu yaklaşım aileden ziyade topluma odaklanılması gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü toplumsal algıların, değer yargılarının, sosyal çevrenin, kitle iletişim araçlarının, toplumun kültürel şiddet seviyesinin aileyi yani ebeveynleri etkileyeceği ve çocuk yetiştirmede rol alacağı belirtilmektedir (Gökler'den [2006] aktaran Türker, 2017: 36). Sosyal değerlerin (şiddete bakış açısı, tutumlar, inanç,..vs.) örselenme davranışı üzerindeki etkisinden bahseden sosyolojik model, yaşanan konutun, ekonomik seviyenin, işsizliğin de örselenme davranışında etken olduğunu söylemektedir (Kaya, 2014: 35). Bu kuramın örselenme davranışını açıklayabilmek için dikkat çektiği etken faktörlerin aynı zamanda örselenmenin toplumsal kabul edilebilirliğinde de değişiklik oluşturacağı düşünülmektedir.

2.1.3.3. Sosyal Öğrenme Modeli:

Sosyolojik model, yüksek sosyo-ekonomik seviyeli ortamlarda büyüyen ve buna rağmen örselenmeye maruz kalınan durumlara açıklama getiremeyince, sosyal öğrenme modeli devreye girmiştir. Sosyal öğrenme modelinin en iyi temsilcisi Bandura'dır. Çocuğun gözlemlediği birtakım aile sorunları veya çocuğun ebevnler arasındaki şiddete tanık olarak parçalanmış bir aileden gelmesinin çocuğu ilerde istismarcı bir ebeveyn yapabileceği söylenmektedir. Çünkü burada çocuğun bu tür davranışları gözlemleyip taklit etmesi ile karakterinin oluşabileceği belirtilmektedir (Aral ve Gürsoy'dan [2001] aktaran Türker, 2017: 37). Yani örselenme davranışında bulunan ebevnin de çocukluğunda kendi anne babalarını taklit ederek rol model aldığı belirtilmektedir. Burada sadece öğrenilmiş davranış kalıplarına vurgu yapılmaktadır. Bandura (1977: 6-7) sosyal öğrenme teorisine göre çocuk istismarının, çevresel uyarılarla istismar davranışında bulunularak öğrenmeyle gerçekleştiğini ve bu öğrenilen davranışın tekrar edilmesi ile ilişkilendirilerek meydana geldiğini açıklamıştır. İstismar davranışına maruz kalan bireylerin yetişkinliğinde problem çözme yöntemi olarak aynı davranışta bulunabileceğini söyleyen Bandura, bu durumun kuşaklara aktarılan süreğen bir tutum olabileceğine dikkatleri çekmeye çalışmıştır. Bandura'ya göre, model alma yoluyla istismar etme davranışının kazanılmasında bu tarz ve şiddet gibi eğilimlerin uygulanmasında veya maruz kalınması durumlarında zamanla normal algılanmaların görülebileceği söz konusudur. Bu noktada örselenmeye maruz kalan bireylerin sorunlarla başetmede örseleme davranışını seçmemesi hususuna açıklık getirilememiştir.

2.1.3.4. Sosyal Etkileşim Modeli:

Bu model, yukarıdaki tüm yaklaşımları ele alacak şekilde bir açıklama getirmektedir. Kars (1994, akt. Türker 2017: 38) çalışmasında anne- baba ve çocuğu ele alarak her iki tarafın da özelliklerine dikkatleri çekmektedir. Aile içi karşılıklı iletişime detaylı bakılarak bazen ebevnler arası stres yaşantılarının çocuğa yansıtılabileceği belirtilmektedir. Bazen de engelli, prematüre doğan çocukların örselenmeye daha açık olabilmesi söz konusudur. Aynı zamanda Özdemir'e (1989, akt. Türker, 2017: 38) göre, örselenme davranışında çocuğun yaşı, cinsiyeti, ailenin sosyo-ekonomik durumu ve kültürel yapı gibi birçok faktörün rol oynağı düşünülmektedir. Bu model yukarıda ele alınan tüm kuramları kapsamaktadır. Kars (1996), ebevnin çocuk ile geliştirdiği etkileşimin de örselenme ile ilişkili olduğunu, sadece ebeveynle ait risk özelliklerinin örselenmede ele alınmasının yeterli olmayacağını belirtmektedir (akt. Turan ve Tıraş, 2016: 52).

2.1.3.5. Ekolojik Model:

Örseleme davranışının karmaşıklığına dikkatleri çekerek kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır. Bu model kronosistem adı verilen zaman içerisinde yer alan 4 katmandan (mikrosistem, mezosistem, ekzosistem ve makrosistem) bahsetmektedir. Aynı zamanda çocuğa yönelik örselenme davranışını anlayabilmek için iç içe geçmiş bu katmanların birbiri ile iletişimine bakmak gerektiğini belirtmektedir (Belsky'den [1980] aktaran Kaya, 2014: 37). Modelde, örselenmenin birey, aile, toplum, kültür içinde aktif çoklu belirleyicileri olduğu ve konuyla ilgili çalışmalardaki tutarsızlıkların reel bir şekilde göstermeyi hedeflediği aktarılmaktadır (Turan ve Tıraş, 2016: 52).

Kişinin ebeveyn, kardeş gibi aile ve okul çevresini direkt ele alan ve içinde bu dinamikleri barındırmanın yanında anne-babanın özelliklerini, geçmiş yaşantısını içeren sistem, mikrosistem olarak adlandırılmaktadır. Ekzosistem sosyal yapılara işaret etmektedir. Bu sosyal yapıların içinde kitle iletişim araçları, komşular, resmi ve resmi olmayan kuruluşlar yer almaktadır. Örselenme yaşantıları ile ilişkili olarak ailenin ekonomik seviyesi, mesleği, eğitim seviyesi gibi aile sistemine karşılık gelir. Geniş çaplı bir biçimde toplumu ve bireyleri biçimlendiren yasal, ekonomik, dini, eğitimsel, siyasi sistemleri barındıran Makrosistem de, örselenme yaşantılarına ilişkin kültürel değer, inanç sistemlerine dikkatleri çekmektedir (Scannapieco ve Connell-Carrick'den [2005] aktaran Kaya, 2014: 38). Birbiriyle etkileşim içinde olan ve insanları etkileyen her bir katmanı tek olarak ele almaktan ziyade birlikte değerlendirmenin daha uygun olacağı görülmektedir.

2.1.4. Çocukluk Örselenme Yaşantılarında Risk Faktörleri

Çocuk örselenme yaşantılarında birden çok faktörün olduğu düşünülmektedir. Bu faktörlerin bir araya gelmesiyle risk düzeylerinin daha yüksek olacağı düşünülmektedir. Bir diğer yandan bu faktörlerin bilinmesinin önleme çalışmalarına rehberlik edeceği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında bizim çalışmamızı destekleyici ortak risk etmenlerinden bahsedildiği görülmektedir.

2.1.4.1. Ebeveyn- Aile Faktörü

Çocukluk yaşantılarında kritik rol alan aile faktörünün çok yönlü bir şekilde ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Kezer (2014 akt. Beyazıt 2017: 23-24), çalışmasında aile içi madde kullanım, şiddet, psikiyatrik rahatsızlık yaşayan birinin varlığında büyüyen çocuğun ihmale daha açık olduğunu belirtmektedir. Howe (2005), düşük sosyoekonomik ve

eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin çocuklarına daha çok istismarda bulduklarını ifade etmiş ve madde bağımlısı yada ruhsal bozukluğu olan ebeveyne sahip çocukların daha çok istismara uğradığını söylemiştir. Bu noktada çocuğun birincil ihtiyaçlarına daha tepkisel yaklaşan bu ebeveynlerde öfke kontrolsüzlüklerinin ve kaygı seviyesinin yüksek olduğu bilinmektedir (akt. Kaya, 2014: 33).

Böylelikle risk faktörlerinde sosyo-ekonomik seviye, eğitim düzeyi, patolojinin varlığı gibi noktalar görülürken anne-babanın geçmiş yaşantısı ve büyüme şekli de akıllara gelmelidir. Bu bilgilere bakılarak, bizim çalışmamızda örselenme yaşantısı varlığı gösteren bireylerin de gelecekteki çocuklarının risk altında olduğu söylenebilir. Pearce ve Pezzot-Pearce (2007 akt. Kaya, 2014: 34) çalışmasında sorunlarını şiddetle veya diğer istismar, ihmal yöntemleri ile çözmeye çalışan ebeveynlerin çocuklarının da aynı şekilde sorunlarla baş etme yöntemi olarak bu yolu seçtiğini belirtmektedirler. Aynı doğrultuda; annenin geçmişte yaşadığı çevresel olaylarla anksiyete ve güven problemi sonucuna ulaşıldığı ve bu durumun da yeni nesle aktarımın bir örnek olduğu bildirilmektedir (Roberts, Connor, Dunn ve Golding; 2004: 540).

Ebeveynlerin küçük yaşta evlenip erkenden çocuk sahibi olmaları, kendi çocukluklarında travma yaşantılarının olması örseleme davranışlarında bulunabilme risklerini arttıran faktörlerden olduğu düşünülmektedir. Cüceloğlu (1993), çocuğuna karşı istismar davranışında bulunan ebeveynlerin ortak özelliklerinin, kendi çocukluklarında da istismara uğramaları olduğunu aktarmaktadır. Aynı zamanda ebeveyniyle güvenli bağlanma gerçekleştirilemeyen çocuğun ilerleyen yaşantısında da ilişki kurabilme problemlerinin olabileceği söylenmiştir. İhmal ve istismara uğrayan çocuk; olaylara yaklaşımı bu davranış tipiyle gördüğü için kendi stres faktörlü yaşantılarında da öğrendiği bu davranış tipini uygulacağı düşünölmektedir. Karaman (1993), eşlerinden şiddet gören kadınların çocuklarını yetiştirirken de aynı yola başvurduklarını belirtmiştir. Aynı şekilde agresif, alkol-madde kullanan ebeveynlerin istismar ve ihmal davranışlarında daha fazla bulunduğunu söylemiştir. Ek olarak bazı araştırmalarda alkol kullanan ebeveynin çocuğa karşı fiziksel istismarda bulunması söz konusu iken, madde kullanan ebeveynde cinsel istismar durumunun görülmesi söz konusudur. Arıkan (1998) da çocuk sayısının fazla olduğu özellikle düşük sosyo-ekonomik seviyeli ailelerde fiziksel örselenmenin fazla olduğunu belirtmektedir (akt. Türker, 2017: 39-40).

Kaya (2014: 34), neticede tüm çocukların örselenme davranışına maruz kalacak özelliklerle doğmayı istemeyeceğini ve bazı ebeveynlerin örselemeye yatkın olmalarının beraberinde çocuklarının özelliklerini sebep gösterdiğini söylemiştir. Tüm bunlara bakıldığında, kimi anne-babaların kendi potansiyellerini arka plana atıp, çocuklarının bazı özelliklerine dikkat çekerek kendi çocuklarını kendi elleriyle sindirip pasifleştirmeye mahkum ettikleri görülmektedir.

Çocuğu gelişim sürecine göre değerlendiremeyen ve çocuktan gelişimine uygun olmayan beklentilere giren ebeveynler bu şekilde kendi bireysel doyumlarına öncelik vererek çocuğu bir araç olarak görebilmektedir. Dolayısıyla çocuk, bu beklentileri kaçılmaz bir şekilde yerine getiremediğinde de fiziksel istismara maruz kalabilmektedir (Pala, 2011: 36-37). Aynı şekilde; Beyazıt (2017: 24-25) çocuğa yaşıyla uyumlu olmayan sorumluluklar üstlendirilmesi, ebeveynin iş hayatının olması, aşırı stres ve benlik algısının düşük seviyede olmasının çocukluk dönemi örselenme ihtimalini arttırabileceğini saptamıştır.

Çiftler arasında anlaşma problemleri, şiddet olabileceği gibi (Tuna, 2010: 29; Örsel, Karadağ, Karaoğlan-Kahiloğulları, Aktaş, 2011: 135; Koç ve ark., 2012: 123) genç yaşta çocuk sahibi olma durumu (Küpeli, Kanbur ve Derman, 2003: 129) evin kalabalık olması, çok fazla çocuk sahibi olma ve geniş aile ortamının varolması (Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002: 133; İşmen, 2004: 218; Tuna, 2010: 213) eğitim seviyesinin düşük olması (Güler ve ark., 2002: 134; Tuna, 2010: 216; Örsel ve ark., 2011: 133; Dallar Bilge, Taşar, Kılınçoğlu, Özmen ve Tıraş, 2013: 33) ebeveynin madde kötüye kullanımı, psikiyatrik sorunları (Tyler ve ark., 2006: 7) ebeveynin çocuklukta istismar ve ihmal hikayesinin olması (Küpeli ve ark., 2003: 129; Zara, 2012: 2; Dallar-Bilge ve ark., 2013: 29), çocuğun sadece anne veya babayla büyüyor olması ve ebeveynin ayrı olması (Tuna, 2010: 16; Baysal ve Şahin, 2014: 2), risk etmenleri olarak belirtilmektedir. Chen ve arkadaşları da (2011: 284); ebeveynlerin boşanmış ya da anlaşma problemlerinin varolmasının çocuğa yönelik ihmali beraberinde getirdiğini söylemişlerdir.

Özetle: ailede geçmiş istismar yaşantısının varlığı, maddi sıkıntı, aşırı stres, geniş aile, üvey anne/baba veya tek, genç anne/baba, beklenmeyen çocuk olma, madde bağımlılığı, bedensel-zihinsel bir hastalığın varolması aile/ebeveyn açısından örselenme yaşantılarına risk teşkil etmektedir (Bilgiç, 2015: 12).

2.1.4.2. Çocuk Faktörü

Genel olarak bakıldığında her çocuğun aynı şekilde örselenme davranışına maruz kalma ihtimali var gibi görünmektedir. Ancak zeka seviyesi düşük çocukların veya doğum sırasının bu ihtimali arttırdığı düşünülmekle birlikte literatürün bunu desteklediğine şahit olunmaktadır.

Howe (2005), çalışmasında hayatlarının ilk haftalarında uyanık olmayan prematüre veya çok zayıf doğmuş, engelli, eğitilmesi güç yada beklenilmeyen-istenmeyen çocukların daha fazla örselenmeye maruz kaldığını belirtmiştir. Bu durumlarda ebeveynin de daha kaygılı, stresli olduğu ifade edilmiştir (akt. Kaya, 2014: 33). Kocaer (2006: 43, 104), yapılan çalışmalarda bu çocukların örselenme olasılığının ileri düzeyde anlamlı sonuçlar gösterdiğini söylemiş ve annenin bu durumlarda kendini hatalı görüp, yetersiz hissedebileceğini söyleyerek, durumun annenin bebekten uzaklaşmasına sebep olabileceğini belirtmiştir.

Yaşlı ebeveynin son çocuğu olmak; çocuğa karşı ihmal davranışını beraberinde getirebileceği gibi, ailenin ilk deneyimlenen çocuğu olmak da örselenme davranışını gözler önüne sermektedir (Holman'dan [2001] aktaran. Kaya, 2014: 34). Yani doğum sırasının da çocuğa ait risk etmenlerinden olduğu söylenebilmektedir. Tabi burada ebeveynin sahip olduğu şartlarına, psikolojik duygulanımına, kaygı seviyesine, stres faktörlerine dikkat etmek önem arz etmektedir.

Ek olarak mental sorunu olan çocukların istismar ve ihmale uğrama riskinin yüksek olmasının arkasında; fazla bakıma ve ilgiye muhtaç olmaları ve ebeveynleri tarafından kabul görme, sabredilme durumları yer almaktadır. Bu sebeple bu çocuklar daha çok örselenmeye açık olabilmektedir. Bir diğer yandan; engelli doğan bebeğe karşı ebeveynin bakım kaygısı, engelli çocuğun davranışlarını, ihtiyaçlarını anlamada güçlük ve iletişim sıkıntısı, gereken sosyal desteğin-bağlantının varolmaması, ilave eğitim için maddi sıkıntı, gerekli sosyal desteğin zayıflığı gibi noktalar çocuğun birincil bakım veren tarafından istismara yatkınlığını arttırabilmektedir (Altunsu, 2004: 51). Aynı zamanda engelli çocuğun birincil bakım verenine daha çok ihtiyaç duyması, değişik dokunma biçimlerini ayırt etmede yaşadıkları güçlükler, cinsel gelişimlerini yanlış yorumlayabilmeleri, kötü muamele ve davranışları engelleyecek kısıtlı hareket güçlükleri ve karşılaştıkları ilgi ile zamanla istismara karşı olan duyarlılıkları bu çocukların daha fazla istismara uğrayabileceğini göstermektedir. Özetle, fiziksel/zihinsel engelliliğin, prematüre doğum ve kronik hastalığı varolan, huzursuz çocukların (Bilgiç, 2015: 12); gayrimeşru dünyaya gelen, kalabalık ailede veya üvey anne/baba ile yaşayan, ülkelerinde

savaşın olduğu, beklenilmeyen hamilelik sonrası doğan, ailesinde patoloji/şiddet olan, düşük eğitim seviyesine sahip olup geçmiş örselenme yaşantısı olan ebeveynlerin çocuklarının (Demir, 2012: 19); yetersiz ekonomik gelirin, küçük yaştaki anne/babaya sahip olmanın, madde ve alkol kullanımının istismar ve ihmal yaşantısında etken olduğu görülmektedir (Kutsal ve ark., 2011: 2857).

2.1.4.3. Çevresel Risk Faktörleri

Bir toplumun çocuğa verdiği değer ve bakış açısının çocuğa yönelik örselenme davranışının yordayıcısı olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda çocuğun yaşadığı ülkenin gelenek ve görenekleri, dini inancı, yasaları, örseleme davranışına yönelik ceza şekli örselenme davranışının şeklini ve düzeyini belirlemektedir. (Pearce ve Pezzot-Pearce'den [2007] aktaran Kaya, 2014: 32). Yani kötü muamele eden anne-babanın yanında çevresel faktörleri de gözardı etmemek gerekmektedir.

Cüceloğlu (1993; akt. Türker, 2017: 44-45), istismar eden ebeveynin yaşadığı toplum içinde kendisini yalnız hissettiği, kendilerine sosyal destek olabilecek, zaman zaman çocuklarını bırakabilecek kimsenin olmadığı ve içinde yaşadıkları ortamı beğenmediklerini belirtmiştir. Bu sosyal çevrenin kısıtlı olması ve bireylerin aidiyet duygusunu hissedememelerinin de etken olduğu düşünülmektedir. Sanayileşmenin getirmiş olduğu şartlar veya barınma beslenme ihtiyaçlarına gereken cevabın alınamaması da çevresel risk faktörü olarak ele alınabilir. Tyler ve ark. da (2006: 7-8) ekonomik durum ve sosyal ağ kalitesi yani destekleyici sosyal çevrenin olmamasının çevresel risk etmeni oluşturabileceğine dikkatleri çekmiştir.

Ek olarak; işsizlik halinin (Öncü, Kurt ve Esenay, 2012: 129); çocuk sayısının çok olmasının ve kuşaklararası örselenme yaşantı geçişinin (Tuna, 2010: 213); kişilerin ebeveynlerinden birinin veya her ikisinin olmamasının (Bebbington ve ark., 2011: 261) aile içi şiddetin (Güler ve ark., 2002: 132) sağlıksız yaşam biçimin (Dubowitz ve ark., 2002: 1101) ailede kronik hastalığın varlığının (İşmen, 2004: 214) konut içerisinde öz babanın dışında yabancı bir erkeğin olmasının (Kaleağası, Özge, Toros ve Kar; 2009: 81) çevresel etmenlerle ilgili olduğu ifade edilmektedir.

Çocuk ihmalinin ekonomik olarak her tür seviyedeki ortamlarda görülebileceği düşünülmektedir. Düşük işsizlik, sosyo-ekonomik seviye gibi durumlarda olasılığın daha yüksek olmasıyla beraber, yüksek sosyo- ekonomik ortamlarda çocuğun sadece maddi

ihtiyaçlarına cevap verilmesi, yatılı okula gönderilmesi, bakıcıya verilmesi gibi koşulların da ihmali doğuracağı belirtilmektedir (Harrington, 2002: 367).

İhmal her kültürde/toplumda görülebileceği gibi, ortaya çıkış şekli olarak çevrelere göre değişiklik gösterebilmektedir. Ulu'nun (2011: 71) çalışmasında, çocuğa yönelik disiplin içerici davranışların kimi kültürlerde örselenme davranış algısı şeklinde nitelendirilmesi, kimi kültürlerde de eğitim açısından bir gereklilik olarak görülmesi bu durumu desteklemektedir.

Bazı kültürlerde eğitim, sağlık haklarının cinsiyete göre verilmesi, boşanma-madde kullanmaların kabul edilebilir görülmesi ve bunların ihmali doğurması yine bu duruma örnek gösterilebilir (Kezer'den [2014] aktaran Beyazıt, 2017: 23). Son olarak toplumda varolan sosyal eşitsizlikler, suç öyküleri, çocuğa yönelik yasal yetersizlikler, çocuğa atfedilen değer in aşağılarda olması, şiddetin meşru görülebilmesi ve medyanın bu husustaki etkisi çevresel risk etmenleri olarak kendini göstermektedir (Bilgiç, 2015: 12).

2.1.5. Örselenmeye Yönelik Çalışmalar

Çocukluk döneminde yaşanan örseleyici yaşantılarının yetişkinlik döneminde ruhsal problemlerle seyrettiği tahmin edilmektedir. Literatüre bakıldığında Burgess'in (1995, akt. Kaya, 2014: 39), bu örselenme yaşantılarının yetişkinliğe bilişsel şemalar yoluyla taşındığını söylemesi ve Beck ve Steer'in (1991; akt. Kaya, 2014: 39), yetişkinlikteki kişilik bozukluklarıyla çocukluk yaşantıları arasındaki ilişkiden bahsetmesi bu tahmini desteklemektedir. Çocuklukta yaşanan bu yaşantıların erişkinlikte patolojik sıkıntılara yol açabileceği düşünülmektedir.

Geçmişinde örseleyici yaşantıları barındıran bireylerin duygulanımlarının daha şiddetli olabileceği düşünülmektedir. Bu yaşantıların bireylerdeki etkilerini gösterebilmek adına Zoroğlu ve ark. (2001: 70) tarafından yapılan araştırmada, örselenme yaşantılarıyla ilişkili diğer canlılarda bile kendine zarar verme durumlarının görüldüğü belirtilmiştir. Bu zarar verme bir iç çatışmadan veya suçluluk durumlarından ziyade bakım veren ile olan örseleyici yaşantı sonucunda meydana gelen ve ilkel canlılarda dahi şahit olunan bir davranış şeklindedir. Ebeveyn bakımı engellenen rhesus maymunlarının kafalarını sallayıp, vurma gibi kendine zarar verici davranışları bu hususa örnek olarak gösterilmektedir.

Deniz (2006: 93), tarafından çocuklukta örselenme davranışına maruz kalanların yetişkinlikte saplantılı bağlanma stilleri gerçekleştirdiği belirtmektedir. Duygusal istismara maruz kalanların ilerleyen yaşantılarında partner kaygısı yaşayacakları düşünülmektedir. Bu

anlamda Tencer (2002); duygusal istismar mağdurlarının kişilerarası ilişkide yeterlilik gösteremediğini, istismara uğramayanlara oranla daha az yakın ilişkide bulduklarını belirtmektedir (akt. Kaya, 2014: 43).

Suç profilindeki bireylerin geçmiş yaşantılarına bakıldığında istismar örneklerinin görülebileceği düşünülmektedir. Yani; çocukluk döneminde maruz kalınan örselenme, kişiyi suç işlemeye sevk edebileceği gibi birçok yaşamsal alanının da etkilenmesine sebebiyet verebilecektir. Bu doğrultuda; Kaya ve Çecen-Eroğul (2013: 388), çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının kişide kural dışı davranışlarda bulunmayı, suçluluğa yönelmeyi arttırdığını ifade etmiştir. Zolotor ve ark., (1999: 19-20) çocukluğunda istismara uğramış kişilerin düşük seviyede akademik başarı, zayıf uyumsal işlevsellik dil becerisi ve bilişsel gelişim bildirdiğini söylemişlerdir. Aynı şekilde düşük benlik saygısı, suça ilişkin davranışlar, sosyal anlamdaki problemler ile çocuklukta örselenme yaşantıları arasında ilişki bulunmuştur. Bostancı, Akbayrak, Bakoğlu ve Çoban (2006: 101); çalışmalarında yetişkinlikteki depresif duygu durumunun, umutsuz olmanın ve düşük benlik algısının çocuklukta örselenme yaşantıları ile bağlantılı olduğu saptanmıştır.

Yine bu duruma paralel olacak şekilde, çocukluk döneminde maruz kalınan istismar ve ihmal yaşantılarının ilerleyen süreçteki madde kötüye kullanım, kişilik bozuklukları, depresif tavırlar ve anti-sosyal davranış bozuklukları gibi sorunlarla ilişkili olduğu bildirilmektedir (Brown ve Anderson'dan [1991] aktaran Kaya, 2014: 2). Bir başka araştırmada da psikolojik ve somatik sağlık rahatsızlıklarından tssb, depresyon, anksiyete, yeme bozuklukları, fibromiyalji, kronik yorgunluk ve ağrı problemlerinin çocuklukta yaşanan ihmal-istismar ile bağlantılı olduğu belirlenmiştir Örselenme davranışına maruz kalanların daha fazla kardeşe sahip oldukları, babalarının daha az eğitilmiş olduğu, büyüme ortamında sorunlu içicilerin var olduğu, ebeveynlerinin ciddi evlilik sorunlarına sahip olduğu ve daha fazla sağlık problemlerinin olduğu tespit edilmiştir (Springer, Sheridan, Kuo, ve Carnes, 2007: 2, 5). Çocukluk dönemi yaşantılarının bilişsel işlevleri etkileyebileceği düşünülmekle birlikte Majer ve ark., (2010: 7) bu durumu destekler çalışmalarında uzun süreli hafıza sorunlarının olabileceğinden bahsedilmiştir. Uzun süreli ve çalışma hafızasında çocukluk çağı travmasına maruz kalma ile bilişsel performans arasında negatif ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda davranış problemleri, antisosyal kişilik bozuklukları gibi problemlerin kendini zamanla gösterebileceği düşünülmektedir.

Bunun yanında Gay, Harding, Jackson, Burns, Baker (2013: 408) çocukluk döneminde duygusal olarak örselenmenin, yetişkinlik döneminde yaşanan şiddet eğilimli ilişki biçimlerinde aracı rolü olduğunu belirtmektedirler. Bir diğer yandan, Zoroğlu ve ark. (2001: 72) çalışmalarında, kişilerin varolan şiddet içerikli kendine zarar verici davranışlarının örselenme davranışlarına özgü bir sonuç olmadığını, sadece bu durumun nedenlerinden biri olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Sosyal yaşantılarıyla iletişim içinde olan bir bireyin geçmiş örselenme yaşantısı söz konusu ise bu sosyal iletişiminde (iş, aile, yaşamı) daha fazla sorun bildireceği düşünülmektedir. Fiziksel istismara uğrayan çocukların aksine, ihmal edilen çocuklar daha ciddi bilişsel eksiklikler, sosyalleşme sorunları ve daha fazla içselleştirme davranışları sergilediği görülmüştür (Chen ve ark., 2011: 276).

Beyazıt (2017: 160), yapmış olduğu çalışmasında anne eğitim programının annelerin ihmal davranışını önlemede etkili olduğunu, ancak bu durumun çocuklara yansımadığını ve çocukların ihmal puanlarında bir değişiklik olmadığını dile getirmiştir. Bu hususta sadece annelere değil aynı zamanda babalara, çocuğun yakınındakilere eğitim programlarının uygulanması gerektiğini ifade etmiştir.

Örselenme yaşantılarına yönelik önemli bir nokta; örselemeye yatkın ailelerin tespitinin iyi bir gözlemcilik ve kapsamlı bilgi istemesidir. Bu konudaki ciddi görev ve sorumluluk mercilerinden olduğu düşünülen sağlık çalışanlarını gözardı etmemek gerekmektedir. Bilgiç (2015: 86), yaptığı çalışma sonucunda bu alanda çalışan sağlık elemanlarından ebe-hemşirelerin öğrenim hayatları boyunca ne yazık ki çocuklara yönelik istismar ve ihmal ile ilgili yeterli olmayan bir eğitimlerinin olduğunu ve genel olarak bu çalışanların bilgi seviyelerinin, farkındalık durumlarının gereken düzeyde kapsamlı olmadığını bildirmiştir.

Özetle; yapılan araştırma sonuçlarında çocuklukta yaşanan örselenmelerin (istismar ve ihmalin) patolojik bozukluğa, iletişimsel sıkıntılara, ruhsal bozukluklara, bilişsel problemlere, şiddete-öfkeye yatkınlığa, travma sonrası stres bozukluğuna, suçlu profile yatkınlığa, cinsel problemlere yol açtığı ortaya konmuştur. Dolayısıyla temelde maruz kalınan bu örselenme yaşantılarının insan üzerinde kısa ve uzun vadede pek çok olumsuz etki oluşturduğu görülmektedir. Çocuğun gelişiminde ve kişiliğin oluşumunda bu kadar önemli bir etki yaratarak hayat akışını etkileyen örselenme yaşantıların ele alınması oldukça önem arz etmektedir.

2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

2.2.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Temelleri

Şema yapısının tarihine bakıldığında Antik Yunan'a kadar uzandığını görmekteyiz. Kantçı felsefede şemanın; yapı, iskelet, taslak anlamında kullanıldığı belirtilmektedir. Bir diğer yandan, cebir, geometri, bilgisayar alanlarında kullanıldığı göze çarpmaktadır. Özellikle psikoloji camiasında zengin bir tarihe sahip olan şema terimi, algı aracı olan bir kılavuz, bir örüntü olarak tariflenmektedir. Piaget şemayı; problem çözme ve yorumlama için hizmet eden bir bilişsel plan olarak tanımlamaktadır.

Beck, psikoloji ve psikoterapi bağlamında şemaların kişinin yaşam deneyimlerinin anlam kazanması için düzenlenmiş bir plan olduğunu ifade etmiştir. Young şema tanımında şemaların erken dönemde yaşanan toksik deneyimlerin bir sonucu olarak gelişen en çok eksen 1 bozukluklarının temelini oluşturan olumsuz yaşantılardan ibaret olduğunu savunmaktadır ve şemaları şu şekilde tanımlamıştır:

- Genel, yaygın tema ya da bir örüntüdür.
- Hatıraları, bilişleri, duyguları ve bedensel duyumları kapsar.
- Kişinin kendi ve ötekiyle kurduğu ilişkiye dikkat çeker.
- Çocukluktan itibaren gelişir.
- Kişinin yaşam deneyimleriyle karmaşık bir hale gelir.
- Erken dönem uyumsuz şemalar çoğu zaman işlevsizdir.

Kısaca erken dönem uyumsuz şemalar; erken dönemde başlayan, yaşam boyunca tekrarlanan kendiliğe yıkıcı zararlar verebilen duygusal ve bilişsel örüntülerdir. Young, bireyin erken dönem uyumsuz şemasına yönelik uyumsuz davranışlar sergilediğini ifade etmektedir. Bu bağlamda davranışlar, şemalar tarafından motive edilir, şemanın bir parçası değildir (Young, Klosko ve Weishaar, 2009: 25-26).

Erken dönem uyumsuz şemaların tamamı, çocukluk travmalarına ve kötü davranışa dayanmamaktadır. Bireyler tek bir çocukluk travması yaşamadan da bağımlılık/yetersizlik şeması geliştirebilmektedirler. Çocukluğu boyunca aşırı korunan birey de bu şemayı geliştirebilir. Buna karşın tüm şemaların travması olmamasına rağmen tamamı yıkıcıdır ve tekrarlanan toksik çocukluk ve ergenlik deneyimlerinden kaynaklanmaktadır. Rahat ve tanıdık, bilinen şemalar bireyin acı çekmesine neden olmasına rağmen, uyum sağlamak adına

hayatta kalmaya çalışır. Birey kendi şemalarını tetikleyen olaylara kendini yakın hisseder (Young ve ark., 2009: 26-28).

Şema terapiye göre uyumsuz şemalar, erken dönem çekirdek duygusal ihtiyaçların giderilememesi sonucu oluşmakta ve yetişkinlik döneminde de bu ihtiyaçların giderilememesine sebep olmaktadır. Şemaların oluşumuna etki eden temel ihtiyaçlar:

- 1) Güvenli bağlanma,
- 2) Özerklik, yetenek ve olumlu kimlik algısı,
- 3) Gereksinim ve duyguları ifade özgürlüğü,
- 4) Kendiliğindenlik ve rol yapma,
- 5) Gerçekçi limitler ve özdenetim şeklinde yer almaktadır (Young ve ark., 2009: 29).

Bu temel ihtiyaçlar, insanda varolan 'öz'ün ortaya çıkartılabilmesi ve insanın kendini gerçekleştirme için giderilmeye gereksinim duyarlar. Giderilemeyen her temel ihtiyaç kendine has problem alanları oluşturmaktadır (Young, Klosko ve Weishaar, 200: 9-10).

Çoğunlukla erken dönemde gelişen ve güçlü olan şemalar aile ortamında gelişmekte ve genellikle çocuğun dinamikleri ailenin dinamikleri olmaktadır. İleri yaşlarda da şema gelişimi olabilir ancak gücü çocuklukta gelişenler kadar değildir. Çocukluk deneyimleri uyumsuz şemalara, katı kişilerarası inanışlara katkıda bulunmakta, işlevselliğin kaybına sebep olmakta ve yaşam boyunca tekrar edebilmektedir (Young ve ark., 2003: 10-11).

Toksik çocukluk deneyimleri, erken dönem uyumsuz şemaların yapısını oluşturmaktadır. Erken dönemde gelişen bu temalar çekirdek aile içinde ortaya çıkmaktadır. Aile dinamikleri bireyin erken dönem dünyasının yapıtaşlarıdır. Erken dönem uyumsuz şemaları besleyen 4 tip toksik deneyim bulunmaktadır:

1. İhtiyaçların Toksik Engellenmesi: Erken dönemde iyi deneyimlerin az olması duygusal yoksunluk ya da terk edilme şemalarının beslenmesine sebep olmaktadır. Çocuğun yaşadığı ortamda istikrar, anlayış ve sevgi kaybolmaktadır.
2. Travmatizasyon/Kurban Olma: Erken dönemde çocuğun zarar görmesi sonucunda güvensizlik/suistimal edilme, kusurluluk/utanç, zarar görme karşısında incinebilirlik şemaları gelişmektedir.

3. Çok Fazla İyi Deneyim: Ebeveynlerin normalde bir çocuk için sağlıklı olandan çok daha fazla deneyim yaşatması bağımlılık/yetersizlik, hak görme/büyüklenmecilik gibi şemalar oluşturmaktadır. Çocuğa nadiren kötü davranılması, çocuğun şımartılması ve memnun edilmesi söz konusudur. Böylelikle, özerklik ve gerçekçi sınırlar sağlanamamakta ve bireyin çekirdek duygusal ihtiyaçları giderilememektedir. Bu nedenle ebeveynler çocuğun yaşamına aşırı müdahalede bulunacağından gereğinden fazla koruyabilir ya da aşırı derecede özgürlük vererek sınırı sağlayamazlar.
4. Seçici İçselleştirme/Önem Verilen Kişilerle Özdeşleşme: Çocuk ebeveynlerinin düşünce, duygu ve davranışlarını içselleştirerek onlarla özdeşim kurmaktadır. Ama çocuğun, her şeyi içselleştirdiği söylenemez. Bunun yerine önem verdiklerinin belirli yönlerini seçerek özdeşim kurmakta ve içselleştirmektedir (Young ve ark., 2009: 30-31).

Bir başka nokta; her bireyin benzersiz ve farklı kişilik ve mizaca sahip olduğu düşünüldüğünde, mizacın şemaların biçimlenmesindeki acılı erken dönem deneyimleriyle etkileşim halinde olduğu görülmektedir. Bazı duygusal mizaç alanlarının etken olduğu belirtilerek, duygusal mizaç alanlarının şu şekilde olduğu ifade edilmektedir:

- Gevşek/Tepkisiz
- Distimik/İyimser
- Anksiyöz/Dingin
- Obsesif/Dağınık Dikkat
- Pasif/Agresif
- Sinirli/Keyifli
- Sakin/ Girişken.

Şema Teorisi'ne göre itici erken dönem ortamının, duygusal mizacı baskılayabildiği belirtilmektedir. Örneğin; güvenli ve sevgi dolu bir ev ortamı, arkadaş canlısı, sakin bir çocuk oluşturabilir. Erken dönem ortamı olumsuzluklarla doluyorsa duygusal mizacı sosyal olan bir çocuk çekingen olabilmektedir. Aşırı duygusal mizaç, normal bir aile ortamına üstün gelerek aile geçmişine gerekçe olmadan psikopatoloji doğurabilmektedir (Young ve ark, 2009: 31-33).

2.2.2. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları ve Boyutları

Modelde “şema alanları” biçiminde adlandırılan 18 şema, giderilmemiş duygusal ihtiyaçların beş genel kategorisi içerisinde toplanmaktadır. Bu beş kategori şu şekildedir:

Alan 1: Ayrılma ve Reddedilme: Bu alandaki şemaya sahip olanlar, başkalarına güvenli şekilde bağlanamamaktadırlar. İstikrar, güvenlik, bakım, sevgi, ait olma ihtiyaçlarının giderilmeyeceğine inanırlar. Aile kökeninde belirsiz (terk edilme/istikrarsızlık), istismarcı (güvensizlik/istismar edilme), soğuk (duygusal yoksunluk), reddedici (sosyal izolasyon/yabancılaşma) gibi davranımlar çocuğun ileride erişkin yaşamında kendine zarar verici bir ilişkiden hemen uzaklaşma ya da bütünüyle yakın ilişkilerden kaçınma eğilimi olmasına sebep olabilmektedir.

1) Terk Edilme Şeması: Duygusal olarak istikrarsız ve belirsiz, güvenilmez olduklarından ya da sadece istikrarsızlıklarından dolayı önem verdikleri kişilerden duygusal destek, güç ya da korunma sağlamaya devam edemeyecekleri duygusudur.

2) Güvensizlik/Suistimal Edilme Şeması: Başkalarının zarar vereceği, istismar edeceği, kullanacağı ya da zaafından yararlanacağı beklentisidir.

3) Duygusal Yoksunluk Şeması: Kişinin duygusal destek arzusunun başkaları tarafından yeteri kadar karşılanmayacağı beklentisidir. Yoksunluğun ilgi yoksunluğu, empati yoksunluğu, korunma yoksunluğu şeklinde üç ana biçimi kendini göstermektedir.

4) Kusurluluk/Utanç Şeması: Kişinin kusurlu, kötü, istenmeyen, değersiz, önemli konularda yararsız yada dışı açıldığında itici olabilecek duygusudur. Eleştiriye aşırı hassasiyet, reddedilmek, suçluluk, başkalarının arasında güvensizlik ya da kişinin algıladığı kusurla ilgili utanç duygusudur.

5) Sosyal İzolasyon/Yabancılaşma Şeması: Dünyanın geri kalanından izole, diğer insanlardan farklı olma veya herhangi bir grup yada topluluğun parçası olmama duygusudur.

Alan 2: Zedelenmiş Özerklik ve Performans: Kişinin ayrılabilme, hayatta kalma, bağımsız olarak hareket etme ya da başarılı performansta bulunma becerisinden algıladıklarıyla çatışan çevre ve kendisi hakkındaki beklentileridir. Ailenin tutumunda çocuğun güvenine aşırı zarar verici, aşırı koruyucu ya da aile dışında yeteneklerini göstermesi için çocuğu desteklemede başarısız oluşu karakterizedir.

6) Bağımlılık/Yetersizlik Şeması: Başkalarından fazla yardım almadan günlük sorumluluklarını yerine getirememeye inancıdır.

7) Hastalıklar ve Zarar Görme Karşısında Dayanıksızlık Şeması: Herhangi bir anda kesin bir felaket olacağı ve ondan korunamayacak olmanın abartılı korkusudur. Tıbbi felaket, duygusal felaket, dışsal felaket başlıca korkulardır.

8) Yapışıklık/Gelişmemiş Benlik Şeması: Tamamen bireyleşme ya da normal sosyal gelişim pahasına biriyle ya da önem verilen kişilerle aşırı duygusal yakınlık kurmaktır. Yeterli olmayan bireysel kimlik başkalarıyla kaynaşmayı ya da boğulma duygularını içerir.

9) Başarısızlık Şeması: Kişinin başarısız olma, kaçınılmaz biçimde başaramayacak olma ya da başarı alanlarında akranlarına göre temelde yetersiz olma inancıdır.

Alan 3: Zedelenmiş Sınırlar: Başkalarına olan sorumluluklarda, sınırlarda ya da uzun vadeli amaç yöneliminde eksikliğin olmasıdır. Başkalarının haklarına saygı duyma, başkalarıyla işbirliği yapma, söz verme ya da akılcı kişisel hedefler sağlama ve ulaşmada güçlüklerle neden olmaktadır. Ailenin tutumu serbestlik, fazla müsamaha, yönetim eksikliği ya da disiplin yerine üstünlük duygusu ve sorumluluk alma karakteristiktir.

10) Hak Görme/Büyüklenmecilik Şeması: Kişinin başka insanlardan üstün olduğu, özel hak ve imtiyazlara sahip olduğu normal bir sosyal etkileşim sağlayacak kurallar tarafından sınırlandırılmadığı inancıdır. Güç yada kontrol elde etmek için abartılı derecede üstünlüğe odaklanmayı içermektedir.

11) Yetersiz Özdenetim/Özdisiplin Şeması: Kişinin hedeflerine ulaşmak ya da duygu ve isteklerinin aşırı ifadesini engellemek için yeterli öz-denetim uygulamayı reddetme ve tolerans edememektir.

Alan 4: Başkalarına Yönelimlilik: Sevgi ve onay almak, bağlantı hissini sürdürmek, ya da karşılık görmekten kaçınmak için kendi gereksinimleri pahasına başkalarının tutku, duygu ve tepkilerine karşı aşırı odaklanmaktır.

12) Boyun Eğicilik Şeması: Kişinin öfke, karşılık görme ve terk edilmekten kaçınmak için kontrolü başkalarına teslim etmesidir.

13) Kendini Feda Etme Şeması: Kişinin kendi memnuniyeti pahasına günlük işlerde gönüllü olarak başkalarının ihtiyaçlarını gidermeye aşırı odaklanmasıdır. Genelde başkalarının acısına aşırı hassasiyetten kaynaklanmaktadır.

14) Onay Arayıcılık Şeması: Güvenli ve gerçek kendilik duygusunu geliştirme pahasına başka insanlardan onay almaya, tanınmaya, ilgi görmeye yada uyum sağlamaya aşırı önem verme inancıdır.

Alan 5: Aşırı Tetikte Olma ve Baskılama/Ketleme Şeması: Çoğu kez mutluluk, kendini ifade etme, rahatlama, yakın ilişkiler ve sağlık pahasına kişinin kendi duygularını, itkilerini ve seçimlerini ketlemeye, katı içselleştirilmiş kuralları ve performans ve ahlaki davranışla ilgili yüksek beklentilere aşırı derecede vurgu yapmasıdır. Aile tutumlarında katılık, talepkarlık ve cezalandırıcılık vardır.

15) Olumsuzluk/Karamsarlık Şeması: Hayatın olumlu yönlerini küçümseyip bakmazken olumsuz yönlerine odaklanmaktır.

16) Duygusal Baskılama/Ketleme Şeması: Spontane eylemin, duygu ya da iletişimin başkaları tarafından reddedilmekten, utanç duygusundan, dürtüsel kontrolü kaybetmekten kaçınmak için aşırı ketlenmesidir.

17) Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik Şeması: Genelde eleştiriden kaçınmak için temelde içselleştirilmiş eylem ve davranışların oldukça yüksek standartlarını karşılamaya çabalamak zorunda olma inancıdır. Yüksek standartlar mükemmeliyetçilik, zorunluluk ve katı kurallarla ilgili takıntılardır, daha da başarılı olma ihtiyacını göstermektedir.

18) Cezalandırıcılık/Acımasızlık Şeması: Bireyin yaptığı hataların karşılığında sert bir şekilde cezalandırılması gerektiği inancıdır. Standartlarını ya da beklentilerini karşılamayan kişilerin (kendisi dahil) öfkeli, tahammülsüz, cezalandırıcı ve sabırsız olma eğilimini içermektedir. Hataları affetmeye karşı olumsuz tavırlar söz konusudur (Young ve ark., 2003: 13-21).

Şema Teorisi'ne göre bazı erken dönem uyumsuz şemaların koşullu, bazılarının koşulsuz olduğu belirtilmektedir. Sonradan gelişen şemaların koşullu iken önceden gelişen ve çoğu kökten gelen şemaların, kendilik ve başkalarıyla ilgili koşulsuz inanışlar olduğu aktarılmaktadır. Koşulsuz şemaların umutsuz olduğu, değişim şansının olmadığı söylenebilir. Bireyin yeteneksiz, bağımlı, sevgisiz, uyumsuz, tehlikeli, kötü olabildiği ve hiçbir şeyin bunu

değiştiremeyeceği söz konusudur. Koşullu şemalar ise umut olasılığı olan şemalardır. Sonuçları değiştirilebilir. Kişi kontrollü olabilmekte, duygularını ketleyebilmekte, olumsuz sonucu geçici de olsa başka yöne çevirebilmektedir. Koşullu şemalar, koşulsuz şemalardan kurtulma girişimleri olarak geliştiği için ikincildir. Bunları şu şekilde sınıflandırmanın mümkün olduğu belirtilmektedir:

Koşulsuz Şemalar

- Terk Edilme/İstikrarsızlık,
- Güvensizlik/Suistimal Edilme,
- Duygusal Yoksunluk,
- Kusurluluk,
- Sosyal İzolasyon,
- Bağımlılık/Yetersizlik,
- Hastalık ve Zarar Görme Karşısında İncinebilirlik,
- Yapışıklık/Gelişmemiş Benlik,
- Başarısızlık,
- Olumsuzluk/Karamsarlık,
- Cezalandırıcılık,
- Hak Görme/Büyüklenmecilik,
- Yetersiz Özdenetim/Öz Disiplin (Young ve ark., 2009:45-46).

Koşullu Şemalar

- Boyun Eğicilik,
- Kendini Feda,
- Onay Arayıcılık/Tanınma Arayıcılık,
- Duygusal Baskılama/Ketlenme,
- Yüksek Standartlar/Aşırı Eleştiricilik.

2.2.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar İle İlgili Araştırmalar

Şema teorisi kapsamında yapılan ilk çalışmalar erken dönem uyumsuz şemaları ölçen Young Şema Ölçeği'nin (YŞÖ) psikometrik özellikleriyle ilgili güvenilirlik, geçerlik araştırmaları olmuştur. Fransızca, İspanyolca, Almanca, Türkçe, Japonca, Fince ve Norveççe gibi birçok dile çevrilen ölçeğin ilk psikometrik özelliklerini çalışan araştırma Schmit, Joiner, Young ve Telch (1995) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin kişilik bozuklukları semptomatolojisi, depresyon için bilişsel incinebilirlik, özsaygı, psikolojik endişe ölçümlerini ve ayırt edici sonuçlarını çıkartabildiği tespit edilmiştir (Young ve ark., 2003: 24).

Daha sonra YŞÖ'nün çok iyi bir iç tutarlılığa sahip olduğu çeşitli araştırmalarca sağlanmıştır. Ölçeğin Türkçe versiyonunun psikometrik çalışmaları Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından yapılmıştır. Faktör örüntüleri bakımından benzer sonuçların bulunduğu bu çalışmanın sonucunda araştırmacılar, temel faktör yapılarının değişik

kültürlerde ve psikopatoloji gruplarında tutarlı olduğunu ve YŞÖ-KF3'ün evrensel olarak kullanılabileceğini vurgulamışlardır (akt. Akhun, 2012: 46-47).

Literatüre bakıldığında şema modeli çerçevesinde çeşitli Eksen I ve Eksen II bozuklukları ile ilişkili olarak pek çok çalışma yapılmıştır. Depresyon (McGinn, Cukor ve Sanderson, 2005: 219), kaygı bozuklukları (McGinn ve ark., 2005: 219), travma (Cockram, Drummond ve Lee, 2010: 165), yeme bozuklukları (Sheffield, Waller, Emanuelli, Murray ve Meyer; 2005: 787), madde bağımlılığı (Ball ve Cecero, 2001: 72), kendini yaralama davranışı (Castille ve ark., 2007: 58), kişilik bozuklukları (Thimm, 2010: 219) model çerçevesinde çalışılan bozukluklardır.

Yurtdışında yapılan çalışmalarda bilişsel ve davranışsal örüntüler olarak tanımlanan erken uyumsuz şemalar, kendini ve dünyayı kayda değer sıkıntılara yol açan, giderek artan bir biçimde zihinsel sağlık sorunlarının altında yatan önemli bir değişkeni olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede başlığımız altında Eksen 1 ve Eksen 2 psikopatolojileri ve erken dönem uyumsuz şemalarla ilgili araştırmalara kısaca değinilmiştir.

Yakın zamanda yapılan araştırmalar, madde bağımlılığı için tedavi arayan bireyler arasında erken uyumsuz şemaları incelemeye yönelmiştir. Literatüre bakıldığında, madde kullanım öyküsü olan bireylerin travma sonrası stres belirtilerini ele almayı ve anne-çocuk ilişki kalitesini geliştirmeyi amaçlayan müdahale çabalarının, ergenlerde madde kullanımının azaltılmasında yararlı olabileceğini düşündürmektedir (Yoon, Kobulsky, Yoon ve Kim, 2017: 271). Bu bağlamda erken dönem uyumsuz şemaların madde kullanım tedavisi arayan kişilerde yaygın olduğunu ve tedavide uyumsuz şemaları hedeflemenin sonuçları iyileştirebileceğini söyleyebiliriz.

Shorey, Stuart ve Anderson (2014: 21) madde kullanım bozukluğu olan bireylerle yaptıkları çalışmada, 18 erken dönem şemasının 16'sından yüksek puanlar aldıklarını saptamışlardır. Shorey, Brasfield, Anderson ve ve Stuart (2015: 348), madde kullanım bozukluğu olan bireylerde farkındalık ile 18 erken dönem uyumsuz şemanın 15'i arasında güçlü negatif ilişki olduğunu bulmuşlardır. Araştırmacılar uyum bozucu şemaların opioid kullanım bozukluğunu yordamada rolünü değerlendirmişler ve altta yatan uyum bozucu şemaların varlığının, daha sonraki yaşamda opioid kullanım bozuklukları geliştirmek için bir zayıflık faktörü olabileceği sonucuna varmışlardır. Şemalara odaklanan kanıta dayalı tedaviler, uyumsuz şemalar ve ilgili temel inançlarla ilgili bilimsel literatürün çok miktarda olması, opioid kullanımını tetikleyebilecek uyumsuz şema ve psikolojik sıkıntının

önlenmesini sağlamak için ergenlik döneminde tespit edilip tedavi edilmesini önermektedir (Zamirinejad, Hojjat, Mostem, MoghaddamHosseini ve Akaberi, 2018: 202). Soyaslan'ın (2016: VI) yürüttüğü araştırmada; madde kullanım bozukluğu olan hastaların ve kontrol grubunun şema alanları incelendiğinde; madde kullanım bozukluğu olanların kopukluk, zedelenmiş otonomi, yüksek standartlar, zedelenmiş sınırlar şema alanları ve alt boyutlarına ait puanları, kontrol grubundaki kişilerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Bir başka çalışmada uyum bozucu bilişsel şemaların alkolle ilişkili problemler için bir risk faktörü olabileceği düşünülmüştür. Bununla birlikte, bu ilişkinin altında yatan mekanizma belirsizdir. Kişinin duygusal sıkıntıya toleransı, bu ilişkinin doğasını anlamada önemli bir rol oynayabilmektedir. Çalışmalara göre sıkıntıya tolerans kısmen terk edilme ve yetersiz özdenetim şemaları ve alkol sorunları arasındaki ilişkilere aracılık etmektedir (Simons, Sistas, Simons ve Hansen, 2018: 1).

Aleksitimi ile ilgili yapılan başka bir çalışmada aleksitimi ile erken dönem uyum bozucu şemalar ve depresyonun birlikte görülmesinin ağrı deneyimini şiddetlendirdiği tespit edilmiştir. Aleksitimi, depresyon ve erken dönem uyum bozucu şemaların taranması kronik ağrı hastaları için psikolojik tedavi girişimlerinin planlanmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir (Saariaho, Saariaho, Mattila, Karukivi ve Joukamaa, 2015: 428).

Borderline kişilik bozukluğu ve depresyonda uyumsuz bilişsel şemaların rolünü açıklığa kavuşturmak için yapılan bir çalışmada; borderline hastalarının, uyumsuz şemaların çoğunluğu üzerinde daha fazla puan aldıkları, daha kötü sosyal işlevsellik ve depresyon hastalarına göre daha fazla eş zamanlı sıkıntı gösterdikleri saptanmıştır. Araştırma sonucunda kronik zihinsel bozuklukların gelişiminde ve tedavisinde uyum bozucu şemaların rolünün daha fazla araştırılmasına duyulan ihtiyaç vurgulanmaktadır (Flink ve ark., 2018: 1).

Frias ve ark. (2017: 30), terk edilme/reddetme ve diğer yönelimli olma şema alanlarının borderline kişilik bozukluğu hastaları arasında doğrudan psikopatoloji ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

Literatüre bakıldığında öfkeli çocuk, dürtüsel çocuk ve (düşük düzeyde) mutlu çocuk modlarının borderline hastalarını benzersiz bir şekilde farklılaştırdığı, hastalığın temelinde şiddet/istismar ve kusurluluk şemalarının etkili olduğu görülmektedir (Bach ve Farrell, 2017: 323).

Çağdaş sosyal-bilişsel saldırganlık teorisi ve mevcut ampirik araştırmalar, bazı erken dönem uyumsuz şemalar ile suçlularda saldırganlık arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Üç şema modunun; 'öfkeli çocuk', 'dürtüsel çocuk', 'zorba ve saldırı' boyutlarının saldırganlığı önemli ölçüde yordadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, çağdaş sosyal-bilişsel saldırganlık kuramlarına şema modlarını dahil etme ihtiyacına dikkat çekilmekte ve şema modlarının sistematik değerlendirmesi ve tedavisinin şiddetli suçlularla sonuçları iyileştirme potansiyeline sahip olduğunu öne sürdüğü düşünülmektedir (Dunne, Gilbert, Lee ve Daffern, 2018: 1). Erken dönem uyumsuz şemaların saldırganlık riskindeki bireysel farklılıklar ile ilişkili olduğu araştırmalarca desteklenmektedir (Shorey, Strauss, Zapor ve Stuart, 2017: 714).

Brazao, Rijo, Salvador ve Pinto-Gouveia (2017: 1064), erkek mahkumlarda zaman içinde bilişsel çarpıklıkları ve erken uyumsuz şemaları azaltmada etkinliğini değerlendirmeyi amaçlayan bir tedavi çalışmasında, tedavi sonrası bilişsel çarpıklıklar ve erken dönem uyumsuz şemalarda anlamlı bir azalma olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırma sayesinde yapılandırılmış bir bilişsel-davranışçı grup programının, erkek mahkumların bilişsel çarpıklıkları ve erken uyumsuz şemaların önemini azaltarak bilişsel işlevlerini olumlu yönde etkileyebileceği gösterilmeye çalışılmıştır.

Ergenlerin içselleştirici ve dışsallaştırıcı davranışlarının erken uyumsuz şemaları, baş etme yöntemleri ve şema modları ile olan ilişkilerini araştıran bir çalışmada; utanç, güvensizlik, yoksunluk, terk etme ve izolasyon/yabancılaşma gibi savunmasız duyguları içeren kopukluk ve reddedilme deneyimleriyle ilgili şemalara odaklanılmıştır. Ergenlerin içselleştirici ve dışsallaştırıcı davranış problemleri oldukça farklı olsa da, aynı uyumsuz şemalarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Van Wijk- Herbrink ve ark., 2018: 1).

Son yıllarda, yeme bozukluğu psikopatolojisiyle ilişkili temel özellikler olarak erken uyumsuz şemalara daha fazla odaklanılmıştır. Aşırı yeme bozukluğu, kopukluk/reddedilme ($r= 0.41$; $p<0.01$), bozulmuş sınırlar ($r=0.26$; $p<0.05$) ve diğerleri yönlülük alanları ($r=0.27$; $p<0.05$) ile pozitif ilişkili bulunmuştur (Imperator ve ark., 2017: 1259).

Bakımverenle bağlanma ilişkisi açısından erken dönem yaşantıları değerlendirildiğinde; kopukluk/reddedilme şemasının güvensiz bağlanma ile ergenlik dönemi duygusal sıkıntılar ve akran ilişkisi problemlerine aracılık ettiği vurgulanmaktadır (Roelofs, Onckels ve Muris, 2013: 377).

De Paoli, Fuller ve Krug (2017: 1273) kaygılı bağlanmanın duygusal yoksunluk, terk edilme, kişilerarası reddedilme ve görünüme dayalı reddedilmeyi içeren çok sayıda değişkenin yeme bozukluğu ile ilişkili olduğunu söylemişlerdir. Hem kişilerarası hem de görünüme dayalı reddedilmenin, güvensiz bağlanma, uyumsuz şema ve düzensiz yeme arasındaki ilişki için önemli arabulucular olduğu belirtilmiştir.

Özdin ve ark, (2017: 151), bipolar bozukluğu olan bireylerin, unipolar bozukluğu olan bireylere ve sağlıklı bireylere göre daha büyük çocukluk çağı travmasına maruz kaldığını tespit etmişlerdir. Çalışmalarında bipolar bozukluğu olan bireylerde, unipolar bozukluk ve sağlıklı bireylere göre daha fazla uyumsuz şema aktivasyonunun mevcut olduğunu bulmuşlardır.

Obsesif kompulsif bozukluk (OKB) tanısı konulan hastalarda intihar riski ve bununla ilişkili faktörler hakkında az sayıda çalışma bulunmaktadır. Yapılan bir çalışmada OKB hastalarında erken dönem uyumsuz şemalar, OKB semptom boyutları, OKB şiddeti, depresyon ve anksiyete intihar eğilimi (intihar düşüncesi ve intihar girişimi) araştırılmıştır. Güvensizlik/istismar şemasının ve OKB semptom boyutunun yaşam boyu intihar girişimlerini açıkladığı tespit edilmiştir. Güvensizlik/kötüye kullanım şeması, kabul edilemez düşünceler ve depresyon intihar düşüncesini anlamlı olarak öngörmektedir. Bulgular, OKB hastalarında güvensizlik/istismar şemasının yüksek özkıyım neden olabileceğini göstermiştir (Khosravani, Sharifi-Bastan, Samimi-Ardestani ve Jamaati-Ardakani, 2017: 441).

Ahmadpanah ve ark, (2017: 71), majör depresif bozukluk ve intihar girişimi öyküsü olan hastaların tanıma arayışı, olumsuzluk/kötümserlik ve yetersiz özdenetim gibi uyumsuz şemalarının başarısızlık, güvensizlik, duygusal engellenme, sosyal izolasyon ve terk edilme/kararsızlık gibi değişkenlerle ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Batool, Shehzadi, Riaz ve Riaz (2017: 556) da yetişkinler arasında histrionik, antisosyal, narsistik ve depresif davranışlar da dahil olmak üzere kişilik bozuklukları ile izin verici/otoriter ebeveynlik arasındaki uyumsuz şemaların aracı rolünü incelemişler ve aralarında pozitif korelasyon olduğunu aktarmaya çalışmışlardır.

Akhun'un (2012: V-VI) ayrılma bireyleşme sorunu, erken dönem uyumsuz şemalar ve psikolojik belirtiler ile ilgili yaptığı araştırma sonucuna göre; algılanan ebeveynlik biçimlerinden kötümser/endişeli ve cezalandırıcı anne ile aşırı koruyucu, koşullu/başarı odaklı, küçümseyici ve kötümser/endişeli baba puanlarının, erken dönem uyumsuz şema

alanlarında zedelenmiş otonomi ve kopukluk şema alanlarının psikolojik belirti düzeyini anlamlı ve pozitif yönde yordadığı görülmüştür.

Antisosyal kişilik bozukluğunun (AKB) altında yatan erken dönem uyumsuz şemalarla ilgili yapılan araştırma sonucunda, AKB olan kişilerin daha çok işlevsel olmayan şemaya ve daha çok işlevsel olmayan başa çıkma davranışlarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu kişilerin daha sık istismara uğramış oldukları ve ebeveynlerine ilişkin daha fazla olumsuz algılarının olduğu bulunmuştur (Çakır, 2007: III-IV).

Kevlekçi (2013: V), depresyon ve erken dönem uyumsuz şemalar ile ilgili yaptığı çalışmada şiddetli depresyon geçiren bireylerin uyumsuz şemalarının depresyonun şiddetine göre arttığını aktarmıştır.

Bir başka araştırmada mizah ile uyum bozucu şemalara bakılmış; kendini geliştirici mizah tarzını kullanan bireylerin, genel olarak olumsuz durumlardan (stres, problemler, olumsuz duygular) kurtulmak ya da uzaklaşmak amacıyla mizahı kullandığı bulunmuştur. Bunun yanında, anne ve baba eğitim düzeyi ve cinsiyet değişkenleri zedelenmiş otonomi şema alanı ve katılımcı mizah tarzı arasında biçimleyici bir rol üstlenirken; cinsiyet değişkeni yüksek standartlar şema alanı ve katılımcı mizah tarzı arasında biçimleyici bir rol üstlenmektedir (Hatipoğlu-Yanık, 2015: VI).

Yapılan bir araştırma sonucunda da eş seçimine etki eden faktörlerin terk edilme şemasına sahip olup olmama, baskın nöral sistemler ve bağlanma şekillerinden saplantılı bağlanma olduğu belirlenmiştir. Bu değişkenler bir araya geldiklerinde eş seçimine etkisinin olduğu söylenmektedir. Bu nedenle baskın nöral sistemimiz, terk edilme şemasına sahip olup olmadığımız ve bağlanma stilimiz hakkında bilgi sahibi olmamızın, doğru eş seçimine katkı sağlayacağına dikkat çekmektedir (Kahvecioğlu, 2014: V).

Sarıtaş-Atalar ve Gençöz (2015: 40) yürüttükleri araştırma sonucunda anne ret algısı ile kaygı arasındaki ilişkide ayrılma-reddedilme şema alanının aracı rol oynadığını bulmuşlardır. Diğer yandan, zedelenmiş özerklik-öteki yönelimlilik şema alanının hem anne ret algısı ve depresyon arasındaki ilişkide hem de anne ret algısı ve kaygı arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı bildirilmiştir.

Algılanan ebeveynlik biçimleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki örüntüsünde, kişilerarası şemaların aracı bir rol oynadığı belirtilmektedir. Psikolojik belirtilerin yordanması açısından, kötümser/endişeli ebeveynlik biçimi dışında, anne ve babalara ilişkin algılanan

ebeveynlik biçimlerinde farklı örüntüler olduğu dikkati çekmektedir (Soygüt ve Çakır, 2009: 144).

Erken dönem uyumsuz şemalar, öznel iyi oluş ve başa çıkma stilleri arasındaki ilişkilerin ele alındığı çalışmada; başa çıkma stillerinin öznel iyi oluştaki artışta temel belirleyici olduğu tespit edilmiştir (Boysan, 2012: V).

Genel olarak bakıldığında erken dönem uyumsuz şemalar ile depresyon, anksiyete, sosyal fobi, panik bozukluğu, yeme bozuklukları, madde kullanım bozukluğu, kendini yaralama ve kişilik bozuklukları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Roemmele, Messman-Moore ve Terri, 2011: 264).

2.3. Çocukluk Örselenme Yaşantıları-Erken Dönem Uyumsuz Şemalar İlişkisi ve Yapılan Çalışmalar

Şema kuramında, erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasında etkili olan dört temel erken dönem olumsuz yaşantı belirlenmiştir. Bu yaşantılar, ihtiyaçların yeterince karşılanmaması, ihtiyaçların gereğinden fazla karşılanması ve aşırı koruma, travmatizasyon ve kurbanlaştırma ile seçici içselleştirme ya da önem verilen kişilerle özdeşleşmedir. Kuramda da özellikle vurgulandığı gibi, erken dönemde temel bakım veren kişilerle gerçekleşen olumsuz yaşantılar, erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Erken dönem uyumsuz şemaların bağlanma biçimleri ve mizaç, ebeveynlik biçimleri ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarıyla ilişkisi görülmektedir (Gör, Yiğit, Kömürcü ve Şenka-Ertürk, 2017: 200).

Çocukluk döneminde fiziksel, cinsel veya duygusal istismar yaşamının, kişiliğin gelişimi üzerinde dolaylı ve dolaysız etkilerinin olduğu bilinmektedir (Campbell ve Hibbard, 2014: 959).

Beck'in bilişsel psikopatoloji modeline göre, erken dönem uyumsuz şemalar psikolojik problemler için bir savunmasızlık faktörü oluşturmaktadır. Beck, uyumsuz bir benlik şemasının içeriğinin erken çocuklukta geliştiğini, özellikle olumsuz kişilerarası deneyimlerle olgunlaştığını ve daha sonraki olumsuz yaşam koşullarıyla aktive olduğunu öne sürmüştür. Erken dönem uyumsuz şemalar ile geç başlangıçlı psikopatoloji arasındaki ilişkiyi gösteren bir dizi çalışma yapılmıştır. Bernstein (2002: 618), Young'ın erken dönem uyumsuz şemalar kavramına dayanarak duygusal istismar veya ihmalkarlık öyküsü olan hastalarda, erken dönemdeki olumsuz deneyimler ve daha sonra psikopatoloji arasındaki ilişkiyi değerlendiren, kişilik bozukluklarının bilişsel bir modelini önermektedir. Lumley ve Harkness (2007: 639),

çocuklukta yaşanan cinsel ve fiziksel istismarın 'tehlike' temalı şemaların (tehditlere karşı zayıflık ve güvensizlik duygusu) gelişmesine yol açabileceğini, çocukluk ihmalinin 'kayıp' ve 'anlamsızlık' temaları (duygusal yoksunluk ve sosyal izolasyon) ile ilgili şemaların gelişimiyle sonuçlanabileceğini saptamışlardır.

Erken dönem travmatik deneyimlerin psikolojik iyi oluş üzerindeki olumsuz etkileri bilinmektedir. Birçok çalışma psikolojik sıkıntı ile cinsel istismar, fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmal gibi çeşitli çocukluk çağı travmaları arasındaki bağlantıları incelemiştir. Mağdurların ruh sağlığı ve psiko-soyal işlevleri üzerinde uzun süreli zararlı etkiler yaratan travmalar, travmaya bağlı disosiasyon, travma sonrası stres, borderline kişilik bozukluğu, yaygın anksiyete ve majör depresyon gibi psikiyatrik bozukluklarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Çocukluk çağı travmaları ile depresyon arasındaki ilişkinin, kopukluk/reddedilme, zedelenmiş özerklik/performans ve zedelenmiş sınırlar bilişsel alanlarının aracılık ettiği bildirilmektedir. Erken dönem uyumsuz şemaların genç erişkinlerde ebeveyn algısı ve depresif belirtiler arasında aracılık rolünü inceleyen bir çalışma da depresyon belirtisinin kusurluluk ve utanç, yetersiz özdenetim ve kuşkuculuk/kötüye kullanılma ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Kaya-Tezel, Tutarel-Kışlak ve Boysan, 2015: 226-227).

İlgili literatüre bakıldığında travmaya verilen tepkiler; öfke, başkalarına yönelik saldırganlık ve kendine yönelik yıkıcı ve intihar davranışlarını içermektedir. Bu bağlamda erken travmatik stres ve olumsuzlukların önlenmesi, şiddet döngüsünün kırılmasında anahtar rol oynamaktadır (Augsburger, Dohrmann, Schauer ve Elbert, 2017: 137).

Johnson ve meslektaşları Smailes, Cohen, Brown, Bernstein (2000: 171) prospektif bir çalışma tasarımı kullanarak, çocukluk dönemi ihmalinin erken yetişkinlik döneminde kişilik bozukluğunu yordadığını bulmuşlardır.

Yurtdışında yapılan bir çalışmada erken dönem uyumsuz şemalar ile cinsel istismar ve riskli cinsel davranışlar arasındaki ilişki incelenmiş olup; cinsel, fiziksel ve duygusal istismarın, kopukluk ve reddedilmişlik şemaları, çocukluk dönemi duygusal istismar ve cinsel partner sayısı ve kısmen cinsel ve fiziksel istismar için arabuluculuk ettiği saptanmıştır (Roemmele ve ark., 2011: 264). Ancak; terk edilme/istikrarsızlık veya kusurluluk/utanma şemaları olan bireylerin, istikrar duygusu ya da bir değer duygusu kazanmak için riskli cinsel davranışlarda bulunabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, güvensizlik/suistimal edilme veya duygusal mahrumiyet şemaları olan kişilerin kasten olmayan partnerlere karşı cinsel olarak

istekli olabildiği, bu nedenle riskli sayılabilecek bir davranışta bulunmuş oldukları belirtilmiştir. Tek eşli bir partnerle cinsel ilişkiyle ilgili yakınlık korkusuna zıt olarak bu riskli davranış ortaya konmaktadır. Diğerleri yönelimlilik şemaları da bazı riskli cinsel davranışları açıklayabilmektedir. Diğerleri yönelimlilik şemaları genel olarak, kendileri pahasına başkalarına aşırı ilgi gösterme eğilimini içermektedir. Diğerleri yönelimlilik şema alanının iki şemadan oluştuğu bilinmektedir (Young ve ark., 2003:13):

1. Yüceltme: Birinin inançlarının, isteklerinin ve duygularının algılayışlarından daha az olduğu algısıdır.

2. Kendini Kurban Etme: Başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak için aşırı çaba harcamadır. Young ve ark. (2003), olumsuz çocukluk deneyimleri ile uyumsuz şemaların etkileşimini vurgulamaktadır. Uyum bozucu şemaların ortaya çıkışını tetikleyen temel yaşantılar çocuk istismarı, duygusal mizaç ve olumsuz deneyimlerdir. Erken çocukluk çağı travması ve kötüye kullanım deneyimlerinden ortaya çıkan uyum bozucu şemalar genellikle kopukluk/reddedilme şema alanını (terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik/istismar, duygusal mahrumiyet ve kusurluluk/utanç şemaları) içermektedir.

Genel olarak, Kopukluk/Reddedilme şemaları, kişinin ihtiyaçlarının karşılanmayacağı düşüncesiyle ilişkilidir. Bu şemalar istikrarlı ve tatmin edici ilişkiler kurmayı engeller. kopukluk/reddedilme alanıyla karşılaştırıldığında diğerleri yönlülük şema alanı, çocukluk istismarı konusunda daha az dikkat çekmektedir. Bu şemalara ek olarak birey daha az acı verici olması için boyun eğme ve özveri gibi şemalar geliştirebilmektedir. Başka bir deyişle, bir kişi terk edilme şeması korkularını telafi etmek için kendini feda eden bir şema geliştirebilmektedir. Daha önce kısaca tartışıldığı gibi, uyum bozucu şemalar çocukluk istismarı deneyimlerine bağlanmıştır. Çocukluk istismarı ve yetişkin psikolojik işleyişi arasındaki bağın altında yatan mekanizmanın erken dönem uyumsuz şemalar olduğu belirlenmiştir (Roemmele ve ark., 2011: 264-271).

Literatüre bakıldığında çocukluk çağı travmaları ile erken dönem uyum bozucu şemaların; duygusal istismar ve depresyon arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı belirlenmiştir. Çalışmalar; hastalıklar ve tehditler karşısında dayanıksızlık, kendini feda, kusurluluk/utanma, duyguları bastırma, bağımlılık/yetersizlik, başarısızlık gibi birçok uyum bozucu şemanın bu ilişkide etkili olduğunu bildirmektedir (Arslan, 2016: 209).

Kapçı ve Hamamcı (2010: 127) da yaptığı çalışmada aile işlevlerinin duygusal yalıtılmışlık, zedelenmiş sınırlar ve adil-sorumlu-kaygılı şema alanlarını yordadığını bulmuşlardır. Aile işlevleri kontrol edildiğinde dört şema alanının her birinin psikolojik belirtileri yordadığı saptanmıştır.

Saygılı'nın (2014: V-VI), yürütmüş olduğu çalışmada erken dönem yaşantılarla ilgili şema teorisi değerlendirildiğinde, kadınlar ve erkeklerde belirgin olarak fiziksel istismar ve duygusal istismarın kopukluk ve zedelenmiş otonomi şemaları aracılığıyla psikolojik iyilik halini etkilediği bulunmuştur. Araştırma bulguları erken döneme ilişkin gelişimsel etmenlerin psikolojik iyilik hali ile olan ilişkisinin uyumsuz şemalar aracılığıyla olabileceğini göstermektedir.

Yurtiçinde yapılan bir araştırma sonucunda, şema alanlarının çocuk istismarı/ihmali ile yakından ilişkili olduğu bulunmuştur. Bunun yanında, ayrılma/reddedilme şema alanı kaçınma şema baş etme biçimi ile ilişkili bulunurken, zedelenmiş sınırlar/abartılı standartlar ve zedelenmiş özerklik/öteki yönelimlilik şema alanları telafi şema baş etme biçimi ile ilişkili bulunmuştur. Psikopatolojik semptomlar ve çocuk istismarı/ihmalinin, yakından alakalı olduğu görülmüştür. Sonuçlar, özellikle ayrılma/reddedilme ve zedelenmiş özerklik/öteki yönelimlilik şema alanlarının depresyonla, zedelenmiş özerklik/öteki yönelimlilik şema alanının anksiyete ile zedelenmiş sınırlar/abartılı standartlar şema alanlarının algılanan stres ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Son olarak, kaçınma şema baş etme biçiminin anksiyete ile pozitif yönde, algılanan stresle ise negatif yönde ilişkili olduğu bulunurken, telafi şema baş etme biçimini depresyonla negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, erken dönem uyumsuz şemaların çocuklukta yaşanan istismar ve ihmali ile psikopatoloji arasındaki ilişki de önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Ünal, 2014: VI-VII).

Young'ın şema teorisine göre, erken çocukluk çağı şemaları çocukluk döneminde temel duygusal ihtiyaçların ihlali nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin, yüksek düzeyde uyumsuz şemaları varsa, çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılamada zorluklar yaşadığı düşünülmektedir. Yapılan bir çalışmada ebeveynlerdeki uyumsuz şemaların derecesinin, kendi çocuklarındaki uyumsuz şemaların kapsamı ile ilişkili olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma bulguları beklendiği gibi, ebeveynlerin şemaları, çocuklarında bulunan uyumsuz şemalarla önemli ölçüde ilişkili bulunmuştur. Bu çalışma sayesinde, ebeveynlerin ebeveynle başa çıkma ve ebeveynlik yoluyla bir nesilden diğerine geçtikleri fikri

için ön kanıt sağlanmıştır. Bulgular bu nedenle, uyum bozucu şemaların olumsuz ebeveynlik açısından, aile ortamına bağlı olduğu şema kuramı varsayımını desteklemektedir (Sundag, Zens, Ascone, Thome ve Lincoln, 2018: 1).

Yapılan bir çalışmada, Young'ın 18 erken dönem uyumsuz şemalarının ve varsayımlarının, çocuklukta ihtiyaç duyulan duygusal deneyimler ve yetişkinlikte “hassas çocuk” sıkıntısı deneyimleriyle ilişkisine bakılmıştır. Danimarka örneğinde (N = 1054) 658 klinik ve 391 klinik olmayan erişkin erken uyumsuz şemaları, ebeveynlik biçimlerini ve savunmasız çocuk modunu ölçen araştırma sonucunda; terk edilme ve reddedilme, yetersiz özerklik ve başarısızlık, aşırı sorumluluk ve yüksek standartlar, bozulmuş sınırlar açısından en uygun dört yüksek sıralı şema alanı belirlenmiş ve erken dönem uyumsuz şemaların dört alanının deneysel ve kavramsal olarak Young'ın kişilik patolojisi ve uzun süreli duygusal bozukluklar şema terapisi modeliyle tutarlı olduğu sonucuna varılmıştır (Bach, Lockwood ve Young, 2017: 1).

Grupla şema tedavisi kişilik ve diğer psikiyatrik bozukluklar için yeni ortaya çıkan bir tedavidir. Erken dönemde kötüye kullanımın uyum bozucu şemalar oluşturma olasılığının yüksek olması nedeniyle karmaşık travmalı bireyler için özellikle grupla şema tedavisinin uygun olabileceği düşünülmektedir. Yapılan bir çalışmada; bir psikiyatri hastanesinde karmaşık travma geçiren yetişkinler için 4 haftalık bir hasta grubu, şema terapi programının fizibilitesini ve etkinliği araştırılmıştır. Psikiyatrik belirtiler, benlik saygısı ve yaşam kalitesi ölçümlerinde tedavi sonrası 3. ayda düzelme saptanmıştır. Tedavi öncesi/sonrası ölçümlerde çoğu uyum bozucu şema modlarında azalma tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre karmaşık travma için bir grup şema terapi yaklaşımının benimsenebileceği ve psikiyatrik belirtilerle uyumsuz şemalar üzerinde olumlu etkiler gösterebileceği söylenmektedir (Younan, Farrell ve May, 2017: 1).

Bir diğer çalışmada; erken uyumsuz şemaların farklı çocukluk çağı kötü muameleleri ve daha sonra psikopatoloji ile farklı çocukluk çağı kötü muamelelerinin sonraki yaşamda psikolojik sıkıntı üzerindeki etkisine aracılık edip etmediği incelenmiştir. Çalışmaya iki yerel üniversiteden toplam 1102 üniversite öğrencisi katılmış ve araştırma sonucunda psikolojik sıkıntılarının çocukluk döneminde edinilen uyum bozucu şemalar ile anlamlı derecede pozitif ilişkili olduğu ve çocuklukta kötü muameleyi ölçen değişkenlerin neredeyse tamamının erken dönem uyum bozucu şemalarla anlamlı derecede pozitif korelasyon gösterdiği bulunmuştur. Araştırma erken dönem uyumsuz şemaların, çocuklukta kötü muamelenin daha sonraki psikolojik sıkıntı üzerinde dolaylı bir etkisi olan mekanizma olarak kullanıldığını göstermiştir. Uzmanlar bu çalışmayla birlikte duygusal istismarın beş tip kötü

çocukluk yaşantısının daha sonraki psikolojik sıkıntı üzerindeki en güçlü etkiye sahip olduğunu, duygusal ihmal, fiziksel ihmal, cinsel istismar ve fiziksel istismarla büyüklük sıralaması yapıldığını tespit etmişlerdir (Gong ve Chan, 2018: 493).

Çocukluk istismar yaşantısı bireylerin düşünme, hissetme ve dünyayı gözlemleme biçimlerini etkileyerek, işlevsel olmayan inançlara ve uyumsuz şemalara neden olmaktadır. Bu nedenle, çocukluk istismarının sonuçları yetişkinlik döneminde devam edebilmektedir. Aynı doğrultuda yapılan bir çalışmada farklı kötü muamele türlerinin (fiziksel, cinsel ve duygusal istismar ve fiziksel ve duygusal ihmal) psikolojik sonuçlarını (kaygı, fobik kaygı, depresyon ve umutsuzluk) analiz etmek ve erken dönemdeki rolünü incelemek amaçlanmıştır. Çocuk istismarı mağdurlarında, semptomatolojinin başlangıcında erken dönem uyumsuz şemalar rol oynamaktadır. Cinsel taciz, çoğu disfonksiyonel semptomatolojiyle en çok ilişkili olan kötü muamele türü olarak bulunmuştur. Sonrasında; duygusal istismar ve fiziksel istismarın yer aldığı tespit edilerek; en az ilişkili olan türün de fiziksel ihmal olduğu saptanmıştır. Ayrıca erken uyumsuz şemaların çocuk istismarı ve işlev bozukluğu semptomatolojisi ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Estevez, Jauregui, Ozerinjauregi ve Herrero-Fernandez, 2017: 889).

Travmaya maruz kalan bireylerin işitsel varsanı ve ayrışma deneyimi ile erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisi incelendiğinde; cinsel ve duygusal kötüye kullanımın hem uyumsuz şemalar hem de ayrışma etkisi ile işitsel varsanı üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. İşitsel varsanı üzerinde fiziksel kötüye kullanımın etkisi sadece ayrışma etkisi ile mümkün olabileceği; terk edilme, savunmasızlık, kendini kurban etme ve subjektiflik uyumsuz şemalarının işitsel varsanı üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma; ayrışma semptomları ile birlikte travmaya maruz kalma ile işitsel halüsinasyon arasındaki ilişkide, erken dönem uyum bozucu şemaların temel bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, psikiyatri bozukluğu olan veya olmayan bir işitsel halüsinasyon ile çalışan bireylerde erken dönem uyum bozucu şemaların önemli bir tedavi hedefi olarak kabul edilmesi önerilmektedir (Bortolon, Seille ve Raffard, 2017: 468).

Şema teorisi açısından çocukluk çağı istismar ve eş şiddeti arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada da Türk örneğinde 222 evli kadın çalışmaya alınmıştır. Araştırma sonucunda erken dönemde yaşanan istismarın eş şiddetine maruz kalma riskini artırdığı bulunmuştur. Sonuçlar, sadece kopukluk ve reddedilmişlik şema alanlarının çocukluk istismarı ve eş şiddeti arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir. Güvensizlik ve

suistimal edilme şeması ile duygusal engelleme şeması ve kendini feda şemaları, çocukluk istismarı ve eş şiddeti arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir (Atmaca ve Gençöz, 2016: 85).

Yurtdışında yapılan bir diğer çalışmada erken dönemdeki duygusal istismarın ve mizacın erken dönem uyumsuz şemaların oluşumundaki rolü vurgulanmıştır (Calvete, 2014: 735).

Literatürde, çocukken istismar edilen bireylerin, yetişkinlik döneminde riskli cinsel davranışa girme olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Yapılan bir çalışma sonucunda kopukluk ve reddedilme şemaları, çocukluk duygusal istismarı ve cinsel partner sayısı arasındaki ilişkiyi tam olarak yönlendirmiş ve kısmen cinsel ve fiziksel istismarla ilişkilere aracılık etmiştir. Bununla birlikte, belirli riskli cinsel eylemlerin sıklığı (ör., gebeliği önleyici olmayan cinsellik), incelendiğinde, sadece terk edilme şeması kısmi bir aracı değişken olmuştur (Roemmele ve ark., 2011: 264).

Bir diğer çalışmada erken dönemde yaşanan duygusal ihmal ve duygusal istismarın daha sonraki dönemlerde anksiyete ve depresyon riskini arttırdığı görülmektedir. Araştırma sonucunda; güvensizlik/suistimal edilme, kusurluluk/utanma şemalarının depresyona aracılık ettiği saptanmıştır (Wright, Crawford ve Del-Castillo, 2009: 59).

Rezaei, Ghazanfari ve Rezaee (2016: 407) tarafından, kopukluk ve reddedilme şemalarının çocukluk çağı travması ve depresyon ilişkisinde aracı rol oynadığı, kaçınma tepkilerinin depresyonu öngörmediği, erken dönem uyumsuz şemaların, kopukluk ve reddedilme şemaları ve kaçınma tepkileri ile depresyona aracılık ettiği vurgulanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın modeline, araştırmanın evreni ve örneklem grubuna, kullanılan veri toplama araçlarına, veri toplama araçlarının uygulanması ve verilerin analiz tekniklerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ve erken dönem uyumsuz şemalar arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak ve etken risk faktörlerinin neler olduğunu görebilmek amacıyla yapılan “ilişkisel tarama” türünde yürütülen bir araştırma olup, betimsel bir çalışmadır.

Tarama modellerinde, geçmişte ya da halen yaşanan bir durum var olduğu şekli ile betimlenmeye çalışılmaktadır. Böyle bir hedefle, araştırmaya konu olan olay, kişi ya da nesne, kendi koşulları içinde, olduğu gibi açıklanmaktadır. Bu araştırma türünde; herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası söz konusu olmamaktadır (Karasar, 1995: 24).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2017-2018 yılı bahar döneminde Kütahya il sınırları içerisinde öğrenim görmekte olan 55.169 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada uygun örnekleme tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini ise, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nde 24'ü Dış Ticaret, 72'si Görsel İletişim ve Tasarım, 100'ü Jeoloji Mühendisliği, 50'si Lojistik, 100'ü Makine Mühendisliği, 14'ü Seramik ve Cam, 43'ü Sınıf Öğretmenliği ve 12'si Yakınçağ Tarihi Yüksek lisans öğrencisi olmak üzere toplamda 415 katılımcı oluşturmaktadır. Bu örneklem grubunda 147 kadın ve 268 erkek katılımcı yer almaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak; Demografik Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu (ÇÖYÖ-KF) kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Konu ile ilgili literatür taramasıyla oluşturulan demografik formda;

- a. Bireylerin cinsiyeti, yaşları, eğitim durumu, anne-babadan ayrılıkları, kardeş sayıları, kaçınıcı çocuk oldukları, ruhsal şikayetleri, geçmişte yaşadıkları tıbbi-psikolojik sıkıntılar, büyüdükleri ev, aile türü, büyüdükleri yer, aile içi ilişkileri, intihar girişimleri, alkol veya madde varlığı, aile bütçesine katkıları, ailede suç öyküsü varlığı;
- b. Anne-babanın yaşayıp yaşamadığı, çalışma ve öğrenim durumları, eğitim seviyeleri, beraberlik durumu, ekonomik durumu, aylık geliri, ruhsal sorunu, alkol veya madde varlığını içeren toplamda 28 soru bulunmaktadır (Ek-2).

Demografik Bilgi Formunda yer alan bazı sorular Erükçü (2013) tarafından yüksek lisans tez çalışmasında kullanılan ve araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi toplama formundan alınmıştır.

3.3.2. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)

Araştırmada erken dönem uyumsuz şemaları belirleyebilmek adına YŞÖ'nün kısa formunun 3. versiyonu kullanılmıştır.

Young (2006) tarafından geliştirilen ölçek 6'lı likert üzerinden puanlanan 90 maddeden oluşmakta ve beş şema alanında ayrılabilen her boyutu ölçen 18 şemayı kapsamaktadır. Özgün formunda her alt ölçeğe bağlı maddelerin puanları 5 ile 30 arasında farklılık gösterebilmektedir. Likert tipinde olan bu ölçeğe katılımcılar 1'den (benim için tamamiyle yanlış) 6'ya (beni mükemmel şekilde tanımlıyor) kadar derecelendirerek cevap vermektedir.

Ölçeğin hem uzun hem de kısa formu bulunmaktadır. Türkiyede kısa formunun geçerlilik ve güvenirlik çalışması Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2008) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik olarak yapılmıştır. Bu formunda 14 şema boyutunun varlığı bildirilmiştir. Ölçekte 5 ana şema alanı vardır ve bu alanların içerisinde olan toplamda 14 şema görülmektedir. Bu 5 ana şema alanı; kopukluk ve reddedilmişlik şema alanı, zedelenmiş otonomi ve kendini ortaya koyma şema alanı, zedelenmiş sınırlar şema alanı, diğerleri yönelimlilik şema alanı, aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık şema alanı şeklindedir.

Kopukluk ve reddedilmişlik şema alanında terkedilme/istikrarsızlık, güvensizlik/suistimal edilme, duyguları bastırma, kusurluluk utanma, sosyal izolasyon/yabancılaşma şemaları; zedelenmiş otonomi ve kendini ortaya koyma şema alanında, bağımlılık/ yetersizlik, hastalıklar ve tehditler karşısında dayanıksızlık, iç içe

geçme/gelişmemiş benlik, başarısızlık şemaları; zedelenmiş sınırlar şema alanında, hak görme/büyüklik, yetersiz öz denetim şemaları; diğerleri yönelimlilik şema alanında boyun eğicilik, kendini feda, onay arayıcılık şemaları; aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık şema alanında, karamsarlık, duygusal yoksunluk, yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik ve cezalandırıcılık şemaları yer almaktadır. Güvenirlik hesaplanırken; şema faktörlerinin güvenilirliğinde pearson analizi kullanılmış ve korelasyon katsayıları .66 ile .82 arasında tespit edilmiştir. Varolan 5 şema alanları için de test- tekrar test güvenirlilik analizi yapılmış ve pearson korelasyon katsayıları .66 ile .83 arasında saptanmıştır (Saygılı, 2014: 30-31).

Ölçeğin Türkiye'de kısa ve uzun formunun ilk çeviri çalışması Sezgin (1996, 1997) tarafından gerçekleştirilmiştir. Batur (2004) tarafından yapılan çalışmada faktör analizi sonucunda 14 şema boyutu tespit edilmiştir (akt. Çakır, 2007: 30-31).

Ünal (2014: 124) Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlilik puanının şema alt alanları için .53 ile .81 arasında olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda, Sarıtaş ve Gençöz (2009) tarafından Türk lise öğrencileri ile yürütülen çalışmada da Cronbach Alpha güvenirlilik puanının şema alanları için .79 ile .81 arasında olduğunu söylemiştir.

Çakır (2007: 29) YŞÖ-KF3'ün uzun formunun 205 madde ve 16 şemadan oluştuğunu kısa formunun da 75 madde ve 15 şemadan oluştuğunu ifade etmiştir. Her iki form yaklaşık olarak aynı iç tutarlığa, güvenirlige, ayırt edici geçerliğe sahiptir. Araştırma amacı dışında klinik amaçla da kullanılabilirler. Ölçeğin kesme puanı yoktur; fazla puanlar daha çok uyumsuz şemaların göstergesidir. Mevcut çalışmada da bu her iki formdan sonra belirtilen 90 maddeden oluşan kısa form (3. versiyon) kullanılmıştır (Ek-3).

3.3.3. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu (ÇÖYÖ-KF)

Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği, geçmiş örselenme yaşantı şekillerinin (ihmal ve istismar) öğrenilmesi amacı ile kullanılan bir ölçektir. İlk olarak Bernstein ve arkadaşları tarafından hazırlanmış ve ölçeğin Cronbach Alpha katsayıları 0.79 ve 0.94 arasında tespit edilmiştir. Geçerlik ve güvenirligi yüksek olarak saptanmıştır. Bu husustaki çalışma, madde bağımlısı olan bir gruba yönelik yapılmıştır (Saygılı, 2014: 32). Aslan ve Alparslan (1999) Türkçe'ye uyarlamasını yapmış ve test güvenirligini 0.96 bulmuşlardır. Bu şekilde yüksek geçerlilik ve güvenirlilik sonuçları ölçeğin daha çok kullanılmasını sağlamış ve seçilmesini kolaylaştırmıştır (Aslan ve Alparslan, 1999: 278).

Ölçeğin her maddesi 1 ile 5 arasında puanlanmaktadır. Orjinal formunda 16 soru fiziksel istismar, 19 soru duygusal istismar, 5 soru cinsel istismar sorularından oluşmakta,

toplamda 40 maddesinin olduğu görülmektedir. Ölçeğin bu formunda minimum 40, maximum 200 puan alınmaktadır. Duygusal anlamda istismar ve ihmal alt puanları ise 19-95 arasında değişirken, fiziksel istismar alt puanı 16-80; cinsel istismar alt puanı da 5-25 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar geçmişteki istismar ve ihmal yaşantılarının fazla olduğu anlamını taşımaktadır. Duygusal ihmal puanları 21-105; fiziksel ihmal puanları 11-55; fiziksel veya duygusal istismar puanları 23-115, cinsel istismar puanları 5-25 arasında farklılaşmaktadır (Aslan ve Alparslan, 1999: 278).

Ölçeğin türkçe uyarlaması 28 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek 5'li likert tipinden [kesinlikle katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Biraz Katılıyorum (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle Katılıyorum (5)] oluşmaktadır. Bu formunda da en düşük 25, en yüksek 125 toplam puan alınabilmektedir. Ölçekte yer alan 2., 5., 7., 13., 26. ve 28. maddeleri ters maddeler; 10., 16. ve 22. maddeleri de kontrol maddeleridir. Kontrol maddeleri puanlamada yer almamaktadır. Yeterli olmayan, gerçek dışı söylemleri en aza indirebilmek adına kullanılmaktadırlar. Kişilerin bu maddelere en yüksek puanı (5) vermeleri geçmişteki örselenme yaşantılarını reddettiği yahut mevcut durumlarını ideal olan şekilde yansıtmaya çalıştıkları, yoğun şekilde savunma gösterdikleri anlamına gelebilmektedir. Cevaplar ele alınırken bu noktada şüpheli olarak yaklaşabilmektedir (Kaya, 2014: 59). Yani ölçeğin kısa formunda ölçekteki inkarı belirleyebilmek adına 3 madde varken; her bir alt boyutu ölçmek için de beş madde yer almaktadır. Her bir alt boyuttan en fazla 20 puan alınabilirken, en az da sıfır puan alınabilmektedir. Ölçekteki alt boyutlar; "fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal ve cinsel istismar" şeklindedir.

Ölçeğin normal, klinik, yetişkin ve ergen olmak üzere çeşitli 4 gruba doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve sonuçlar ölçeğin kısa formunun yeterli uyuma sahip olduğunu bildirmiştir. Ölçüt geçerliğinde de kısa formundan elde edilen değerler ile terapist değerlendirme sonuçları kıyaslanarak pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yakın zamanda Türkçe uyarlaması da örneklem grubu 306 kişiden oluşan üniversite öğrencilerine yönelik olarak Kaya (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yine Kaya'nın (2015) yaptığı bir araştırmada ÇÖYÖ'nün Cronbach Alpha değeri alt boyutlarda .59 ile .85 arasında değişkenlik göstermiştir. Bu durumun da fiziksel ihmal hariç diğer alt boyutların iyi düzeyde iç tutarlığa sahip olduğu anlamına geldiği bildirilmiştir. Fiziksel ihmalin de başka bir iç tutarlılık değerlendirmesi ile kabul edilebilir bir güvenilirliğinin (.64) olduğu aktarılmıştır (Kaya, 2015: 154-155). Özetle yapılan çalışmalar iç tutarlılık ve test tekrar test analizlerinde, ölçeğin yeterli güvenilirliğe sahip ve farklı gruplarda uygulanabilir olduğunu göstermektedir. Mevcut çalışmada ölçek Ek-4'de belirtilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Bu araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Dumlupınar Üniversitesi bünyesinde yapılmıştır. Araştırmanın amacı çerçevesinde yerli ve yabancı kaynaklar kullanılarak araştırma belli bir teorik zeminde gerçekleştirilmiştir. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Etik Kurul Onayı (Ek-5) ve Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü'nden çalışma izni (Ek-6) alındıktan sonra uygulamaya geçilmiştir. Yapacağımız çalışma açısından bir risk öngörülmemiştir.

Araştırmanın verileri 2018 yılı Mart ayının ilk haftası boyunca toplanmıştır. Tek bir oturumda gruplar halinde ölçeklerin doldurulmasına gayret gösterilmiş ve katılımcıların araştırmaya katılması gönüllük esasına bağlı olarak gerçekleştirilmiş, katılımcılar diledikleri zaman araştırmadan geri çekilebilmişlerdir.

Araştırmada gizlilik ilkesine riayet edildiği ve sonuçların grupça değerlendirmeye alınarak genelleneceği, verilen yanıtların doğru olmasının sosyal bilimler literatürüne katkı sağlayacağı vurgulanmıştır. Çalışma hakkında katılımcılara; Bilgilendirme Metni ve Demografik Form, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu (ÇÖYÖ-KF) batarya şeklinde hazırlanarak dağıtılmış ve ortalama 30 dakikada sınıf ortamında doldurtulmuştur. Toplamda 450 veri sonuçlarından 35'i gerek gönülsüzlük gerek eksik ve yanlış doldurulması sebebiyle değerlendirmeye alınmamış; 415 kişinin sonuçları değerlendirilmeye alınmıştır.

3.5. Veri Analiz Teknikleri

Araştırmada katılımcılardan elde edilen veriler, SPSS 24 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde Pearson Korelasyon Analizi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Bağımsız Örneklem T Testi kullanılmıştır.

İki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin anlamlılığını ölçen bir analiz yöntemi Pearson Korelasyon Analizi'dir. İki ölçek ve alt boyutlarından alınan verileri birbiriyle karşılaştırmak için bu analiz yöntemi kullanılmıştır. Bir değişkenin ikiden fazla grup üzerinde, gruplar arası puanlarının ortalamalarını karşılaştırarak anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına bakmak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA); bir değişkenin, gruplar arasında oluşturduğu farkın anlamlılığını ölçmek için de Bağımsız Örneklem T- Testi kullanılmıştır. Hipotez sınamalarında anlamlı alfa değeri $p < 0.05$ olarak ele alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Örneklemeye Ait Sosyodemografik Bilgiler

Araştırmanın örneklemini oluşturan 415 katılımcıya ait sosyodemografik bilgilere ilişkin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda Tablo 1 ve Tablo 2’de verilmiştir.

Araştırmaya 147 (%35.4) kadın ve 268 (%64.6) erkek dahil olmuştur ve katılımcıların yaş ortalaması 22.06 ± 2.69 olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların 24’ü (%5.8) Dış Ticaret, 72’si (%17.3) Görsel İletişim ve Tasarım, 77’si (%18.6), 23’ü (%5.5) Jeoloji Mühendisliği, 50’si (%12.0) Lojistik, 100’ü (%24.1) Makine Mühendisliği, 14’ü (%3.4) Seramik ve Cam, 43’ü (%10.4) Sınıf Öğretmenliği ve 12’si (%2.9) Yakınçağ Tarihi Yüksek Lisans öğrencisidir.

Katılımcıların çoğunluğunun annesi ev hanımıdır (n=353, %85.1). 62 (%14.9) katılımcının annesi ise herhangi bir işte çalışmaktadır. 345 (%83.1) katılımcının babası herhangi bir işte çalışırken 70’inin (%16.9) babası herhangi bir işte çalışmamaktadır.

49 (%11.8) katılımcının annesi okur-yazar değil, 251’i (%60.5) ilköğretim, 91’i (%21.9) lise ve 24’ü (%5.8) üniversite mezunudur. 19 (%4.6) katılımcının babası okur-yazar değil, 178’i (%42.9) ilköğretim, 135’i (%32.5) lise ve 83’ü (%20.0) üniversite mezunudur.

Katılımcılarının 371’nin (%89.4) anne babası birlikte, 21’nin (%5.1) ayrı ve 23’ünün (%5.5) boşanmıştır.

Katılımcıların 52’sinin (%12.5) şuanda bir ruhsal şikayeti varken 363’ünün (%87.5) ruhsal şikayeti bulunmamaktadır. 58 (%14.0) katılımcı çocukluk ergenlik döneminde önemli bir rahatsızlık geçirmişken 357 (%86.0) katılımcı çocukluk ergenlik döneminde önemli bir rahatsızlık geçirmemiştir. 118 (%28.4) katılımcı çocukluk döneminde çalışmışken 297 (%71.6) katılımcı çocukluk döneminde çalışmamıştır.

Katılımcıların 369’u (%88.9) çekirdek aile, 46’sı (%11.1) geniş aile türüne sahiptir. Katılımcıların ailelerinin aylık gelirine baktığımızı zaman; 25’nin ailesi (%6.0) 1000 TL ve altı,

118'nin (%28.4) 1000-2000 TL, 113'nün (%27.2) 2000-3100 TL, 105'nin (%25.3) 3100-5000 TL ve 54'nün (%13.0) 5000 TL ve üstü aylık geliri vardır.

Katılımcıların 9'u (%2.2) gecekonduda, 226'sı (%54.5) apartman dairesinde ve 180'ı (%43.4) müstakil evde büyümüşür.

Katılımcıların 66'sı (%15.9) köyde, 103'ü (%24.8) ilçede, 144'ü (%34.7) ilde ve 102'si (24.6) metropolde büyümüşür. 23 (%5.5) katılımcı intihar girişiminde bulunmuşken 392 (%94.5) katılımcı intihar girişiminde bulunmamıştır.

122 (%29.4) katılımcının ailesinde düzenli olarak alkol kullanan birisi varken 293 (%70.6) katılımcının ailesinde düzenli olarak alkol kullanan birisi yoktur.

53 (%12.8) katılımcının ailesinde ruhsal sorunu olan birisi varken 362 (%87.2) katılımcının ailesinde ruhsal sorunu olan birisi yoktur.

11 (%2.7) katılımcının ailesinde suç işleyen birisi varken 404 (%97.3) katılımcının ailesinde suç işleyen birisi yoktur.

Tablo 1. Örneklemin Sosyodemografik Bilgileri

	Ort.	S.s
Yaş	22.06	2.67
	N	%
Cinsiyet		
Kadın	147	35.4
Erkek	268	64.6
Bölüm		
Dış Ticaret	24	5.8
Görsel İletişim ve Tasarım	72	17.3
İnşaat Mühendisliği	77	18.6
Jeoloji Mühendisliği	23	5.5
Makine Mühendisliği	50	12.0
Seramik ve Cam	100	24.1
Sınıf Öğretmenliği	14	3.4
Yakın Çağ Tarihi YL	43	10.4
Anne Çalışma Durumu		
Ev Hanımı	353	85.1
Çalışıyor	62	14.9
Anne Öğrenim		
Okur-Yazar Değil	49	11.8
İlköğretim	251	60.5
Lise	91	21.9
Üniversite	24	5.8
Baba Çalışma Durumu		
Çalışıyor	345	83.1
Çalışmıyor	70	16.9
Baba Öğrenim		
Okur-Yazar Değil	19	4.6
İlköğretim	178	42.9
Lise	135	32.5
Üniversite	83	20.0
Anne-Baba Birliktelik Durumu		
Birlikte	371	89.4
Ayrı Yaşıyorlar	21	5.1
Boşanmış	23	5.5
Ruhsal Şikayet		
Evet	52	12.5
Hayır	363	87.5
Çocukluk-Ergenlik Döneminde Önemli Rahatsızlık		
Evet	58	14.0
Hayır	357	86.0
Çocukluk Döneminde Çalışma		
Evet	118	28.4
Hayır	297	71.6

Tablo 2. Örneklem Sosyodemografik Bilgileri-devamı

	N	%
Aile Türü		
Çekirdek Aile	369	88.9
Geniş Aile	46	11.1
Ailenin Aylık Geliri		
1000 Tl ve Altı	25	6.0
1000-2000 TL	118	28.4
2000-3100 TL	113	27.2
3100-5000 TL	105	25.3
5000 TL ve _Üstü	54	13.0
Büyüdüğünüz Ev		
Gecekondu	9	2.2
Apartman Dairesi	226	54.5
Müstakil Ev	180	43.4
Büyüdüğünüz Yer		
Köy	66	15.9
İlçe	103	24.8
İl	144	34.7
Metropol	102	24.6
İntihar Girişimi		
Evet	23	5.5
Hayır	392	94.5
Ailede Alkol Kullanımı		
Evet	122	29.4
Hayır	293	70.6
Ailede Ruhsal Sorun		
Evet	53	12.8
Hayır	362	87.2
Ailede Suç İşleyen		
Evet	11	2.7
Hayır	404	97.3

4.2. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen korelasyon katsayıları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Yaş	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar	Duygusal İstismar	Fiziksel İhmal	Duygusal İhmal	Toplam Örselenme
Yaş	r	1	-0.014	-0.051	-0.140**	0.096	0.060	-0.014
	p		0.776	0.298	0.004	0.051	0.225	0.775
Duygusal Yoksunluk	r	-0.051	0.216**	0.206**	0.317**	0.319**	0.366**	0.406**
	p	0.297	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Başarısızlık	r	-0.056	0.142**	0.210**	0.234**	0.138**	0.126*	0.236**
	p	0.252	0.004	0.000	0.000	0.005	0.010	0.000
Karamsarlık	r	-0.052	0.103*	0.093	0.218**	0.116*	0.099*	0.181**
	p	0.287	0.036	0.057	0.000	0.018	0.043	0.000
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	r	-0.077	0.115*	0.067	0.307**	0.200**	0.232**	0.272**
	p	0.120	0.020	0.173	0.000	0.000	0.000	0.000
Duyguları Bastırma	r	-0.065	0.066	0.053	0.175**	0.170**	0.185**	0.191**
	p	0.189	0.178	0.280	0.000	0.000	0.000	0.000
Onay Arayıcılık	r	-0.153**	-0.021	0.070	0.144**	-0.003	0.001	0.057
	p	0.002	0.672	0.152	0.003	0.953	0.987	0.244
İç içe Geçme/ Bağımlılık	r	-0.105*	0.184**	0.168**	0.320**	0.202**	0.193**	0.303**
	p	0.032	0.000	0.001	0.000	0.000	0.000	0.000
Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim	r	-0.111*	-0.043	0.038	0.073	-0.023	0.023	0.022
	p	0.024	0.380	0.441	0.135	0.634	0.637	0.649
Kendini Feda	r	0.029	0.054	0.088	0.150**	0.036	0.034	0.102*
	p	0.561	0.271	0.074	0.002	0.471	0.486	0.037
Terk Edilme	r	-0.052	0.127**	0.077	0.216**	0.156**	0.104*	0.195**
	p	0.293	0.010	0.117	0.000	0.001	0.035	0.000
Cezalandırılma	r	-0.069	-0.024	-0.055	0.088	-0.002	0.001	0.011
	p	0.160	0.620	0.268	0.075	0.970	0.991	0.829
Kusurluluk	r	-0.036	0.189**	0.139**	0.373**	0.352**	0.312**	0.396**
	p	0.469	0.000	0.005	0.000	0.000	0.000	0.000
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	r	-0.079	0.127**	0.115*	0.278**	0.207**	0.178**	0.261**
	p	0.110	0.010	0.019	0.000	0.000	0.000	0.000
Yüksek Standartlar	r	0.022	-0.020	-0.022	-0.056	-0.004	-0.060	-0.048
	p	0.657	0.685	0.659	0.253	0.934	0.220	0.333

** . Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed).

* . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed).

Tablo 3 incelendiğinde yaş ile ÇÖYÖ-KF'nin duygusal istismar alt boyutu arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0.140$, $p<0.005$). Bunun yanında, yaş ile YŞÖ-KF3'ün onay arayıcılık ($r=-0.153$, $p<0.005$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=-0.105$, $p<0.05$) ve ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim ($r=-0.111$, $p<0.05$) alt boyutları arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF'nin alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde ise; ÇÖYÖ-KF'nin fiziksel istismar alt boyutu ile YŞÖ-KF3'ün duygusal yoksunluk ($r=0.216$, $p<0.001$), başarısızlık ($r=0.142$, $p<0.005$), karamsarlık ($r=0.103$, $p<0.05$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0.115$, $p<0.05$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0.184$, $p<0.001$), terk edilme ($r=0.127$, $p<0.05$), kusurluluk ($r=0.189$, $p<0.001$) ve tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0.127$, $p<0.05$) boyutları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

ÇÖYÖ-KF'nin cinsel istismar alt boyutu ile YŞÖ-KF3'ün duygusal yoksunluk ($r=0.206$, $p<0.001$), başarısızlık ($r=0.210$, $p<0.001$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0.168$, $p<0.005$), kusurluluk ($r=0.139$, $p<0.05$) ve tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0.115$, $p<0.05$) boyutları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

ÇÖYÖ-KF'nin duygusal istismar alt boyutu ile YŞÖ-KF3'ün duygusal yoksunluk ($r=0.317$, $p<0.001$), başarısızlık ($r=0.234$, $p<0.001$), karamsarlık ($r=0.218$, $p<0.001$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0.307$, $p<0.001$), duyguları bastırma ($r=0.175$, $p<0.001$), onay arayıcılık ($r=0.144$, $p<0.005$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0.320$, $p<0.001$), kendini feda ($r=0.150$, $p<0.005$), terk edilme ($r=0.216$, $p<0.001$), kusurluluk ($r=0.373$, $p<0.001$) ve tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0.278$, $p<0.001$) boyutları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

ÇÖYÖ-KF'nin fiziksel ihmal alt boyutu ile YŞÖ-KF3'ün duygusal yoksunluk ($r=0.319$, $p<0.001$), başarısızlık ($r=0.138$, $p<0.01$), karamsarlık ($r=0.116$, $p<0.05$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0.200$, $p<0.001$), duyguları bastırma ($r=0.170$, $p<0.001$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0.202$, $p<0.001$), terk edilme ($r=0.156$, $p<0.005$), kusurluluk ($r=0.352$, $p<0.001$) ve tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0.207$, $p<0.001$) boyutları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

ÇÖYÖ-KF'nin duygusal ihmal alt boyutu ile YŞÖ-KF3'ün duygusal yoksunluk ($r=0.366$, $p<0.001$), başarısızlık ($r=0.126$, $p<0.01$), karamsarlık ($r=0.099$, $p<0.05$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0.232$, $p<0.001$), duyguları bastırma ($r=0.185$, $p<0.001$), iç içe

geçme/bağımlılık ($r=0.193$, $p<0.001$), terk edilme ($r=0.104$, $p<0.05$), kusurluluk ($r=0.312$, $p<0.001$) ve tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0.178$, $p<0.001$) boyutları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Toplam ÇÖYÖ-KF ortalama puanları ile YŞÖ-KF3'ün duygusal yoksunluk ($r=0.406$, $p<0.001$), başarısızlık ($r=0.236$, $p<0.01$), karamsarlık ($r=0.181$, $p<0.001$), sosyal izolasyon/güvensizlik ($r=0.272$, $p<0.001$), duyguları bastırma ($r=0.191$, $p<0.001$), iç içe geçme/bağımlılık ($r=0.303$, $p<0.001$), kendini feda ($r=0.102$, $p<0.05$), terk edilme ($r=0.195$, $p<0.001$), kusurluluk ($r=0.396$, $p<0.001$) ve tehditler karşısında dayanıksızlık ($r=0.261$, $p<0.001$) boyutları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

4.3. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF Ölçeği ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ve ÇÖYÖ-KF puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem T- Testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 4 ve Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Duygusal Yoksunluk	Kadın	147	8.39	4.43	413	-2.261	0.024	-
	Erkek	268	9.54	5.20				
Başarısızlık	Kadın	147	11.83	5.24	413	-0.065	0.948	-
	Erkek	268	11.87	5.39				
Karamsarlık	Kadın	147	13.48	6.16	413	2.104	0.036	0.212
	Erkek	268	12.24	5.45				
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	Kadın	147	17.05	6.63	413	-0.305	0.917	-
	Erkek	268	17.12	7.23				
Duygusal Bastırma	Kadın	147	12.28	5.65	413	-1.636	0.103	-
	Erkek	268	13.20	5.38				
Onay Arayıcılık	Kadın	147	20.82	6.47	413	-0.462	0.644	0.047
	Erkek	268	20.51	6.30				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Kadın	147	15.72	6.83	413	-0.870	0.385	-
	Erkek	268	16.31	6.46				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Kadın	147	25.27	7.00	413	-0.604	0.546	-
	Erkek	268	25.68	6.59				
Kendini Feda	Kadın	147	14.99	4.93	413	-1.119	0.264	-
	Erkek	268	15.54	4.83				
Terk Edilme	Kadın	147	8.95	4.05	413	-0.631	0.528	-
	Erkek	268	9.21	4.07				
Cezalandırılma	Kadın	147	20.99	6.02	413	-0.954	0.341	-
	Erkek	268	21.58	6.06				
Kusurluluk	Kadın	147	9.63	4.06	413	-1.985	0.048	-
	Erkek	268	10.61	5.14				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Kadın	147	11.96	5.63	413	1.065	0.287	0.108
	Erkek	268	11.38	5.04				
Yüksek Standartlar	Kadın	147	8.96	3.28	413	-3.376	0.001	-
	Erkek	268	10.26	4.01				

Yapılan bağımsız örneklemler t-testi analizi sonuçlarına göre; cinsiyet değişkenine göre katılımcıların Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ölçeği alt boyutlarından duygusal

yoksunluk puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [t(413)=-2.261, p<0.05, d=-0.237]. Buna göre, erkek katılımcılarının duygusal yoksunluk puan ortalamaları ($\bar{x}$ =9.54, SS=5.20), kadın katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}$ =8.39, SS=4.43) daha yüksek bulunmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların karamsarlık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [t(413)=2.104, p<0.05, d=0.212]. Buna göre, kadın katılımcılarının karamsarlık puan ortalamaları ($\bar{x}$ =13.48, SS=6.16), erkek katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}$ =12.24, SS=5.45) daha yüksek bulunmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların kusurluluk puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [t(413)=-1.985, p<0.05, d=-0.211]. Buna göre, erkek katılımcılarının kusurluluk puan ortalamaları ($\bar{x}$ =10.61, SS=5.14), kadın katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}$ =9.63, SS=4.06) daha yüksek bulunmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların yüksek standartlar puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [t(413)=-3.376, p<0.005, d=-0.356]. Buna göre, erkek katılımcılarının yüksek standartlar puan ortalamaları ($\bar{x}$ =10.26, SS=4.01), kadın katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}$ =8.96, SS=3.28) daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 5. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Fiziksel İstismar	Kadın	147	5.82	2.41	413	0.045	0.964	0.004
	Erkek	268	5.81	1.90				
Cinsel İstismar	Kadın	147	5.59	1.93	413	0.615	0.539	0.063
	Erkek	268	5.46	1.94				
Duygusal İstismar	Kadın	147	7.03	3.39	413	1.144	0.253	0.113
	Erkek	268	6.69	2.58				
Fiziksel İhmal	Kadın	147	6.84	2.34	413	-	0.004	-
	Erkek	268	7.58	2.68				
Duygusal İhmal	Kadın	147	10.36	2.38	413	-	0.006	-
	Erkek	268	11.09	2.83				
Toplam Örselenme	Kadın	147	35.65	9.29	413	-	0.272	-
	Erkek	268	36.64	8.55				

Yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçlarına göre; cinsiyet değişkenine göre katılımcıların ÇÖYÖ-KF ölçeği alt boyutlarından fiziksel ihmal puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.918$, $p<0.005$, $d=-0.294$]. Buna göre, erkek katılımcılarının fiziksel ihmal puan ortalamaları ($\bar{x}=7.58$, $SS=2.68$), kadın katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=6.84$, $SS=2.34$) daha yüksek bulunmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların duygusal ihmal puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.788$, $p<0.05$, $d=-0.279$]. Buna göre, erkek katılımcılarının duygusal ihmal puan ortalamaları ($\bar{x}=11.09$, $SS=2.83$), kadın katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=10.36$, $SS=2.38$) daha yüksek bulunmuştur.

4.4. YŞÖ-KF3 ve ÇÖYÖ-KF Ölçeği Puan Ortalamalarının Kişilerin Çocukluk-Ergenlik Çağında Tıbbi ve Fizyolojik Bir Hastalık Geçirmiş Olup Olmamaları Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ve ÇÖYÖ-KF Ölçeği puan ortalamalarının kişilerin çocukluk-ergenlik çağında önemli rahatsızlık geçirmiş olup olmamaları durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem T-Testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 6 ve Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Çocukluk-Ergenlik Çağında Önemli Rahatsızlık Geçirmiş Olup Olmamaları Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	P	d
Duygusal Yoksunluk	Evet	58	10.78	6.30	413	2.210	0.031	0.343
	Hayır	357	8.87	4.67				
Başarısızlık	Evet	58	12.76	7.17	413	1.078	0.285	0.172
	Hayır	357	11.71	4.97				
Karamsarlık	Evet	58	14.79	7.10	413	2.518	0.014	0.391
	Hayır	357	12.34	5.42				
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	Evet	58	20.21	8.04	413	3.246	0.002	0.493
	Hayır	357	16.59	6.72				
Duygusal Bastırma	Evet	58	13.66	6.47	413	1.173	0.242	0.154
	Hayır	357	12.75	5.31				
Onay Arayıcılık	Evet	58	22.47	7.04	413	2.397	0.017	0.322
	Hayır	357	20.32	6.19				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Evet	58	17.40	8.19	413	1.338	0.185	0.211
	Hayır	357	15.89	6.28				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Evet	58	27.36	6.53	413	2.239	0.026	0.327
	Hayır	357	25.24	6.73				
Kendini Feda	Evet	58	17.34	4.57	413	3.417	0.001	0.496
	Hayır	357	15.02	4.84				
Terk Edilme	Evet	58	10.41	4.85	413	2.255	0.027	0.342
	Hayır	357	8.90	3.89				
Cezalandırılma	Evet	58	23.22	6.12	413	2.536	0.012	0.362
	Hayır	357	21.07	5.99				
Kusurluluk	Evet	58	12.03	6.13	413	2.453	0.017	0.383
	Hayır	357	9.97	4.50				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Evet	58	12.93	5.76	413	1.943	0.056	0.294
	Hayır	357	11.37	5.15				
Yüksek Standartlar	Evet	58	10.78	4.04	413	2.103	0.036	0.292
	Hayır	357	9.64	3.76				

Analiz sonucuna göre; çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcılar ile önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların YŞÖ-KF'un duygusal yoksunluk [t(413)=2.210, p<0.05, d=0.343, karamsarlık [t(413)=2.518, p<0.05, d=0.391], sosyal izolasyon/güvensizlik [t(413)=3.246, p<0.005, d=0.493], onay arayıcılık [t(413)=2.397, p<0.05, d=0.322], ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim [t(413)=2.239, p<0.05, d=0.327], kendini feda [t(413)=3.417, p<0.005, d=0.496], terk edilme [t(413)=2.255, p<0.05, d=0.342], cezalandırılma [t(413)=2.536, p=0.05, d=0.362], kusurluluk [t(413)=2.453, p=0.05, d=0.383], yüksek standartlar [t(413)=2.103, p=0.05, d=0.292] alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre;

Duygusal yoksunluk alt boyutunda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =10.78, S.S.=6.30) puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ($\bar{x}$ =8.87, S.S.=4.67) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Karamsarlık alt boyutunda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =14.79, S.S.=7.10) puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ($\bar{x}$ =12.34, S.S.=5.42) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Sosyal izolasyon/güvensizlik alt boyutunda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =20.21, S.S.=8.04) puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ($\bar{x}$ =16.59, S.S.=6.72) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Onay arayıcılık alt boyutunda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =22.47, S.S.=7.04) puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ($\bar{x}$ =20.32, S.S.=6.19) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim alt boyutunda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =27.36, S.S.=6.53) puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ($\bar{x}$ =25.24, S.S.=6.73) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Kendini feda alt boyutunda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =17.34, S.S.=4.57) puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ($\bar{x}$ =15.02, S.S.=4.84) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Terk edilme alt boyutunda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =10.41, S.S.=4.85) puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ($\bar{x}$ =8.90, S.S.=3.89) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Cezalandırılma alt boyutunda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =23.22, S.S.=6.12) puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ($\bar{x}$ =21.07, S.S.=5.99) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Kusurluluk alt boyutunda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =12.03, S.S.=6.13) puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ($\bar{x}$ =9.97, S.S.=4.50) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yüksek standartlar alt boyutunda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =10.78, S.S.=4.04) puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ($\bar{x}$ =9.64, S.S.=3.76) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Çocukluk-Ergenlik Çağında Önemli Rahatsızlık Geçirmiş Olup Olmama Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	P	d
Fiziksel İstismar	Evet	58	6.21	2.68	413	1.235	0.221	0.195
	Hayır	357	5.75	1.98				
Cinsel İstismar	Evet	58	5.64	2.13	413	0.559	0.576	0.079
	Hayır	357	5.48	1.91				
Duygusal İstismar	Evet	58	7.79	4.04	413	2.073	0.042	0.331
	Hayır	357	6.66	2.64				
Fiziksel İhmal	Evet	58	7.45	2.87	413	0.405	0.685	0.055
	Hayır	357	7.30	2.54				
Duygusal İhmal	Evet	58	11.00	3.18	413	0.513	0.608	0.069
	Hayır	357	10.80	2.61				
Toplam Örselenme	Evet	58	38.09	10.95	413	1.387	0.170	0.214
	Hayır	357	36.00	8.40				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; çocukluk-ergenlik çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcılar ile önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların ÇÖYÖ-KF'nin duygusal istismar alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t(413)=2.073$, $p=0.05$, $d=0.331$]. Buna göre; çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların ($\bar{x}=7.79$, $S.S.=4.04$) duygusal istismar alt boyutu puan ortalamaları önemli bir rahatsızlık geçirmemiş olan katılımcıların ($\bar{x}=6.66$, $S.S.=2.64$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

4.5. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Ruhsal Şikâyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının kişilerin ruhsal şikâyet durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem T- Testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 8, Tablo 9 ve Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Ruhsal Şikâyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Duygusal Yoksunluk	Evet	52	11.75	6.50	413	3.205	0.002	0.531
	Hayır	363	8.76	4.60				
Başarısızlık	Evet	52	12.92	6.30	413	1.550	0.122	0.212
	Hayır	363	11.70	5.17				
Karamsarlık	Evet	52	17.02	6.44	413	6.081	0.000	0.837
	Hayır	363	12.06	5.36				
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	Evet	52	22.06	7.75	413	5.023	0.000	0.787
	Hayır	363	16.39	6.62				
Duygusal Bastırma	Evet	52	13.98	6.39	413	1.364	0.178	0.215
	Hayır	363	12.71	5.33				

Tablo 9. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Ruhsal Şikâyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları-devamı

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Onay Arayıcılık	Evet	52	21.56	6.88	413	1.136	0.256	0.163
	Hayır	363	20.49	6.27				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Evet	52	17.67	8.19	413	1.518	0.134	0.246
	Hayır	363	15.88	6.31				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Evet	52	28.27	6.91	413	3.165	0.002	0.462
	Hayır	363	25.14	6.63				
Kendini Fedâ	Evet	52	16.40	5.33	413	1.679	0.094	0.239
	Hayır	363	15.20	4.78				
Terk Edilme	Evet	52	10.35	5.04	413	1.934	0.058	0.313
	Hayır	363	8.94	3.88				
Cezalandırılma	Evet	52	21.81	6.75	413	.559	0.576	0.079
	Hayır	363	21.31	5.95				
Kusurluluk	Evet	52	12.96	6.54	413	3.297	0.002	0.554
	Hayır	363	9.88	4.38				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Evet	52	13.73	5.51	413	3.176	0.002	0.459
	Hayır	363	11.28	5.16				
Yüksek Standartlar	Evet	52	11.15	4.05	413	2.752	0.006	0.396
	Hayır	363	15.20	4.78				

Analiz sonucuna göre; şunda ruhsal sorun yaşayan katılımcılar ile şunda ruhsal sorun yaşamayan katılımcıların YŞÖ-KF3'ün duygusal yoksunluk [t(413)=3.205, p<0.005, d=0.531, karamsarlık [t(413)=6.081, p<0.005, d=0.837], sosyal izolasyon/güvensizlik [t(413)=5.023, p<0.001, d=0.787], ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim [t(413)=3.165, p<0.005, d=0.462], kusurluluk [t(413)=3.297, p<0.005, d=0.554] tehditler karşısında dayanıksızlık [t(413)=3.176, p<0.005, d=0.459] ve yüksek standartlar [t(413)=2.752, p<0.01, d=0.396] alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Buna göre; duygusal yoksunluk alt boyutunda ruhsal sorun yaşayan katılımcıların ($\bar{x}=11.75$, S.S.=6.50) puan ortalamaları ruhsal sorun yaşamayan grubun ($\bar{x}=8.76$, S.S.=4.60) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Karamsarlık alt boyutunda ruhsal sorun yaşayan katılımcıların ($\bar{x}=17.02$, S.S.=6.44) puan ortalamaları ruhsal sorun yaşamayan grubun ($\bar{x}=12.06$, S.S.=5.36) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Sosyal izolasyon/güvensizlik alt boyutunda ruhsal sorun yaşayan katılımcıların ($\bar{x}=22.06$, S.S.=7.75) puan ortalamaları ruhsal sorun yaşamayan grubun ($\bar{x}=16.39$, S.S.=6.62) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim alt boyutunda ruhsal sorun yaşayan katılımcıların ($\bar{x}=28.27$, S.S.=6.91) puan ortalamaları ruhsal sorun yaşamayan grubun ($\bar{x}=25.14$, S.S.=6.63) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Kusurluluk alt boyutunda ruhsal sorun yaşayan katılımcıların ($\bar{x}=12.96$, S.S.=6.54) puan ortalamaları ruhsal sorun yaşamayan grubun ($\bar{x}=9.88$, S.S.=4.38) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutunda ruhsal sorun yaşayan katılımcıların ($\bar{x}=13.73$, S.S.=5.51) puan ortalamaları ruhsal sorun yaşamayan grubun ($\bar{x}=11.28$, S.S.=5.16) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Yüksek standartlar alt boyutunda ruhsal sorun yaşayan katılımcıların ($\bar{x}=11.15$, S.S.=4.05) puan ortalamaları ruhsal sorun yaşamayan grubun ($\bar{x}=15.20$, S.S.=4.78) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 10. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Ruhsal Şikâyet Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Fiziksel İstismar	Evet	52	6.19	2.92	413	1.026	0.309	0.173
	Hayır	363	5.76	1.95				
Cinsel İstismar	Evet	52	5.62	2.08	413	0.435	0.664	0.063
	Hayır	363	5.49	1.92				
Duygusal İstismar	Evet	52	8.13	4.27	413	2.486	0.016	0.427
	Hayır	363	6.63	2.60				
Fiziksel İhmal	Evet	52	8.00	3.09	413	1.735	0.088	0.277
	Hayır	363	7.22	2.50				
Duygusal İhmal	Evet	52	11.44	3.23	413	1.493	0.141	0.238
	Hayır	363	10.74	2.61				
Toplam Örselenme	Evet	52	39.38	11.43	413	2.153	0.035	0.354
	Hayır	363	35.85	8.31				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; ruhsal sorun yaşayan katılımcılar ile ruhsal sorun yaşamayan katılımcıların toplam ÇÖYÖ-KF [t(413)=2.153, p<0.05, d=0.354] ve duygusal istismar [t(413)=2.486, p<0.05, d=0.427] alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre;

Toplam ÇÖYÖ-KF puanları değerlendirildiğinde ruhsal sorun yaşayan katılımcıların ($\bar{x}$ =39.38, S.S.=11.43) puan ortalamaları, ruhsal sorun yaşamayan grubun ($\bar{x}$ =35.85, S.S.=8.31) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Duygusal istismar alt boyutunda ruhsal sorun yaşayan katılımcıların ($\bar{x}$ =8.13, S.S.=4.27) puan ortalamaları ruhsal sorun yaşamayan grubun ($\bar{x}$ =6.63, S.S.=2.60) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

4.6. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının İntihar Girişiminde Bulunma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının kişilerin intihar girişiminde bulunma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem T- Testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 11 ve Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 11. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Ortalama Puanlarının Kişilerin İntihar Girişiminde Bulunma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Duygusal Yoksunluk	Evet	23	13.43	7.04	413	3.059	0.006	0.899
	Hayır	392	8.88	4.71				
Başarısızlık	Evet	23	13.52	6.17	413	1.547	0.123	0.307
	Hayır	392	11.76	5.27				
Karamsarlık	Evet	23	16.30	6.45	413	3.151	0.002	0.633
	Hayır	392	12.47	5.63				
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	Evet	23	20.22	6.65	413	2.205	0.028	0.485
	Hayır	392	16.91	7.00				
Duygusal Bastırma	Evet	23	13.00	5.56	413	0.115	0.909	0.025
	Hayır	392	12.86	5.49				
Onay Arayıcılık	Evet	23	23.00	7.59	413	1.853	0.065	0.362
	Hayır	392	20.48	6.26				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Evet	23	16.96	7.23	413	0.640	0.523	0.131
	Hayır	392	16.05	6.56				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Evet	23	29.04	5.96	413	2.589	0.010	0.584
	Hayır	392	25.33	6.73				
Kendini Feda	Evet	23	16.48	5.08	413	1.148	0.251	0.241
	Hayır	392	15.28	4.85				
Terk Edilme	Evet	23	10.83	5.51	413	2.085	0.038	0.378
	Hayır	392	9.02	3.95				
Cezalandırılma	Evet	23	21.78	5.85	413	0.349	0.730	0.074
	Hayır	392	21.34	6.07				
Kusurluluk	Evet	23	13.61	6.40	413	2.614	0.015	0.634
	Hayır	392	10.07	4.63				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Evet	23	14.00	5.89	413	2.274	0.023	0.460
	Hayır	392	11.45	5.19				
Yüksek Standartlar	Evet	23	10.52	4.53	413	0.930	0.353	0.182
	Hayır	392	9.76	3.77				

Analiz sonucuna göre; intihar girişimi olan grup ile intihar girişimi olmayan grubun duygusal yoksunluk [$t(413)=3.059$, $p<0.01$, $d=0.899$], karamsarlık [$t(413)=3.151$, $p<0.005$, $d=0.633$], sosyal izolasyon/güvensizlik [$t(413)=2.205$, $p<0.05$, $d=0.485$] ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim [$t(413)=2.589$, $p<0.05$, $d=0.584$], terk edilme [$t(413)=2.085$, $p<0.05$, $d=0.378$], kusurluluk [$t(413)=2.614$, $p<0.05$, $d=0.634$] ve tehditler karşısında dayanıksızlık [$t(413)=2.274$, $p<0.05$, $d=0.460$] alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre;

Duygusal yoksunluk alt boyutunda intihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların ($\bar{x}=13.43$, $S.S.=7.04$) aldıkları puanların ortalamaları hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun ($\bar{x}=8.88$, $S.S.=4.71$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Karamsarlık alt boyutunda intihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların ($\bar{x}=16.30$, $S.S.=6.45$) aldıkları puanların ortalamaları hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun ($\bar{x}=12.47$, $S.S.=5.63$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Sosyal izolasyon/güvensizlik alt boyutunda intihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların ($\bar{x}=20.22$, $S.S.=6.65$) aldıkları puanların ortalamaları hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun ($\bar{x}=16.91$, $S.S.=7.00$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim alt boyutunda intihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların ($\bar{x}=29.04$, $S.S.=5.96$) aldıkları puanların ortalamaları hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun ($\bar{x}=25.33$, $S.S.=6.73$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Terk edilme alt boyutunda İntihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların ($\bar{x}=10.83$, $S.S.=5.51$) aldıkları puanların ortalamaları hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun ($\bar{x}=9.02$, $S.S.=3.95$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Kusurluluk alt boyutunda İntihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların ($\bar{x}=13.61$, $S.S.=6.40$) aldıkları puanların ortalamaları hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun ($\bar{x}=10.07$, $S.S.=4.63$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutunda intihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =14.00, S.S.=5.89) aldıkları puanların ortalamaları hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun ($\bar{x}$ =11.45, S.S.=5.19) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 12. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin İntihar Girişiminde Bulunma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	D
Fiziksel İstismar	Evet	23	6.22	2.43	413	0.944	0.346	0.190
	Hayır	392	5.79	2.07				
Cinsel İstismar	Evet	23	6.30	2.60	413	1.535	0.138	0.370
	Hayır	392	5.46	1.88				
Duygusal İstismar	Evet	23	8.57	3.31	413	3.012	0.003	0.603
	Hayır	392	6.71	2.84				
Fiziksel İhmal	Evet	23	7.74	2.85	413	0.799	0.425	0.162
	Hayır	392	7.30	2.57				
Duygusal İhmal	Evet	23	11.35	3.07	413	0.945	0.345	0.190
	Hayır	392	10.80	2.68				
Toplam Örselenme	Evet	23	40.17	10.20	413	2.183	0.030	0.434
	Hayır	392	36.06	8.69				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; intihar girişiminde bulunmuş katılımcılar ile intihar girişiminde bulunmamış katılımcıların toplam ÇÖYÖ-KF [$t(413)=2.183$, $p<0.05$, $d=0.434$] ve duygusal istismar [$t(413)=3.012$, $p<0.005$, $d=0.603$] alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre;

Toplam ÇÖYÖ-KF değerlendirildiğinde intihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =40.17, S.S.=10.20) aldıkları puanların ortalamaları hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun ($\bar{x}$ =36.06, S.S.=8.69) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Duygusal istismar alt boyutunda intihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların ($\bar{x}$ =8.57, S.S.=3.31) aldıkları puanların ortalamaları hiç intihar girişiminde

bulunmamış grubun ($\bar{x}=6.71$, S.S.=2.84) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

4.7. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Çocukluk Çağında Çalışma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının çocukluk çağında çalışma değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem T- Testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 13 ve Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 13. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Çocukluk Çağında Çalışma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ortç	S.s.	S.D.	t	p	d
Duygusal Yoksunluk	Evet	118	10.67	6.00	413	3.531	0.001	0.408
	Hayır	297	8.53	4.35				
Başarısızlık	Evet	118	12.11	5.47	413	0.619	0.536	0.066
	Hayır	297	11.75	5.28				
Karamsarlık	Evet	118	12.86	6.05	413	0.413	0.680	0.042
	Hayır	297	12.61	5.61				
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	Evet	118	17.93	7.69	413	1.532	0.126	0.080
	Hayır	297	16.76	6.72				
Duygusal Bastırma	Evet	118	13.05	5.40	413	0.418	0.676	0.162
	Hayır	297	12.80	5.52				
Onay Arayıcılık	Evet	118	20.42	6.12	413	-0.417	0.677	0.044
	Hayır	297	20.70	6.45				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Evet	118	17.14	7.41	413	2.040	0.042	0.212
	Hayır	297	15.69	6.20				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Evet	118	25.81	6.37	413	0.531	0.596	0.059
	Hayır	297	25.42	6.88				
Kendini Feda	Evet	118	16.11	4.71	413	2.023	0.044	0.223
	Hayır	297	15.04	4.90				
Terk Edilme	Evet	118	9.80	4.64	413	1.981	0.049	0.224
	Hayır	297	8.85	3.79				
Cezalandırılma	Evet	118	21.77	6.17	413	0.854	0.393	0.092
	Hayır	297	21.21	6.00				
Kusurluluk	Evet	118	11.56	5.88	413	3.051	0.003	0.354
	Hayır	297	9.75	4.21				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Evet	118	11.90	5.65	413	0.757	0.449	0.081
	Hayır	297	11.46	5.10				
Yüksek Standartlar	Evet	118	9.80	3.76	413	-0.019	0.984	0.00
	Hayır	297	9.80	3.84				

Analiz sonucuna göre; çocukluk çağında çalışan katılımcılar ile çalışmayan katılımcıların YŞÖ-KF'un duygusal yoksunluk [$t(413)=3.531$, $p<0.005$, $d=0.408$, iç içe geçme/bağımlılık [$t(413)=2.040$, $p<0.05$, $d=0.212$], kendini feda [$t(413)=2.023$, $p<0.05$, $d=0.223$], terk edilme [$t(413)=1.981$, $p<0.05$, $d=0.224$] ve kusurluluk [$t(413)=3.051$, $p<0.005$, $d=0.354$] alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre;

Çocukluk çağında çalışmış olan katılımcıların ($\bar{x}=10.67$, $S.S.=6.00$) duygusal yoksunluk alt boyutunda aldıkları puanların ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış olan grubun ($\bar{x}=8.53$, $S.S.=4.35$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Çocukluk çağında çalışmış olan katılımcıların ($\bar{x}=17.14$, $S.S.=7.41$) iç içe geçme/bağımlılık alt boyutunda aldıkları puanların ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış olan grubun ($\bar{x}=15.69$, $S.S.=6.20$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Çocukluk çağında çalışmış olan katılımcıların ($\bar{x}=16.11$, $S.S.=4.71$) kendini feda alt boyutunda aldıkları puanların ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış olan grubun ($\bar{x}=15.04$, $S.S.=4.90$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Çocukluk çağında çalışmış olan katılımcıların ($\bar{x}=9.80$, $S.S.=4.71$) terk edilme alt boyutunda aldıkları puanların ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış olan grubun ($\bar{x}=8.85$, $S.S.=3.79$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Çocukluk çağında çalışmış olan katılımcıların ($\bar{x}=11.56$, $S.S.=5.88$) kusurluluk alt boyutunda aldıkları puanların ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış olan grubun ($\bar{x}=9.75$, $S.S.=4.21$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 14. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Çocukluk Çağında Çalışma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Fiziksel İstismar	Evet	118	6.15	2.27	413	1.962	0.051	0.109
	Hayır	297	5.68	2.01				
Cinsel İstismar	Evet	118	5.73	2.24	413	1.348	0.179	0.152
	Hayır	297	5.42	1.80				
Duygusal İstismar	Evet	118	7.46	2.97	413	2.876	0.004	0.310
	Hayır	297	6.56	2.83				
Fiziksel İhmal	Evet	118	8.58	2.72	413	6.543	0.000	0.691
	Hayır	297	6.82	2.36				
Duygusal İhmal	Evet	118	11.76	3.36	413	3.866	0.000	0.452
	Hayır	297	10.46	2.29				
Toplam Örselenme	Evet	118	39.68	9.17	413	5.079	0.000	0.541
	Hayır	297	34.94	8.32				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; çocukluk çağında çalışmış katılımcılar ile çalışmamış olan katılımcıların toplam ÇÖYÖ-KF [t(413)=5.079, p<0.001, d=0.541], duygusal istismar [t(413)=2.876, p<0.005, d=0.310], fiziksel ihmal [t(413)=6.543, p<0.001, d=0.691] ve duygusal ihmal [t(413)=3.866, p<0.001, d=0.452] alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre;

Toplam ÇÖYÖ-KF değerlendirildiğinde çocukluk çağında çalışmış katılımcıların ($\bar{x}$ =39.68, S.S.=9.17) puan ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış katılımcıların ($\bar{x}$ =34.94, S.S.=8.32) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Duygusal istismar alt boyutu değerlendirildiğinde çocukluk çağında çalışmış katılımcıların ($\bar{x}$ =7.46, S.S.=2.97) puan ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış katılımcıların ($\bar{x}$ =6.56, S.S.=2.83) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Fiziksel ihmal boyutu değerlendirildiğinde çocukluk çağında çalışmış katılımcıların ($\bar{x}$ =8.58, S.S.=2.72) puan ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış katılımcıların ($\bar{x}$ =6.82, S.S.=2.36) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Duygusal ihmal alt boyutu değerlendirildiğinde çocukluk çağında çalışmış katılımcıların ($\bar{x}$ =11.76, S.S.=3.36) puan ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış katılımcıların ($\bar{x}$ =10.46, S.S.=2.29) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

4.8. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Aile Türü Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının aile türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem T- Testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 15 ve Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 15. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.d.	t	p	d
Duygusal Yoksunluk	Çekirdek Aile	369	8.95	4.88	413	-2.112	0.035	-0.317
	Geniş Aile	46	10.59	5.42				
Başarısızlık	Çekirdek Aile	369	11.75	5.38	413	-1.078	0.282	-0.174
	Geniş Aile	46	12.65	4.92				
Karamsarlık	Çekirdek Aile	369	12.49	5.81	413	-1.907	0.057	-0.317
	Geniş Aile	46	14.20	4.90				
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik	Çekirdek Aile	369	16.80	7.08	413	-2.456	0.014	-0.405
	Geniş Aile	46	19.48	6.11				
Duygusal Bastırma	Çekirdek Aile	369	12.64	5.42	413	-2.492	0.013	-0.383
	Geniş Aile	46	14.76	5.68				
Onay Arayıcılık	Çekirdek Aile	369	20.30	6.39	413	-2.941	0.003	-0.487
	Geniş Aile	46	23.20	5.47				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Çekirdek Aile	369	15.87	6.50	413	-2.057	0.040	-0.311
	Geniş Aile	46	17.98	7.06				
Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim	Çekirdek Aile	369	25.27	6.74	413	-2.320	0.021	-0.371
	Geniş Aile	46	27.70	6.34				
Kendini Feda	Çekirdek Aile	369	15.26	4.81	413	-1.062	0.289	-0.160
	Geniş Aile	46	16.07	5.28				
Terk Edilme	Çekirdek Aile	369	9.02	4.11	413	-1.413	0.158	-0.231
	Geniş Aile	46	9.91	3.63				
Cezalandırılma	Çekirdek Aile	369	21.30	6.10	413	-0.673	0.501	-0.109
	Geniş Aile	46	21.93	5.62				
Kusurluluk	Çekirdek Aile	369	10.08	4.76	413	-2.188	0.029	-0.336
	Geniş Aile	46	11.72	4.97				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Çekirdek Aile	369	11.36	5.25	413	-2.573	0.010	-0.410
	Geniş Aile	46	13.46	5.01				
Yüksek Standartlar	Çekirdek Aile	369	9.82	3.76	413	0.201	0.841	0.030
	Geniş Aile	46	9.70	4.30				

Yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçlarına göre; aile türü değişkenine göre katılımcıların YŞÖ-KF3 ölçeği alt boyutlarından duygusal yoksunluk puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.112$, $p<0.05$, $d=-0.317$]. Buna göre, geniş aileye sahip katılımcıların duygusal yoksunluk puan

ortalamları ($\bar{x}=10.59$, $SS=5.42$), çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=8.95$, $SS=4.88$) daha yüksek bulunmuştur.

Aile türü değişkenine göre katılımcıların sosyal izolasyon/güvensizlik puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.456$, $p<0.05$, $d=-0.405$]. Buna göre, geniş aileye sahip katılımcıların sosyal izolasyon/güvensizlik puan ortalamaları ($\bar{x}=19.48$, $SS=6.11$), çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=16.80$, $SS=7.08$) daha yüksek bulunmuştur.

Aile türü değişkenine göre katılımcıların duygusal bastırma puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.492$, $p<0.05$, $d=-0.383$]. Buna göre, geniş aileye sahip katılımcıların duygusal bastırma puan ortalamaları ($\bar{x}=14.76$, $SS=5.68$), çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=12.64$, $SS=5.42$) daha yüksek bulunmuştur.

Aile türü değişkenine göre katılımcıların onay arayıcılık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.941$, $p<0.005$, $d=-0.487$]. Buna göre, geniş aileye sahip katılımcıların onay arayıcılık puan ortalamaları ($\bar{x}=23.20$, $SS=5.47$), çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=20.30$, $SS=6.39$) daha yüksek bulunmuştur.

Aile türü değişkenine göre katılımcıların iç içe geçme/bağımlılık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.057$, $p<0.05$, $d=-0.311$]. Buna göre, geniş aileye sahip katılımcıların iç içe geçme/bağımlılık puan ortalamaları ($\bar{x}=17.98$, $SS=7.06$), çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=15.87$, $SS=6.50$) daha yüksek bulunmuştur.

Aile türü değişkenine göre katılımcıların ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.320$, $p<0.05$, $d=-0.371$]. Buna göre, geniş aileye sahip katılımcıların ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları ($\bar{x}=27.70$, $SS=6.34$), çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=25.27$, $SS=6.74$) daha yüksek bulunmuştur. Aile türü değişkenine göre katılımcıların kusurluluk puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.188$, $p<0.05$, $d=-0.336$]. Buna göre, geniş aileye sahip katılımcıların kusurluluk puan ortalamaları ($\bar{x}=11.72$, $SS=4.97$), çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=10.08$, $SS=4.76$) daha yüksek bulunmuştur.

Aile türü değişkenine göre katılımcıların tehditler karşısında dayanıksızlık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.573$, $p<0.05$, $d=-0.410$]. Buna göre, geniş aileye sahip katılımcıların tehditler karşısında dayanıksızlık puan ortalamaları ($\bar{x}=13.46$, $SS=5.01$), çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=11.36$, $SS=5.25$) daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 16. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Aile Türüne Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Fiziksel İstismar	Çekirdek Aile	369	5.82	2.12	413	0.118	0.907	0.019
	Geniş Aile	46	5.78	1.92				
Cinsel İstismar	Çekirdek Aile	369	5.51	1.93	413	0.022	0.982	0.003
	Geniş Aile	46	5.50	2.04				
Duygusal İstismar	Çekirdek Aile	369	6.73	2.83	413	-1.652	0.099	-0.240
	Geniş Aile	46	7.48	3.36				
Fiziksel İhmal	Çekirdek Aile	369	7.21	2.55	413	-2.387	0.017	-0.365
	Geniş Aile	46	8.17	2.70				
Duygusal İhmal	Çekirdek Aile	369	10.80	2.62	413	-0.681	0.496	-0.097
	Geniş Aile	46	11.09	3.29				
Toplam Örselenme	Çekirdek Aile	369	36.07	8.76	413	-1.485	0.158	-0.217
	Geniş Aile	46	38.02	9.17				

Yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçlarına göre; Aile türü değişkenine göre katılımcıların ÇÖYÖ-KF ölçeği alt boyutlarından fiziksel ihmal puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [$t(413)=-2.387$, $p<0.05$, $d=-0.365$]. Buna göre, geniş aileye sahip katılımcıların fiziksel ihmal puan ortalamaları ($\bar{x}=8.17$, $SS=2.70$), çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}=7.21$, $SS=2.55$) daha yüksek bulunmuştur.

4.9. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Ruhsal Sağlık Sorunu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının ailede ruhsal sağlık sorunu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem T- Testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 17 ve Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Ruhsal Sağlık Sorunu Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Ailede Ruhsal Sağlık Sorunu	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Duygusal Yoksunluk	Evet	53	10.42	5.98	413	1.708	0.093	0.271
	Hayır	362	8.95	4.78				
Başarısızlık	Evet	53	13.53	5.73	413	2.464	0.014	0.350
	Hayır	362	11.61	5.24				
Karamsarlık	Evet	53	14.94	6.34	413	3.108	0.002	0.435
	Hayır	362	12.35	5.58				
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	Evet	53	18.83	7.62	413	1.932	0.054	0.273
	Hayır	362	16.84	6.90				
Duygusal Bastırma	Evet	53	12.51	5.71	413	-0.515	0.607	0.074
	Hayır	362	12.93	5.46				
Onay Arayıcılık	Evet	53	22.34	6.94	413	1.954	0.055	0.299
	Hayır	362	20.37	6.23				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Evet	53	17.04	6.40	413	1.108	0.268	0.165
	Hayır	362	15.96	6.62				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Evet	53	26.34	7.51	413	0.931	0.352	0.130
	Hayır	362	25.42	6.61				
Kendini Feda	Evet	53	16.08	4.96	413	1.168	0.243	0.170
	Hayır	362	15.24	4.85				
Terk Edilme	Evet	53	10.17	5.06	413	1.667	0.101	0.268
	Hayır	362	8.96	3.88				
Cezalandırılma	Evet	53	21.81	6.96	413	0.570	0.569	0.079
	Hayır	362	21.30	5.91				
Kusurluluk	Evet	53	10.83	4.39	413	0.921	0.358	0.140
	Hayır	362	10.18	4.86				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Evet	53	13.02	5.56	413	2.130	0.034	0.305
	Hayır	362	11.38	5.19				
Yüksek Standartlar	Evet	53	10.15	3.58	413	0.712	0.477	0.107
	Hayır	362	9.75	3.85				

Yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçlarına göre; ailede ruhsal sağlık sorunu değişkenine göre katılımcıların YŞÖ-KF3 ölçeği alt boyutlarından tehditler karşısında dayanıksızlık puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [t(413)=2.130, p<0.05, d=0.305]. Buna göre, ailede anne veya babasında ruhsal sağlık sorunu olan katılımcıların tehditler karşısında dayanıksızlık puan ortalamaları ($\bar{x}$ =13.02, SS=5.56), anne veya babasında ruhsal sağlık sorunu olmayan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}$ =11.38, SS=5.19) daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 18. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Ruhsal Sağlık Sorunu Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Ailede Ruhsal Sağlık Sorunu	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Fiziksel İstismar	Evet	53	5.92	2.30	413	0.400	0.689	0.056
	Hayır	362	5.80	2.07				
Cinsel İstismar	Evet	53	5.47	1.60	413	-	0.890	-
	Hayır	362	5.51	1.98				
Duygusal İstismar	Evet	53	7.75	3.74	413	2.020	0.048	0.329
	Hayır	362	6.68	2.73				
Fiziksel İhmal	Evet	53	7.02	1.97	413	-	0.259	-
	Hayır	362	7.36	2.66				
Duygusal İhmal	Evet	53	11.13	2.86	413	0.869	0.385	0.124
	Hayır	362	10.79	2.67				
Toplam Örselenme	Evet	53	37.30	8.62	413	0.895	0.371	0.133
	Hayır	362	36.14	8.85				

Yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçlarına göre; ailede ruhsal sağlık sorunu değişkenine göre katılımcıların ÇÖYÖ-KF ölçeği alt boyutlarından duygusal istismar puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur [t(413)=2.020, p<0.05, d=0.329]. Buna göre, ailede anne veya babasında ruhsal sağlık sorunu olan katılımcıların duygusal istismar puan ortalamaları ($\bar{x}$ =7.75, SS=3.74), anne veya babasında ruhsal sağlık sorunu olmayan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}$ =6.68, SS=2.73) daha yüksek bulunmuştur.

4.10. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Alkol Kullanımı Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının ailede alkol kullanımı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Bağımsız Örneklem T- Testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 19 ve Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 19. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Alkol Kullanımı Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Ailede düzenli alkol kullanan var mı?	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Duygusal Yoksunluk	Evet	122	10.03	5.60	413	2.214	0.028	0.247
	Hayır	293	8.76	4.64				
Başarısızlık	Evet	122	12.04	5.83	413	0.463	0.644	0.049
	Hayır	293	11.77	5.12				
Karamsarlık	Evet	122	13.15	6.35	413	1.008	0.315	0.112
	Hayır	293	12.48	5.46				
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	Evet	122	18.07	7.36	413	1.836	0.067	0.195
	Hayır	293	16.69	6.84				
Duygusal Bastırma	Evet	122	13.05	5.49	413	0.424	0.672	0.046
	Hayır	293	12.80	5.49				
Onay Arayıcılık	Evet	122	20.52	6.49	413	-0.218	0.828	-0.023
	Hayır	293	20.67	6.31				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Evet	122	15.89	6.80	413	-0.430	0.667	-0.046
	Hayır	293	16.19	6.51				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Evet	122	26.99	6.79	413	2.869	0.004	0.308
	Hayır	293	24.93	6.63				
Kendini Feda	Evet	122	15.75	5.24	413	1.079	0.281	0.114
	Hayır	293	15.18	4.70				
Terk Edilme	Evet	122	9.15	4.17	413	0.103	0.918	0.011
	Hayır	293	9.10	4.03				
Cezalandırılma	Evet	122	20.88	5.92	413	-1.069	0.286	-0.116
	Hayır	293	21.57	6.10				
Kusurluluk	Evet	122	11.20	5.49	413	2.381	0.018	0.267
	Hayır	293	9.87	4.44				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Evet	122	12.25	5.65	413	1.668	0.096	0.176
	Hayır	293	11.31	5.07				
Yüksek Standartlar	Evet	122	9.98	3.64	413	0.624	0.533	0.068
	Hayır	293	9.73	3.89				

Yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçlarına göre; ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olan ve olmayan katılımcıların YŞÖ-KF3 ölçeği alt boyutlarından duygusal yoksunluk puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur [t(413)=2.214, p<0.05, d=0.247]. Buna göre, ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olan katılımcılarının duygusal yoksunluk puan ortalamaları ($\bar{x}$ =10.03, SS=5.60), ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olmayan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}$ =8.76, SS=4.64) daha yüksek bulunmuştur.

Ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olan ve olmayan katılımcıların ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur [t(413)=2.869, p<0.005, d=0.308]. Buna göre, ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olan katılımcılarının ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları ($\bar{x}$ =26.99, SS=6.79), ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olmayan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}$ =24.93, SS=6.63) daha yüksek bulunmuştur.

Ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olan ve olmayan katılımcıların kusurluluk puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur [t(413)=2.381, p<0.05, d=0.267]. Buna göre, ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olan katılımcılarının kusurluluk puan ortalamaları ($\bar{x}$ =11.20, SS=5.49), ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olmayan katılımcıların puan ortalamalarından ($\bar{x}$ =9.87, SS=4.44) daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 20. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Ailede Alkol Kullanımı Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin T-testi Sonuçları

	Ailede düzenli alkol kullanan var mı?	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Fiziksel İstismar	Evet	122	5.90	2.05	413	0.532	0.595	0.058
	Hayır	293	5.78	2.11				
Cinsel İstismar	Evet	122	5.63	1.95	413	0.849	0.396	0.091
	Hayır	293	5.45	1.93				
Duygusal İstismar	Evet	122	7.02	2.87	413	0.954	0.341	0.103
	Hayır	293	6.73	2.91				
Fiziksel İhmal	Evet	122	7.56	2.59	413	1.205	0.229	0.130
	Hayır	293	7.22	2.58				
Duygusal İhmal	Evet	122	10.87	2.85	413	0.183	0.855	0.019
	Hayır	293	10.82	2.64				
Toplam Örseleme	Evet	122	36.98	8.80	413	1.035	0.301	0.112
	Hayır	293	36.00	8.83				

Yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonuçlarına göre; ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olan ve olmayan katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.11. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının anne öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 21, Tablo 22 ve Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 21. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	S.s.	F	p	η^2	Fark
Duygusal Yoksunluk	Okuma/YazmaYok	49	9.10	4.20	0.632	0.595	0.005	-
	İlköğretim	251	9.34	5.21				
	Lise	91	8.89	5.04				
	Üniversite	24	8.00	3.19				
Başarısızlık	Okuma/YazmaYok	49	12.47	6.50	1.426	0.235	0.010	-
	İlköğretim	251	11.70	5.08				
	Lise	91	11.46	4.90				
	Üniversite	24	13.71	6.60				
Karamsarlık	Okuma/YazmaYok	49	12.08	5.46	0.279	0.840	0.002	-
	İlköğretim	251	12.84	5.70				
	Lise	91	12.51	6.03				
	Üniversite	24	12.88	5.77				
Sosyal İzolasyon /Güvensizlik	Okuma/YazmaYok	49	17.24	6.66	0.885	0.449	0.006	-
	İlköğretim	251	16.77	6.87				
	Lise	91	17.40	7.76				
	Üniversite	24	19.08	6.30				
Duygusal Bastırma	Okuma/YazmaYok	49	13.04	5.89	0.383	0.765	0.003	-
	İlköğretim	251	13.05	5.58				
	Lise	91	12.37	5.46				
	Üniversite	24	12.54	3.60				
Onay Arayıcılık	Okuma/YazmaYok	49	20.71	6.27	0.325	0.807	0.002	-
	İlköğretim	251	20.70	6.36				
	Lise	91	20.14	6.73				
	Üniversite	24	21.46	5.16				
İç içe Geçme /Bağımlılık	Okuma/YazmaYok	49	16.71	7.73	0.514	0.673	0.004	-
	İlköğretim	251	15.81	6.18				
	Lise	91	16.64	7.21				
	Üniversite	24	15.83	5.97				

Tablo 22. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları-devamı

	Grup	N	Ort	S.s.	F	p	η^2	Fark
Ayrıcalıklılık /Yetersiz Özdenetim	A.Okuma/Yazma Yok	49	25.71	6.39	6.285	0.000	0.044	D>C D>B D>A
	B.İlköğretim	251	25.00	6.85				
	C.Lise	91	25.43	6.23				
	D.Üniversite	24	31.13	5.69				
Kendini Feda	Okuma/YazmaYok	49	14.73	4.02	0.384	0.765	0.003	
	İlköğretim	251	15.45	4.90				
	Lise	91	15.26	5.05				
	Üniversite	24	15.83	5.45				
Terk Edilme	Okuma/YazmaYok	49	8.88	4.11	0.635	0.593	0.005	
	İlköğretim	251	9.00	3.79				
	Lise	91	9.63	4.86				
	Üniversite	24	8.83	3.43				
Cezalandırılma	Okuma/YazmaYok	49	22.22	6.12	1.131	0.336	0.008	
	İlköğretim	251	21.57	5.93				
	Lise	91	20.49	5.96				
	Üniversite	24	20.79	7.33				
Kusurluluk	Okuma/YazmaYok	49	10.57	5.77	0.689	0.559	0.005	
	İlköğretim	251	10.08	4.39				
	Lise	91	10.30	5.00				
	Üniversite	24	11.46	6.06				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Okuma/YazmaYok	49	11.86	5.26	0.704	0.550	0.005	
	İlköğretim	251	11.29	5.00				
	Lise	91	12.11	5.88				
	Üniversite	24	12.17	5.51				
Yüksek Standartlar	Okuma/YazmaYok	49	9.55	3.79	0.532	0.661	0.004	
	İlköğretim	251	9.82	3.80				
	Lise	91	9.65	3.86				
	Üniversite	24	10.67	4.01				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; katılımcıların YŞÖ-KF3 ölçeği alt boyutlarından ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anne öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir [$F(2,412)=5.752$, $p=0.003$, $\eta^2=0.044$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına göre; annesi üniversite mezunu ($\bar{x}=31.13$, $S.S.=5.69$) olan katılımcıların ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları annesi lise mezunu ($\bar{x}=25.43$, $S.S.=6.23$), ilköğretim mezunu ($\bar{x}=25.00$, $S.S.=6.85$) ve annesinin okuma-yazması olmayan ($\bar{x}=25.71$, $S.S.=6.39$) katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 23. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	F	p	η²	Fark
Fiziksel İstismar	Okuma/Yazma Yok	49	5.69	1.60	0.136	0.938	0.001	-
	İlköğretim	251	5.83	2.05				
	Lise	91	5.89	2.52				
	Üniversite	24	5.67	1.76				
Cinsel İstismar	Okuma/Yazma Yok	49	5.29	0.84	0.570	0.635	0.004	-
	İlköğretim	251	5.51	2.10				
	Lise	91	5.67	2.11				
	Üniversite	24	5.25	0.61				
Duygusal İstismar	Okuma/Yazma Yok	49	6.29	1.78	0.806	0.491	0.006	-
	İlköğretim	251	6.83	2.88				
	Lise	91	7.08	3.39				
	Üniversite	24	6.71	2.90				
Fiziksel İhmal	Okuma/Yazma Yok	49	7.78	2.57	1.100	0.349	0.008	-
	İlköğretim	251	7.37	2.56				
	Lise	91	7.01	2.70				
	Üniversite	24	7.00	2.45				
Duygusal İhmal	Okuma/Yazma Yok	49	11.41	3.30	0.954	0.415	0.007	-
	İlköğretim	251	10.76	2.54				
	Lise	91	10.80	2.76				
	Üniversite	24	10.46	2.72				
Toplam Örselenme	Okuma/Yazma Yok	49	36.45	5.98	0.165	0.920	0.001	-
	İlköğretim	251	36.31	8.69				
	Lise	91	36.45	10.46				
	Üniversite	24	35.08	8.66				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; katılımcıların ÇÖYÖ-KF ölçeği ve alt boyutları puan ortalamaları anne öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

4.12. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Baba Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ve ÇÖYÖ-KF Ölçeği puan ortalamalarının baba öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 24, Tablo 25 ve Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 24. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	S.s.	F	p	η^2	Fark
Duygusal Yoksunluk	Okuma/YazmaYok	19	9.26	3.91	1.196	0.311	0.009	-
	İlköğretim	178	9.04	4.82				
	Lise	135	9.69	5.45				
	Üniversite	83	8.40	4.62				
Başarısızlık	Okuma/YazmaYok	19	14.00	7.40	1.369	0.252	0.010	-
	İlköğretim	178	11.54	5.06				
	Lise	135	11.74	5.05				
	Üniversite	83	12.20	5.76				
Karamsarlık	Okuma/YazmaYok	19	13.74	6.14	0.319	0.811	0.002	-
	İlköğretim	178	12.74	5.37				
	Lise	135	12.66	6.14				
	Üniversite	83	12.34	5.79				
Sosyal İzolasyon /Güvensizlik	Okuma/YazmaYok	19	17.89	7.53	2.225	0.085	0.016	-
	İlköğretim	178	16.53	6.38				
	Lise	135	18.28	7.52				
	Üniversite	83	16.19	7.21				
Duygusal Bastırma	Okuma/YazmaYok	19	12.84	6.59	0.941	0.421	0.007	-
	İlköğretim	178	13.08	5.41				
	Lise	135	13.15	5.44				
	Üniversite	83	11.98	5.45				

Tablo 25. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları-devamı

	Grup	N	Ort	S.s.	F	p	η²	Fark
Onay Arayıcılık	Okuma/YazmaYok	19	23.74	5.41	2.133	0.095	0.015	-
	İlköğretim	178	20.88	5.99				
	Lise	135	20.31	6.59				
	Üniversite	83	19.87	6.76				
İç içe Geçme /Bağımlılık	Okuma/YazmaYok	19	17.26	9.25	0.300	0.825	0.002	-
	İlköğretim	178	16.24	6.45				
	Lise	135	15.89	6.47				
	Üniversite	83	15.88	6.47				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Okuma/YazmaYok	19	27.63	5.68	0.710	0.546	0.005	-
	İlköğretim	178	25.56	6.48				
	Lise	135	25.22	7.19				
	Üniversite	83	25.52	6.74				
Kendini Feda	Okuma/YazmaYok	19	15.58	4.90	0.075	0.973	0.001	-
	İlköğretim	178	15.23	4.69				
	Lise	135	15.38	5.04				
	Üniversite	83	15.49	5.02				
Terk Edilme	Okuma/YazmaYok	19	9.16	4.80	0.274	0.844	0.002	-
	İlköğretim	178	8.99	3.83				
	Lise	135	9.37	4.28				
Cezalandırılma	Okuma/YazmaYok	19	22.68	6.42	1.416	0.237	0.010	-
	İlköğretim	178	21.92	5.87				
	Lise	135	20.79	6.15				
	Üniversite	83	20.83	6.13				
Kusurluluk	Okuma/YazmaYok	19	11.84	7.40	2.040	0.108	0.015	-
	İlköğretim	178	10.09	4.55				
	Lise	135	10.76	4.71				
	Üniversite	83	9.46	4.69				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Okuma/YazmaYok	19	12.89	6.05	2.252	0.082	0.016	-
	İlköğretim	178	11.34	4.84				
	Lise	135	12.30	5.56				
	Üniversite	83	10.65	5.32				
Yüksek Standartlar	Okuma/YazmaYok	19	10.00	4.42	0.417	0.741	0.003	-
	İlköğretim	178	9.92	3.72				
	Lise	135	9.88	3.94				
	Üniversite	83	9.39	3.71				

Yapılan Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi sonuçlarına göre; baba öğrenim durumu değişkenine göre katılımcıların YŞÖ-KF3 alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 26. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Baba Öğrenim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	F	p	η^2	Fark
Fiziksel İstismar	A.Okuma/Yazma Yok	19	5.74	1.45	0.101	0.959	0.001	
	B.İlköğretim	178	5.88	2.24				
	C.Lise	135	5.77	1.96				
	D.Üniversite	83	5.77	2.14				
Cinsel İstismar	A.Okuma/Yazma Yok	19	5.16	0.69	0.660	0.577	0.005	
	B.İlköğretim	178	5.62	2.20				
	C.Lise	135	5.37	1.44				
	D.Üniversite	83	5.55	2.20				
Duygusal İstismar	A.Okuma/Yazma Yok	19	6.68	2.14	0.279	0.840	0.002	
	B.İlköğretim	178	6.95	3.00				
	C.Lise	135	6.78	2.81				
	D.Üniversite	83	6.61	3.00				
Fiziksel İhmal	A.Okuma/Yazma Yok	19	8.89	2.92	5.504	0.001	0.039	A>D C>D
	B.İlköğretim	178	7.34	2.62				
	C.Lise	135	7.56	2.67				
	D.Üniversite	83	6.53	2.04				
Duygusal İhmal	A.Okuma/Yazma Yok	19	10.05	2.66	3.220	0.023	0.023	B>D
	B.İlköğretim	178	11.20	2.71				
	C.Lise	135	10.85	2.89				
	D.Üniversite	83	10.19	2.19				
Toplam Örseleme	A.Okuma/Yazma Yok	19	36.53	6.06	1.323	0.266	0.010	
	B.İlköğretim	178	36.99	9.37				
	C.Lise	135	36.33	8.29				
	D.Üniversite	83	34.66	8.90				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; katılımcıların fiziksel ihmal [$F(4,410)=5.504$, $p<0.005$, $\eta^2=0.039$] ve duygusal ihmal [$F(4,410)=3.220$, $p<0.05$, $\eta^2=0.023$] puan ortalamaları katılımcıların babalarının öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına baktığımız zaman; babası okuma-yazma bilmeyen ($\bar{x}=8.89$, $S.S.=2.92$) ve babası lise mezunu ($\bar{x}=7.56$, $S.S.=2.67$) olan katılımcıların fiziksel ihmal alt boyutu puan ortalamaları babası üniversite mezunu ($\bar{x}=6.53$, $S.S.=2.04$) olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Duygusal ihmal alt boyutunda ise babası ilköğretim mezunu ($\bar{x}=11.20$, $S.S.=2.71$) olan katılımcıların puan ortalamaları babası üniversite mezunu ($\bar{x}=10.19$, $S.S.=2.19$) olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

4.13. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Maddi Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının maddi gelir değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan sonuçları Tablo 27, Tablo 28 ve Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 27. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Maddi Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	S.s.	F	P	η^2	Fark
Duygusal Yoksunluk	A.1000 TL ve Altı	25	10.48	6.25	2.893	0.022	0.027	B>E
	B.1000-2000 TL	118	10.18	5.69				
	C.2000-3100 TL	113	8.64	4.43				
	D.3100-5000 TL	105	8.72	4.74				
	E.5000 TL ve Üstü	54	8.07	3.56				
Başarısızlık	A.1000 TL ve Altı	25	13.92	7.31	1.828	0.123	0.018	
	B.1000-2000 TL	118	12.42	5.59				
	C.2000-3100 TL	113	11.49	5.27				
	D.3100-5000 TL	105	11.19	4.59				
	E.5000 TL ve Üstü	54	11.72	4.99				
Karamsarlık	A.1000 TL ve Altı	25	14.20	6.16	3.161	0.014	0.030	C>B
	B.1000-2000 TL	118	14.01	6.19				
	C.2000-3100 TL	113	12.06	5.74				
	D.3100-5000 TL	105	11.90	5.19				
	E.5000 TL ve Üstü	54	11.89	4.98				
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	A.1000 TL ve Altı	25	19.48	8.43	2.136	0.076	0.20	
	B.1000-2000 TL	118	18.15	6.91				
	C.2000-3100 TL	113	16.25	6.74				
	D.3100-5000 TL	105	16.34	6.73				
	E.5000 TL ve Üstü	54	16.93	7.39				
Duygusal Bastırma	A.1000 TL ve Altı	25	13.96	6.67	1.041	0.386	0.010	
	B.1000-2000 TL	118	13.10	5.29				
	C.2000-3100 TL	113	12.04	4.85				
	D.3100-5000 TL	105	13.13	6.06				
	E.5000 TL ve Üstü	54	13.11	5.36				
Onay Arayıcılık	A.1000 TL ve Altı	25	21.64	6.08	1.439	0.220	0.014	
	B.1000-2000 TL	118	21.62	6.48				
	C.2000-3100 TL	113	20.15	6.10				
	D.3100-5000 TL	105	19.86	6.54				
	E.5000 TL ve Üstü	54	20.44	6.24				

Tablo 28. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Maddi Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları-devamı

	Grup	N	Ort	S.s.	F	P	η^2	Fark
İç içe Geçme/Bağımlılık	A.1000 TL ve Altı	25	18.44	9.36	2.315	0.057	0.022	
	B.1000-2000 TL	118	17.05	6.95				
	C.2000-3100 TL	113	15.84	6.38				
	D.3100-5000 TL	105	14.95	5.93				
	E.5000 TL ve Üstü	54	15.72	5.51				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	A.1000 TL ve Altı	25	26.56	7.56	2.269	0.061	0.022	
	B.1000-2000 TL	118	26.30	6.75				
	C.2000-3100 TL	113	23.99	6.60				
	D.3100-5000 TL	105	25.65	6.03				
	E.5000 TL ve Üstü	54	26.41	7.51				
Kendini Feda	A.1000 TL ve Altı	25	15.72	4.79	1.384	0.238	0.013	
	B.1000-2000 TL	118	15.49	4.87				
	C.2000-3100 TL	113	14.96	4.87				
	D.3100-5000 TL	105	14.87	4.68				
	E.5000 TL ve Üstü	54	16.59	5.13				
Terk Edilme	A.1000 TL ve Altı	25	10.84	5.17	3.488	0.008	0.033	A>D B>D
	B.1000-2000 TL	118	9.64	4.17				
	C.2000-3100 TL	113	9.29	4.26				
	D.3100-5000 TL	105	8.10	3.57				
	E.5000 TL ve Üstü	54	8.76	3.31				
Cezalandırılma	A.1000 TL ve Altı	25	23.80	6.52	2.319	0.056	0.022	
	B.1000-2000 TL	118	22.03	6.18				
	C.2000-3100 TL	113	20.72	6.41				
	D.3100-5000 TL	105	20.51	5.22				
	E.5000 TL ve Üstü	54	21.83	5.97				
Kusurluluk	A.1000 TL ve Altı	25	12.84	6.39	2.752	0.028	0.026	A>C A>D
	B.1000-2000 TL	118	10.74	5.00				
	C.2000-3100 TL	113	9.73	4.34				
	D.3100-5000 TL	105	9.79	4.56				
	E.5000 TL ve Üstü	54	10.06	4.63				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	A.1000 TL ve Altı	25	13.96	5.47	2.930	0.021	0.028	A>D
	B.1000-2000 TL	118	12.21	5.34				
	C.2000-3100 TL	113	11.46	5.58				
	D.3100-5000 TL	105	10.48	4.63				
	E.5000 TL ve Üstü	54	11.56	5.07				
Yüksek Standartlar	A.1000 TL ve Altı	25	8.32	3.09	4.347	0.002	0.041	E>A E>C
	B.1000-2000 TL	118	10.16	3.98				
	C.2000-3100 TL	113	8.96	3.74				
	D.3100-5000 TL	105	9.98	3.65				
	E.5000 TL ve Üstü	54	11.11	3.75				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; katılımcıların duygusal yoksunluk [$F(4,410)=2893$, $p<0.05$, $\eta^2=0.027$], karamsarlık [$f(4,410)=3.161$, $p<0.05$, $\eta^2=0.030$], terk edilme [$f(4,410)=3.488$, $p<0.005$, $\eta^2=0.033$], kusurluluk [$f(4,410)=2.752$, $p<0.05$, $\eta^2=0.028$], tehditler karşısında dayanıksızlık [$f(4,410)=2.930$, $p<0.05$, $\eta^2=0.028$] ve yüksek standartlar [$F(4,410)=4.347$, $p<0.005$, $\eta^2=0.041$] puan ortalamaları katılımcıların gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına baktığımız zaman; aylık gelir düzeyi “1000-2000 TL” ($\bar{x}=10.18$, S.S.=5.69) katılımcıların duygusal yoksunluk puan ortalamaları aylık geliri “5000 TL ve üstü” olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Karamsarlık alt boyutunda ise aylık geliri 1000-2000 TL ($\bar{x}=14.01$, S.S.=6.19) arasında olan katılımcıların puan ortalamaları aylık geliri 3100-5000 TL ($\bar{x}=12.06$, S.S.=5.74) arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Aylık geliri 1000 TL ve altı ($\bar{x}=10.84$, S.S.=5.17) ve 1000-2000 TL ($\bar{x}=9.64$, S.S.=4.17) arasında olan katılımcıların terk edilme alt boyutu puan ortalamaları aylık geliri 3100-5000 TL ($\bar{x}=8.10$, S.S.=3.57) arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Aylık geliri 1000 TL ve altı ($\bar{x}=12.84$, S.S.=6.39) olan katılımcıların kusurluluk alt boyutu puanları 2000-3100 TL ($\bar{x}=9.73$, S.S.=4.34) ve 3100-5000 TL ($\bar{x}=9.79$, S.S.=4.56) arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutunda ise aylık geliri 1000 TL ve altı ($\bar{x}=13.96$, S.S.=5.47) olan katılımcıların puan ortalamaları 3100-5000 TL ($\bar{x}=10.48$, S.S.=4.63) arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Son olarak aylık geliri 5000 TL ve üstü ($\bar{x}=11.11$, S.S.=3.75) olan katılımcıların yüksek standartlar alt boyutu puan ortalamaları aylık geliri 1000 TL ve altı ($\bar{x}=8.32$, S.S.=3.09) ve 2000-3100 TL ($\bar{x}=8.96$, S.S.=3.74) arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; aylık gelir değişkenine göre katılımcıların başarısızlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duygusal bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık /yetersiz özdenetim, kendini feda ve cezalandırılma alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 29. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Maddi Gelir Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	S.s.	F	p	η^2	Fark
Fiziksel İstismar	A.1000 TL ve Altı	25	5.76	1.76	1.556	0.185	0.015	-
	B.1000-2000 TL	118	6.21	2.60				
	C.2000-3100 TL	113	5.60	1.58				
	D.3100-5000 TL	105	5.64	1.82				
	E.5000 TL ve üstü	54	5.78	2.38				
Cinsel İstismar	A.1000 TL ve Altı	25	5.96	2.85	1.038	0.387	0.010	-
	B.1000-2000 TL	118	5.53	1.83				
	C.2000-3100 TL	113	5.38	1.76				
	D.3100-5000 TL	105	5.34	1.61				
	E.5000 TL ve üstü	54	5.83	2.49				
Duygusal İstismar	A.1000 TL ve Altı	25	7.92	3.73	3.281	0.012	0.031	B>C
	B.1000-2000 TL	118	7.41	3.63				
	C.2000-3100 TL	113	6.42	2.29				
	D.3100-5000 TL	105	6.52	2.42				
	E.5000 TL ve üstü	54	6.41	2.34				
Fiziksel İhmal	A.1000 TL ve Altı	25	8.92	3.40	3.933	0.004	0.037	A>D A>E
	B.1000-2000 TL	118	7.53	2.53				
	C.2000-3100 TL	113	7.39	2.52				
	D.3100-5000 TL	105	6.84	2.41				
	E.5000 TL ve üstü	54	6.93	2.49				
Duygusal İhmal	A.1000 TL ve Altı	25	11.96	3.38	1.803	0.127	0.017	-
	B.1000-2000 TL	118	11.01	2.95				
	C.2000-3100 TL	113	10.85	2.56				
	D.3100-5000 TL	105	10.51	2.35				
	E.5000 TL ve üstü	54	10.50	2.58				
Toplam Örselenme	A.1000 TL ve Altı	25	40.52	12.09	3.207	0.013	0.030	A>D
	B.1000-2000 TL	118	37.68	9.33				
	C.2000-3100 TL	113	35.64	7.42				
	D.3100-5000 TL	105	34.86	7.86				
	E.5000 TL ve üstü	54	35.44	9.66				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; katılımcıların duygusal istismar [$F(4,410)=3.281$, $p<0.05$, $\eta^2=0.031$], fiziksel ihmal [$F(4,410)=3.933$, $p<0.005$, $\eta^2=0.037$] ve toplam örselenme [$F(4,410)=3.207$, $p<0.05$, $\eta^2=0.030$] puan ortalamaları katılımcıların gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına baktığımız zaman; aylık gelir düzeyi 1000-2000 TL ($\bar{x}=7.41$, S.S.=3.63) katılımcıların duygusal istismar puan ortalamaları aylık geliri 2000-

3100 TL ($\bar{x}=6.42$, S.S.=2.29) arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Fiziksel ihmal alt boyutunda aylık geliri 1000 TL ve altı ($\bar{x}=8.92$, S.S.=3.40) olan katılımcıların puan ortalamaları aylık geliri 3100-5000 TL ($\bar{x}=6.84$, S.S.=2.41) arasında ve 5000 TL ve üstü ($\bar{x}=6.93$, S.S.=2.49) olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Toplam örselenme puan ortalamaları değerlendirildiğinde ise aylık geliri 1000 TL ve altı ($\bar{x}=40.52$, S.S.=12.09) olan katılımcıların aylık geliri 3100-5000 TL ($\bar{x}=34.86$, S.S.=7.86) arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; aylık gelir değişkenine göre katılımcıların fiziksel istismar, cinsel istismar ve duygusal ihmal alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.14. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 30 ve Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 30. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	S.s.	F	p	η^2	Fark
Duygusal Yoksunluk	Birlikte	371	9.03	4.88	1.417	0.244	0.007	
	Ayrı	21	10.90	6.13				
	Boşanmış	23	9.17	5.09				
Başarısızlık	Birlikte	371	11.90	5.45	0.619	0.539	0.003	
	Ayrı	21	10.62	4.39				
	Boşanmış	23	12.17	3.98				
Karamsarlık	A. Birlikte	371	12.47	5.65	4.581	0.011	0.022	B>A
	B.Ayrı	21	16.33	5.94				
	C.Boşanmış	23	12.70	6.08				
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	Birlikte	371	16.82	6.98	2.753	0.065	0.013	
	Ayrı	21	19.90	7.06				
	Boşanmış	23	18.91	7.05				
Duygusal Bastırma	Birlikte	371	12.85	5.47	1.005	0.367	0.005	
	Ayrı	21	14.24	5.87				
	Boşanmış	23	11.91	5.34				
Onay Arayıcılık	Birlikte	371	20.51	6.46	0.519	0.595	0.003	
	Ayrı	21	21.57	5.04				
	Boşanmış	23	21.52	5.71				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Birlikte	371	16.20	6.59	0.457	0.633	0.002	
	Ayrı	21	15.57	6.26				
	Boşanmış	23	14.96	6.96				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	A.Birlikte	371	25.23	6.71	3.663	0.026	0.017	B>A
	B.Ayrı	21	28.24	5.81				
	C.Boşanmış	23	28.00	7.08				
Kendini Feda	Birlikte	371	15.22	4.75	1.192	0.305	0.006	
	Ayrı	21	16.67	5.47				
	Boşanmış	23	16.13	5.96				
Terk Edilme	Birlikte	371	9.08	4.03	0.486	0.615	0.002	
	Ayrı	21	9.95	4.39				
	Boşanmış	23	8.91	4.37				
Cezalandırılma	Birlikte	371	21.28	5.98	1.623	0.199	0.008	
	Ayrı	21	23.62	6.29				
	Boşanmış	23	20.74	6.79				
Kusurluluk	Birlikte	371	21.37	6.05	0.488	0.614	0.002	
	Ayrı	21	10.18	4.77				
	Boşanmış	23	11.05	5.68				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Birlikte	371	10.83	4.65	1.800	0.167	0.009	
	Ayrı	21	11.43	5.19				
	Boşanmış	23	12.33	5.05				
Yüksek Standartlar	Birlikte	371	13.43	6.32	0.946	0.389	0.005	
	Ayrı	21	9.86	3.83				
	Boşanmış	23	9.90	4.01				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; katılımcıların YŞÖ-KF3 ölçeği alt boyutlarından karamsarlık puan ortalamaları anne baba birliktelik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir [F(2,412)=4.581, p=0.011, $\eta^2=0.022$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına göre; anne babası ayrı yaşayan ($\bar{x}=16.33$, S.S.=5.94) katılımcıların karamsarlık puan ortalamaları anne babası birlikte ($\bar{x}=12.47$, S.S.=5.65) olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anne baba birliktelik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir [F(2,412)=3.663, p=0.026, $\eta^2=0.017$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına göre; anne babası ayrı yaşayan ($\bar{x}=28.24$, S.S.=5.81) katılımcıların ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anne babası birlikte ($\bar{x}=25.23$, S.S.=6.71) olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 31. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	F	p	η^2	Fark
Fiziksel İstismar	Birlikte	371	5.67	1.81	0.146	0.864	0.001	
	Ayrı Yaşıyorlar	21	5.89	2.54				
	Boşanmış	23	6.06	2.42				
Cinsel İstismar	Birlikte	371	5.51	1.88	0.268	0.765	0.001	
	Ayrı Yaşıyorlar	21	5.47	1.56				
	Boşanmış	23	5.51	2.14				
Duygusal İstismar	Birlikte	371	6.63	2.66	2.404	0.092	0.012	
	Ayrı Yaşıyorlar	21	7.45	3.79				
	Boşanmış	23	6.98	3.01				
Fiziksel İhmal	Birlikte	371	7.16	2.56	2.041	0.131	0.010	
	Ayrı Yaşıyorlar	21	7.76	2.66				
	Boşanmış	23	7.50	2.60				
Duygusal İhmal	A.Birlikte	371	10.68	2.60	3.846	0.022	0.018	B>A
	B.Ayrı Yaşıyorlar	21	11.76	3.68				
	C.Boşanmış	23	10.84	2.50				
Toplam Örselenme	Birlikte	371	35.64	8.54	1.275	0.280	0.006	
	Ayrı Yaşıyorlar	21	38.34	10.04				
	Boşanmış	23	36.89	8.90				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; katılımcıların ÇÖYÖ-KF ölçeği alt boyutlarından duygusal ihmal puan ortalamaları anne baba birliktelik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir [$F(2,412)=4.581$, $p=0.011$, $\eta^2=0.018$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına göre; anne babası ayrı yaşayan ($\bar{x}=11.76$, $S.S.=3.68$) katılımcıların duygusal ihmal puan ortalamaları anne babası birlikte ($\bar{x}=10.68$, $S.S.=2.60$) olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

4.15. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Babadan Ayrılık Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının anne babadan ayrılık durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 32, Tablo 33 ve Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 32. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Babadan Ayrılık Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	S.s.	F	p	η^2	Fark
Duygusal Yoksunluk	Ayrılık Yok	244	8.73	4.87	2.805	0.062	0.013	-
	Ayrılık Var	38	10.63	5.97				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	9.44	4.75				
Başarısızlık	Ayrılık Yok	244	11.68	5.28	0.727	0.484	0.004	-
	Ayrılık Var	38	11.42	4.41				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	12.30	5.66				
Karamsarlık	Ayrılık Yok	244	12.25	5.79	2.915	0.055	0.014	-
	Ayrılık Var	38	14.58	5.95				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	12.92	5.49				
Sosyal İzolasyon Güvensizlik	A.Ayrılık Yok	244	16.19	6.78	5.752	0.003	0.027	B>A C>A
	B.Ayrılık Var	38	19.55	6.88				
	C.Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	18.06	7.24				
Duygusal Bastırma	Ayrılık Yok	244	12.47	5.41	1.592	0.205	0.008	-
	Ayrılık Var	38	13.37	6.20				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	13.47	5.39				

Tablo 33. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Babadan Ayrılık Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları-devamı

	Grup	N	Ort	S.s.	F	p	η^2	Fark
Onay Arayıcılık	Ayrılık Yok	244	20.83	6.46	1.145	0.319	0.006	-
	Ayrılık Var	38	21.50	5.73				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	19.99	6.31				
İç içe Geçme/ Bağlılık	Ayrılık Yok	244	16.16	6.75	0.206	0.814	0.001	-
	Ayrılık Var	38	15.45	6.53				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	16.19	6.35				
Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim	A.Ayrılık Yok	244	25.16	6.64	4.027	0.019	0.019	B>A
	B.Ayrılık Var	38	28.45	6.59				
	C.Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	25.40	6.79				
Kendini Feda	Ayrılık Yok	244	15.08	4.71	0.973	0.379	0.005	-
	Ayrılık Var	38	16.03	5.50				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	15.64	4.95				
Terk Edilme	Ayrılık Yok	244	9.09	4.22	0.221	0.802	0.001	-
	Ayrılık Var	38	9.53	4.14				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	9.04	3.75				
Cezalandırılma	Ayrılık Yok	244	21.27	5.96	0.457	0.634	0.002	-
	Ayrılık Var	38	22.26	6.87				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	21.29	5.98				
Kusurluluk	Ayrılık Yok	244	10.17	5.05	0.532	0.588	0.003	-
	Ayrılık Var	38	11.03	5.09				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	10.22	4.25				
Tehditler Karşısında Dayanaksızlık	Ayrılık Yok	244	11.49	5.43	0.593	0.553	0.003	-
	Ayrılık Var	38	12.47	5.08				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	11.51	5.00				
Yüksek Standartlar	Ayrılık Yok	244	9.73	4.01	0.136	0.873	0.001	-
	Ayrılık Var	38	9.82	3.65				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	9.94	3.51				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; katılımcıların YŞÖ-KF3 ölçeği alt boyutlarından sosyal izolasyon/güvensizlik puan ortalamaları anne babadan ayrılık durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir [F(2,412)=5.752, p=0.003, $\eta^2=0.027$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına göre; herhangi bir neden dolayı anne babadan ayrılık yaşayan ($\bar{x}=19.55$, S.S.=6.88) katılımcıların sosyal izolasyon/güvensizlik puan ortalamaları anne babadan ayrılık yaşamayan ($\bar{x}=16.19$, S.S.=6.78) katılımcıların puan ortalamalarından; anne babadan sadece eğitim nedeniyle ayrılık yaşayan ($\bar{x}=18.06$, S.S.=7.24) katılımcıların sosyal

izolasyon/güvensizlik puan ortalamaları anne babadan ayrılık yaşamayan ($\bar{x}$ =16.19, S.S.=6.78) katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anne babadan ayrılık durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir [$F(2,412)=4.027$, $p=0.019$, $\eta^2=0.019$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına göre; herhangi bir neden dolayı anne babadan ayrılık yaşayan ($\bar{x}$ =28.45, S.S.=6.59) katılımcıların ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anne babadan ayrılık yaşamayan ($\bar{x}$ =25.16, S.S.=6.64) katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 34. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Anne Babadan Ayrılık Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	F	p	η^2	Fark
Fiziksel İstismar	Ayrılık Yok	244	5.81	2.05	1.510	0.222	0.007	-
	Ayrılık Var	38	5.76	1.55				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	6.04	3.05				
Cinsel İstismar	Ayrılık Yok	244	5.51	1.99	0.006	0.994	0.000	-
	Ayrılık Var	38	5.24	0.62				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	5.65	1.94				
Duygusal İstismar	Ayrılık Yok	244	6.75	2.78	1.634	0.196	0.008	-
	Ayrılık Var	38	6.57	2.96				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	8.09	4.27				
Fiziksel İhmal	Ayrılık Yok	244	7.26	2.59	1.362	0.257	0.007	-
	Ayrılık Var	38	8.43	3.11				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	7.26	1.63				
Duygusal İhmal	Ayrılık Yok	244	10.72	2.57	2.672	0.070	0.013	-
	Ayrılık Var	38	12.33	3.97				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	11.22	2.95				
Toplam Örseleme	Ayrılık Yok	244	36.05	8.71	1.999	0.137	0.010	-
	Ayrılık Var	38	38.33	9.45				
	Sadece Eğitim Nedeniyle Ayrılık	133	38.26	9.84				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve alt boyutları puan ortalamaları anne babadan ayrılık durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

4.16. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Büyüdüğü Ev Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının kişilerin büyüdüğü ev değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 35 ve Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 35. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Büyüdüğü Ev Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	S.s.	F	p	η²	Fark
Duygusal Yoksunluk	Gecekondu	9	8.56	3.13	0.074	0.929	0.000	-
	Apartman Dairesi	226	9.18	5.13				
	Müstakil Ev	180	9.11	4.84				
Başarısızlık	Gecekondu	9	14.44	6.39	1.313	0.270	0.006	-
	Apartman Dairesi	226	11.64	5.27				
	Müstakil Ev	180	11.99	5.36				
Karamsarlık	Gecekondu	9	14.33	6.12	0.437	0.646	0.002	-
	Apartman Dairesi	226	12.56	5.83				
	Müstakil Ev	180	12.75	5.61				
Sosyal İzolasyon /Güvensizlik	Gecekondu	9	19.00	5.77	0.356	0.700	0.002	-
	Apartman Dairesi	226	17.12	7.14				
	Müstakil Ev	180	16.98	6.94				
Duygusal Bastırma	Gecekondu	9	13.56	5.34	0.089	0.915	0.000	-
	Apartman Dairesi	226	12.90	5.63				
	Müstakil Ev	180	12.80	5.33				
Onay Arayıcılık	Gecekondu	9	22.56	7.33	1.138	0.322	0.005	-
	Apartman Dairesi	226	20.24	6.38				
	Müstakil Ev	180	21.00	6.27				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Gecekondu	9	18.33	8.00	1.868	0.156	0.009	-
	Apartman Dairesi	226	15.58	6.27				
	Müstakil Ev	180	16.65	6.87				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Gecekondu	9	24.11	8.13	0.807	0.447	0.004	-
	Apartman Dairesi	226	25.89	6.79				
	Müstakil Ev	180	25.16	6.60				
Kendini Feda	Gecekondu	9	14.67	2.45	0.321	0.725	0.002	-
	Apartman Dairesi	226	15.51	5.02				
	Müstakil Ev	180	15.18	4.77				
Terk Edilme	Gecekondu	9	11.67	3.16	2.188	0.113	0.011	-
	Apartman Dairesi	226	9.21	4.20				
	Müstakil Ev	180	8.87	3.89				
Cezalandırılma	Gecekondu	9	20.33	6.10	0.737	0.479	0.004	-
	Apartman Dairesi	226	21.10	5.90				
	Müstakil Ev	180	21.76	6.23				
Kusurluluk	Gecekondu	9	12.11	5.25	0.795	0.452	0.004	-
	Apartman Dairesi	226	10.12	4.60				
	Müstakil Ev	180	10.35	5.04				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Gecekondu	9	14.22	4.66	1.322	0.268	0.006	-
	Apartman Dairesi	226	11.66	5.55				
	Müstakil Ev	180	11.36	4.89				
Yüksek Standartlar	Gecekondu	9	9.33	4.58	1.021	0.361	0.005	-
	Apartman Dairesi	226	9.58	3.71				
	Müstakil Ev	180	10.11	3.90				

Yapılan Tek Yönlü Varyansi (ANOVA) sonuçlarına göre; katılımcıların büyüdüğü ev tipine göre katılımcıların YŞÖ-KF3 alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 36. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Ortalama Puanlarının Kişilerin Büyüdüğü Ev Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	F	p	η^2	Fark
Fiziksel İstismar	Gecekondü	9	5.89	1.36	0.014	0.986	0.000	-
	Apartman Dairesi	226	5.83	2.11				
	Müstakil Ev	180	5.80	2.11				
Cinsel İstismar	Gecekondü	9	5.00	0.00	0.396	0.673	0.002	-
	Apartman Dairesi	226	5.48	1.92				
	Müstakil Ev	180	5.56	2.00				
Duygusal İstismar	Gecekondü	9	7.11	2.42	0.324	0.723	0.002	
	Apartman Dairesi	226	6.71	3.06				
	Müstakil Ev	180	6.93	2.71				
Fiziksel İhmal	A.Gecekondü	9	9.67	2.60	4.566	0.011	0.022	A>B A>C
	B.Apartman Dairesi	226	7.13	2.43				
	C.Müstakil Ev	180	7.44	2.72				
Duygusal İhmal	Gecekondü	9	11.33	3.32	0.565	0.569	0.003	-
	Apartman Dairesi	226	10.71	2.71				
	Müstakil Ev	180	10.96	2.66				
Toplam Örseleme	Gecekondü	9	39.00	5.07	0.863	0.423	0.004	-
	Apartman Dairesi	226	35.87	8.98				
	Müstakil Ev	180	36.68	8.75				

Yapılan analiz sonuçlarına göre; katılımcıların fiziksel ihmal [$F(4,410)=4.566$, $p<0.05$, $\eta^2=0.022$] alt boyutu puan ortalamaları katılımcıların büyüdüğü ev tipine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına baktığımız zaman; gecekonduda büyüyen katılımcıların ($\bar{X}=9.67$, $S.S.=2.60$) fiziksel ihmal alt boyutu puan ortalamaları apartman dairesi ($\bar{X}=7.13$, $S.S.=2.43$) ve müstakil evde ($\bar{X}=7.44$, $S.S.=2.72$) büyüyen katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

4.17. YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Büyüdüğü Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Katılımcıların YŞÖ-KF3 ile ÇÖYÖ-KF ve alt ölçekleri puan ortalamalarının kişilerin büyüdüğü yer değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini sınamak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 37 ve Tablo 38'de verilmiştir.

Tablo 37. Katılımcıların YŞÖ-KF3 Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Büyüdüğü Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort	S.s.	F	p	η^2	Fark
Duygusal Yoksunluk	Köv	66	9.55	5.07	0.787	0.501	0.006	-
	İlçe	103	8.77	4.95				
	İl	144	9.49	4.94				
	Metropol	102	8.75	4.97				
Başarısızlık	Köv	66	12.09	5.17	0.159	0.924	0.001	-
	İlçe	103	12.06	5.36				
	İl	144	11.72	5.31				
	Metropol	102	11.69	5.50				
Karamsarlık	Köv	66	12.65	5.25	0.130	0.942	0.001	-
	İlçe	103	12.96	6.03				
	İl	144	12.64	5.64				
	Metropol	102	12.47	5.94				
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik	Köv	66	17.45	6.80	0.604	0.612	0.004	-
	İlçe	103	16.29	6.71				
	İl	144	17.33	7.02				
	Metropol	102	17.35	7.48				
Duygusal Bastırma	A.Köv	66	14.61	5.79	3.042	0.029	0.022	A>D
	B.İlçe	103	12.87	5.29				
	C.İl	144	12.64	5.56				
	D.Metropol	102	12.08	5.21				
Onay Arayıcılık	Köv	66	21.86	6.07	1.190	0.313	0.009	-
	İlçe	103	20.24	5.95				
	İl	144	20.21	6.74				
	Metropol	102	20.78	6.34				
İç içe Geçme/Bağımlılık	Köv	66	17.02	7.28	3.563	0.014	0.025	-
	İlçe	103	16.78	7.47				
	İl	144	16.48	6.23				
	Metropol	102	14.29	5.31				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim	Köv	66	24.77	6.40	1.419	0.237	0.010	-
	İlçe	103	25.05	6.62				
	İl	144	25.44	6.16				
	Metropol	102	26.66	7.72				
Kendini Feda	Köv	66	15.65	4.26	0.754	0.521	0.005	-
	İlçe	103	15.78	5.20				
	İl	144	14.90	4.87				
	Metropol	102	15.34	4.88				
Terk Edilme	Köv	66	9.85	4.37	0.912	0.435	0.007	-
	İlçe	103	9.06	4.48				
	İl	144	9.02	3.76				
	Metropol	102	8.83	3.82				
Cezalandırılma	Köv	66	22.70	6.01	1.331	0.264	0.010	-
	İlçe	103	21.33	6.20				
	İl	144	20.99	5.82				
	Metropol	102	21.09	6.20				
Kusurluluk	Köv	66	10.94	5.23	1.476	0.220	0.011	-
	İlçe	103	9.91	4.50				
	İl	144	10.64	5.06				
	Metropol	102	9.65	4.40				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	Köv	66	11.89	4.83	0.810	0.489	0.006	-
	İlçe	103	10.89	5.44				
	İl	144	11.84	5.14				
	Metropol	102	11.74	5.52				
Yüksek Standartlar	Köv	66	9.70	3.75	0.442	0.723	0.003	-
	İlçe	103	9.99	3.31				
	İl	144	9.55	4.02				
	Metropol	102	10.04	4.06				

Yapılan Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi sonuçlarına göre; kişilerin büyüdüğü yer değişkenine göre YÖSÖ-KF alt boyutlarından duygusal bastırma ölçeği puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur [$F(4,410)=3.042$, $p<0.05$, $\eta^2=0.022$]. Farklılıkların hangi ikili gruplardan kaynaklandığını gösteren çoklu karşılaştırma Bonferroni sonuçlarına bakıldığında; köyde büyümüş katılımcıların ($\bar{x}=14.61$, $S.S.=5.79$) duygusal bastırma alt boyutunda aldıkları puan ortalamalarının metropolde büyümüş katılımcıların ($\bar{x}=12.08$, $S.S.=5.21$) puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 38. Katılımcıların ÇÖYÖ-KF ve Alt Ölçekleri Puan Ortalamalarının Kişilerin Büyüdüğü Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Grup	N	Ort.	S.s.	F	p	η^2	Fark
Fiziksel İstismar	Köy	66	5.70	1.88	1.513	0.210	0.011	-
	İlçe	103	6.18	2.63				
	İl	144	5.76	1.91				
	Metropol	102	5.61	1.83				
Cinsel İstismar	Köy	66	5.42	1.82	0.657	0.579	0.005	-
	İlçe	103	5.59	2.22				
	İl	144	5.63	2.19				
	Metropol	102	5.30	1.19				
Duygusal İstismar	Köy	66	6.89	2.68	0.882	0.450	0.006	-
	İlçe	103	6.94	3.07				
	İl	144	6.97	3.20				
	Metropol	102	6.41	2.35				
Fiziksel İhmal	Köy	66	8.02	2.77	1.984	0.116	0.014	-
	İlçe	103	7.14	2.54				
	İl	144	7.27	2.65				
	Metropol	102	7.13	2.37				
Duygusal İhmal	Köy	66	11.55	2.88	2.274	0.079	0.016	-
	İlçe	103	10.54	2.56				
	İl	144	10.89	2.73				
	Metropol	102	10.58	2.62				
Toplam Örselenme	Köy	66	37.58	7.94	1.200	0.310	0.009	-
	İlçe	103	36.40	9.91				
	İl	144	36.51	9.36				
	Metropol	102	35.03	7.23				

Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; katılımcıların büyüdüğü yer değişkenine göre ÇÖYÖ-KF alt boyutları puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölüm, araştırma sonucunda araştırma soruları doğrultusunda elde edilen bulguların yorumlanmasını içermektedir. Araştırmanın sorularına yönelik elde edilen bulgular literatürdeki çalışmalar ışığında tartışılmıştır.

5.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Demografik Değişkenler Bakımından Tartışılması

5.1.1. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Cinsiyet Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada erken dönem uyumsuz şemalar ile örselenme yaşantısı cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Buna göre, erkeklerin kopukluk ve reddedilme alanı duygusal yoksunluk şemaları, kadın katılımcılara göre yüksek bulunmuştur. İlgili literatüre bakıldığında cinsiyet değişkenine göre, onay ihtiyacı ve başarı-mükemmeliyetçilik ile ilgili fonksiyonel olmayan tutumlar, erkeklere oranla kadınlarda daha yüksektir. Ayrıca, sosyal izolasyon, güvensizlik ve yetersiz öz denetim ile ilgili şemalar da kadınlarda, duygusal yoksunluk şeması da erkeklerde yüksek olarak belirlenmiştir (Tütüncü, İnce ve Türkçapar, 2012: 95). Bir başka çalışma ise; çalışma grubundaki erkeklerin sosyal kopukluk ve reddedilmişlik şema alanında kadınlara göre önemli ölçüde yüksek puanlar aldığını göstermiştir. Buna karşın diğer dört erken dönem uyumsuz şema alanında cinsiyete göre yapılan karşılaştırmalarda manidar bir farka rastlanmamıştır (Boysan, 2012: 204). Mevcut çalışmada erkeklerin kopukluk ve reddedilme alanı duygusal yoksunluk şemasının kadınlara göre yüksek olması literatürle paralellik göstermektedir. Cinsiyetler açısından tam tersi bir sonuç beklenilirken bu durumun şaşırtıcı olması söz konusudur. Genel olarak bakıldığında; kadınların duygusal yoksunluklarını, reddedilmişliklerini erkeklere oranla daha çok dile getirmelerinin sonuca dair beklentilerimizi etkileyebildiği düşünülmektedir.

Çalışmada cinsiyet değişkenine göre karamsarlık şeması anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Buna göre, kadın katılımcılarının karamsarlık puan ortalamaları, erkek katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksektir. Literatürde bu bulguyu destekleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır ancak kadınların depresyona ve tekrarlayıcı olumsuz düşüncelere

yatkınlığı erkeklere göre fazla olduğundan karamsarlık şemasının kadınlarda yüksek bir sonuç göstermesi anlamlıdır (Nolen-Hoeksema ve Jackson, 2001: 37).

Çalışmada kusurluluk, yüksek standartlar (aşırı tetikte olma ve baskılama şema alanı) şemaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklıdır. Buna göre, erkek katılımcılarının kusurluluk ve yüksek standartlar puan ortalamaları, kadın katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Literatür taramasında mevcut çalışma bulgusunu destekleyen ve desteklemeyen çalışmalara rastlanmamıştır. Bu noktanın yeni çalışmalara yön vereceği düşünülmektedir.

Kevlekçi (2013: 68-69) yürüttüğü tez çalışmasında, erkeklerin duygularını bastırma (aşırı tetikte olma ve baskılama şema alanı) şemalarının, kadınlara göre daha yüksek düzeyde olduğunu bulmuştur. Yürüttüğü çalışmasında duyguları bastırma kişilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Duyguları bastırma dışındaki erken dönem şemaları kişilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Mevcut çalışmada ise, duygusal bastırma şema alanında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Araştırmanın bu noktadaki bulgusunun literatürle uyum göstermediği görülmektedir.

Çalışmamızın bulgusunu genel olarak destekleyen araştırmalara bakıldığında karşımıza Akhun'un (2012) yürüttüğü tez çalışması çıkmaktadır. Akhun (2012: 100-101), konuyla ilgili çalışmasında erken dönem uyumsuz şemaların puanları üzerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisi olduğunu bulmuştur. Genel olarak erkeklerin erken dönem şemaların bütün alt boyutlarında daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Çalışma sonucunda cinsiyetin duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, cezalandırma, iç içelik/bağımlılık, kendini feda, sosyal izolasyon, terk edilme, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, yüksek standartlar ve kusurluluk şema puan ortalamaları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Genel olarak ortalamalar değerlendirildiğinde, erkeklerin erken dönem uyumsuz şema boyutları bakımından kendilerini daha olumsuz değerlendirdikleri belirlenmiştir. Bir başka destekleyici çalışmada Kaya (2010: 139-141) erkek katılımcıların kadınlara oranla daha fazla çocukluk dönemi istismar öyküsü olduğunu, daha fazla erken dönem uyum bozucu şemaya ve olumsuz kişilerarası ilişki tarzlarına sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Mevcut çalışmada cinsiyet değişkenine göre katılımcıların (çocukluk dönemi örselenme yaşantısı alt boyutları) fiziksel ve duygusal ihmal puanları anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Buna göre, erkek katılımcıların n fiziksel ihmal puan ortalamaları, kadın katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. İlgili literatüre bakıldığında araştırma bulgusunun uyumlu olduğu çalışmalara rastlanmaktadır. Kaya'nın

(2010: 139-141) yürüttüğü tez çalışmasında erkek katılımcıların kadınlara oranla daha fazla çocukluk dönemi istismar öyküsü olduğu tespit edilmiştir. Bir başka çalışmada Ünal (2014: 34), çocuk istismar/ihmal türlerindeki cinsiyet farklılıklarını incelemiş olup, fiziksel ve duygusal ihmal açısından erkeklerin kadınlardan daha yüksek puanlar aldığını bulmuştur. Mevcut araştırma bulgularının literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

5.1.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Aile Türü Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada aile türü değişkenine göre; erken dönem uyumsuz şemalar ile çocukluk dönemi örselenme yaşantıları bazı alt boyutlara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Bu alt boyutlar; duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon/güvensizlik, duygusal bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve fiziksel ihmaldir. Buna göre, geniş aileye sahip katılımcılarının duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon/güvensizlik, duygusal bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve fiziksel ihmal puan ortalamaları, çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur.

Geniş ailede yaşayan bireylerin duygularını daha yoğun yaşayabildikleri, sevgiyle büyüdükleri, duygusal anlamda yoksunluk, tehditler karşısında dayanıksızlık göstermeyebilecekleri düşüncesi ile tespit edilen sonuç beklentimiz yönünde çıkmamıştır. Bu noktada yeni nesil jenerasyonda büyük ebeveyn yani anane, babane desteğinin eskiye nazaran daha az olmasının ve daha çok bireyselleşmiş, çekirdek ailelerin kendini göstermesinin etken olduğu söylenebilir.

İlgili literatüre bakıldığında erken dönem uyumsuz şemalar ile çocukluk çağı örselenme yaşantısının aile türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığıyla bağlantılı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak uzmanlara göre ailede birey ve çocuk sayısının fazla olması aile yaşamına bazı olumsuzluklar getirmektedir. Geleneksel kalabalık ailelerde aileye sadece baba tarafından getirilen sınırlı gelir, kalabalık ailenin ekonomik yönden sıkıntı çekmesine neden olmaktadır. Ailenin çok çocuğunun olması, çocukların kontrolünü güçleştirmekte çocuklara özel ilgiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu ailelerde çocukların çoğunlukla ilgisiz, sevgisiz büyüdüğü ve çocukların çoğunda sevgi doyumunun eksik olduğu belirtilmektedir. Çünkü kardeş sayısı arttıkça anne-babanın çocuklara ayırdığı zaman dilimi azalmakta bu durum çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Ailelerin çok çocuk sahibi

olmalarının nedeni çocuğun ekonomik ve psikolojik değerini ön plana çıkarmalarından kaynaklanabilmektedir. Yani çocuğun ekonomik değeri, küçükken aileye çalışarak katkı sağlaması, psikolojik değeri ise yaşlılık güvencesi olarak görülmesidir (Ergündüz, 2010: 160-170). Burada geniş aile içinde çocuk sayısının getirdiklerine dikkat çekilirken; erken dönem uyumsuz şemaların oluşumunda çocuğun ihtiyaçlarına kayıtsız kalan ebeveynler, bireyin ihtiyaçlarının karşılanamamasına neden olduğundan geniş ailede yetişmiş olmak bireyin şemaları üzerinde etkilidir denilebilir. Bu bilgi mevcut araştırma sonucuna anlamlı bir bakış açısı kazandırmaktadır.

5.1.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Kişilerin Büyüdüğü Ev ve Yer Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada YŞÖ-KF3 boyutlarının büyüdüğü ev değişkenine göre anlamlı farklılaşma göstermediği bulunmuştur. ÇÖYÖ-KF'nin sadece fiziksel ihmal alt boyutunda gecekonduda büyüyen katılımcıların puan ortalamalarının, apartman dairesi ve müstakil evde büyüyen katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Büyüdüğü yer değişkenine göre de; çalışmada çocukluk dönemi örselenme yaşantısının anlamlı farklılaşma göstermediği bulunmuştur. Şema boyutlarından ise sadece duygusal bastırma puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sonuçlarına bakıldığında; köyde-kırsal kesimde büyümüş katılımcıların duygusal bastırma alt boyutunda aldıkları puan ortalamalarının metropolde büyümüş katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Literatürde mevcut çalışmada yer alan bu değişkenlerle ilgili yalnızca Akhun'un (2012) tez çalışmasına rastlanmıştır. Akhun, (2012: 103) erken dönem uyumsuz şemaların farklılaşmasının sebebi olarak ilkökul çağının geçtiği yer ile bu farklılığın bir ilişkisinin olabileceğini belirtmiştir. Kırsal kesimde ilkökul çağını geçiren bireylerin erken dönem şemaların bütün alt boyutlarında daha yüksek puanlar aldığı aktarılmaktadır. Fakat duygusal yoksunluk, bağımlılık, kusurluluk şema puan ortalamalarının çocukluğun geçirildiği ortam üzerinde fark yarattığı, kırsal kesimde yaşayanların bu şemalardan yüksek puanlar aldığı bildirilmektedir. Mevcut araştırmanın duygusal bastırma ve fiziksel ihmal boyutlarının literatürle paralel sonuçlar gösterdiği söylenebilir.

Kırsal kesimde ve gecekonduda, bebeklik ve çocukluk dönemini geçiren birey küçük toplulukta tanınmanın getirmiş olduğu kısıtlama sebebiyle duygu ve düşüncelerini özgürce açığa vurmakta güçlük çekebilir. Bu hususta bireyin gelişiminde ihmal edilen noktaların olabileceği gibi bu nedenle de duygularını bastırabileceği düşünülmektedir.

5.1.4. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada baba öğrenim durumu değişkenine göre erken dönem uyumsuz şemalar anlamlı düzeyde farklılık göstermemiştir. Ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anne öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir. Annesi üniversite mezunu olanların ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şemaları; annesi lise mezunu, ilköğretim mezunu ve annesinin okuma-yazması olmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. ÇÖYÖ'nün fiziksel ihmal ve duygusal ihmal puan ortalamaları babalarının öğrenim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Anne eğitim durumu açısından da bir farklılık bulunamamıştır. Babası okuma-yazma bilmeyen ve babası lise mezunu olan katılımcıların fiziksel ihmal alt boyutu puan ortalamaları, babası üniversite mezunu olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Duygusal ihmal alt boyutunda ise babası ilköğretim mezunu olan katılımcıların puan ortalamaları babası üniversite mezunu olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

İlgili çalışmalara bakıldığında Akhun (2012: 105), baba eğitim yılı ile erken dönem uyumsuz şemalardan duygusal yoksunluk, cezalandırılma, kendini feda şemalarının puan ortalamaları ile anlamlı düzeyde negatif korelasyonda olduklarını bulmuştur. Nilüfer (2016: IV), annesi düşük eğitim seviyesine sahip katılımcıların daha fazla diğerleri yönelimlilik şema alanına sahip olduğunu bulmuştur. Boysan (2012: 204), anne-babanın eğitim düzeyine göre olumsuz bilişsel şemalar şiddetindeki farklar değerlendirilmiş ve buna göre ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre erken dönem uyumu bozucu şema alanlarında manidar bir farka rastlanmamıştır. Bir başka çalışmada anne eğitim yılı ile algılanan erken dönem uyumsuz şemalardan duygusal yoksunluk, cezalandırılma, iç içelik/bağımlılık ve kendini feda şema puan ortalamaları ile anlamlı düzeyde negatif korelasyonda oldukları görülmüştür. Anne eğitim yılı arttıkça duygusal yoksunluk, cezalandırılma, iç içelik/bağımlılık, kendini feda şema puan ortalamaları azalmaktadır (Akhun, 2012: 105).

Örsel ve ark. (2011: 130) da düşük anne-baba eğitimi, anne-baba arasında şiddetin olduğu ailelerde yüksek istismar oranlarının belirtildiğini ifade etmişlerdir. Bir başka çalışmada Ünal (2014: 45), babanın ve annenin eğitim düzeyinin çocuklukta kötüye kullanım/ihmal, şema alanları, şemadan kaçınma ve psikopatolojik semptomatoloji ve yaşam olayları açısından bir farklılık oluşturmadığını bulmuştur. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, düşük sosyoekonomik seviyeyle ilişkilendirildiğinde; düşük eğitim seviyesinin çocuk ihmal ve

istismarında etkili olduğu belirtilmektedir (Kaya, 2010: 140). Dolayısıyla anne-baba öğrenim durumuna göre araştırmanın bu bulgusu literatürle kısmen uyumludur. Ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şemalarının annesi üniversite mezunu olanlarda yüksek oluşu, çalışma hayatına atılan anneleriyle geçirdikleri zamanın az olması ve bu süre içerisinde annenin çocuğunun her isteğini gerçekleştirerek çocuğun kendini ayrıcalıklı hissetmesinde etkili olabileceğiyle açıklayabiliriz. Baba eğitim durumuna göre şemalarla ilgili bir farklılaşmaya rastlanmaması genel olarak çocuk yetiştirmede; anne rolünün babaya göre çocuk üzerinde daha etkili olacağıyla açıklanabilir.

5.1.5. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Maddi Gelir Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada duygusal yoksunluk, karamsarlık, terk edilme, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar uyumsuz şemaları gelir düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Aylık gelir düzeyi “1000-2000 TL” katılımcıların duygusal yoksunluk, karamsarlık, terk edilme puan ortalamaları; aylık geliri “5000 TL ve üstü” olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Aylık geliri 1000 TL ve altı olan katılımcıların kusurluluk ve tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutu puanları, 2000-3100 TL ve 3100-5000 TL arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Son olarak; aylık geliri 5000 TL ve üstü olan katılımcıların yüksek standartlar alt boyutu puan ortalamaları, aylık geliri 1000 TL ve altı ve 2000-3100 TL arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Aylık gelir değişkenine göre katılımcıların başarısızlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duygusal bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda ve cezalandırılma alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmemektedir.

İlgili literatürde Akhun (2012: 103-104) sosyo-ekonomik düzeyin erken dönem uyumsuz şemalardan başarısızlık, duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, iç içelik/bağımlılık, sosyal izolasyon, terk edilme ve kusurluluk şemalarının puan ortalamaları üzerinde anlamlı etkisi olduğunu bulmuştur. Genel olarak ortalamalar değerlendirildiğinde; alt SED grubundaki bireylerin üst ve orta SED grubundakilere göre yüksek başarısızlık, duygusal yoksunluk, duyguları bastırma, iç içelik/bağımlılık, sosyal izolasyon, terk edilme ve kusurluluk şema puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularının literatürle uyumlu olduğu söylenebilir.

Çalışmada duygusal istismar, fiziksel ihmal ve toplam örselenme puan ortalamaları katılımcıların gelir düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Aylık gelir düzeyi 1000-2000 TL katılımcıların duygusal istismar puan ortalamaları aylık geliri 2000-3100 TL arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir. Fiziksel ihmal alt boyutunda aylık geliri 1000 TL ve altı olan katılımcıların puan ortalamaları aylık geliri 3100-5000 TL arasında ve 5000 TL ve üstü olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir. Toplam örselenme puan ortalamaları değerlendirildiğinde ise aylık geliri 1000 TL ve altı olan katılımcıların aylık geliri 3100-5000 TL arasında olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir. İlgili literatüre bakıldığında düşük sosyo-ekonomik statünün çocuk ihmal ve istismarının ortaya çıkmasıyla ilişkili olduğu (Kaya, 2010: 140) ifade edilmektedir.

Buna karşılık Erükçü (2013); Ankara'nın Altındağ ve Çankaya ilçelerinde yaşayan farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip ailelerin çocuklarındaki travma yaşantılarını karşılaştırmak amacıyla yürüttüğü tez çalışması sonucunda; fiziksel ve duygusal örselenme puanının Altındağ ve Çankaya'da eşite yakın çıktığı, fiziksel ve duygusal istismarın yalnızca alt sosyo-ekonomik düzeyde değil eğitim ve gelir düzeyi daha iyi düzeyde olan Çankaya'daki ailelerin çocuklarında da görüldüğünü bulmuştur. Bunun yanı sıra araştırmada ailedeki gelir durumunu 740 TL ve altı olarak beyan eden Altındağ'daki ergenlerin fiziksel ve duygusal açıdan diğer gelir gruplarına göre daha fazla örselendiği ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçları cinsel istismarın Çankaya'da; ekonomik istismarın ise Altındağ'da daha fazla olduğunu göstermiştir. Araştırma yüksek sosyo-ekonomik düzeyden gelen ailelerin çocuklarının da fiziksel, duygusal ve cinsel açıdan örselendiğini göstermektedir. Mevcut araştırma sonuçlarının literatürle kısmen uyumlu olduğu görülmektedir.

Sosyoekonomik seviyenin düşük olması erken dönemde ihtiyaçların kısıtlanmasına sebep olacağından uyumsuz şemaların ortaya çıkmasında geçerli bir neden olarak kabul edilebilir. Yüksek standartlar şemasının üst sosyoekonomik seviyede daha yüksek bulunması bireyin hak görme algısının maddi güçle pekiştirilebileceğiyle bağlantılı olduğunu düşündürmektedir.

5.1.6. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Anne Baba Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada erken dönem uyumsuz şema alt boyutlarından karamsarlık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Parçalanmış ailelerde yetişen bireyin yetersiz kontrol sebebiyle ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim şeması, olumsuz yaşantıların çokluğu sebebiyle karamsarlık şeması geliştirmesi oldukça anlamlıdır.

Çalışmada anne baba birliktelik durumuna göre çocukluk dönemi örselenme yaşantısı anlamlı farklılık göstermektedir. Anne babası ayrı yaşayanların duygusal ihmal puan ortalamaları, anne babası birlikte olan katılımcıların puanlarından yüksek bulunmuştur. Bu hususta yapılan literatür taramasında duygusal ihmal ve istismar ile ilgili karşımıza Müjdecioğlu-Demir'in çalışması çıkmaktadır. Müjdecioğlu-Demir (2017: 43), tez çalışmasında kendine zarar verme ve intihar girişiminde bulunanların çoğunluğunu anne ve babaları birlikte olan, patolojinin var olduğu ailelerden oluştuğunu belirtmiştir. Örsel ve ark. (2011: 130), ailesel risk etkenleri olarak, anne-babalardan boşanma gibi nedenlerle uzun süre ayrı kaldığını bildiren kişilerin istismar oranlarının yüksek olduğunu saptamışlardır. Boşanan anne-babadan birinin yanında kalan çocuk diğer ebeveyninden alacağı duygusal ihtiyaçtan mahrum kalmakta ve ebeveynine yabancılaşma hissedebilmektedir. Bu nedenle duygusal ihmal bulgusunun anne-babası ayrı olanlarda yüksek bulunması oldukça anlamlıdır. Araştırma bulgularının literatürle paralel olduğu söylenebilir.

5.1.7. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Anne Babadan Ayrılık Durumu Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada erken dönem uyumsuz şemalardan sosyal izolasyon/güvensizlik, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anne babadan ayrılık durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Herhangi bir nedenden dolayı anne babadan ayrılık yaşayan katılımcıların sosyal izolasyon/güvensizlik, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anne babadan ayrılık yaşamayan katılımcıların puan ortalamalarından; anne babadan sadece eğitim nedeniyle ayrılık yaşayan katılımcıların sosyal izolasyon/güvensizlik puan ortalamaları anne babadan ayrılık yaşamayan katılımcıların puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur. İlgili yazına bakıldığında karşımıza üniversite öğrencileriyle ilgili mevcut çalışmayı destekleyen Balcı'nın (1999) çalışması çıkmaktadır. Balcı (1999: VII), yurt ile ailesi yanında kalan öğrencileri karşılaştırdığı tez çalışmasında; okul başarı düzeyleri, kendini

gerçekleştirme, nevrotik eğilim, aile ilişkileri, sosyal ilişkileri, kişisel uyum ve sosyal uyum düzeyleri yönünden aile yanındaki öğrencilerin daha yüksek uyum düzeyine sahip olduklarını bulmuştur. Erkek öğrenciler için ailesi yanında kalan erkek öğrencilerin okul başarı düzeyleri, nevrotik eğilimler, kişisel uyum, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler ve genel uyum düzeyleri yönünden yetiştirme yurdunda kalan erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Kız öğrenciler için ailesi yanında kalan kız öğrencilerin kendini gerçekleştirme, kişisel uyum, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, sosyal uyum ve genel uyum düzeylerinin yetiştirme yurdundaki kız öğrencilerden daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Bu bağlamda ailesinden ayrılmak durumunda kalan bireylerin yeniden uyum sağlayabilmesi için öncelikle sosyal izolasyona ihtiyacı vardır denilebilir. Bir başka açıdan da anne-babasından ayrı yaşayanların, ebeveynleriyle yaşayanlara nazaran özgürce hareket edebilecek, denetimsiz bir alanlarının olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla mevcut araştırma bulguları literatürle paralellik göstermektedir.

Çocukluk dönemi örselenme yaşantısı anne babadan ayrılık durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Örsel ve ark. (2011), çocukluk döneminde anne-babalardan göç, boşanma, eğitim gibi nedenlerle uzun süre ayrı kaldığını bildiren grupların daha yüksek istismar oranları bildirdiğini söylemişlerdir. Literatürde bu değişkenle ilgili yeterli bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu hususta mevcut sonucun, örnekleme anne-babadan ayrılık durumu frekansının yetersiz olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

5.1.8. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Kişilerin Ruhsal Şikayet Durumu Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada şuanda ruhsal sorun yaşama durumuna göre; erken dönem uyumsuz şema alt boyutlarından duygusal yoksunluk, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar şemaları arasında anlamlı fark görülmektedir. Buna göre duygusal yoksunluk, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık, yüksek standartlar alt boyutlarında ruhsal sorun yaşayan katılımcıların puan ortalamaları ruhsal sorun yaşamayan grubun puan ortalamalarından daha yüksektir.

Erken dönem toksik deneyimlerin ileri psikopatolojiyle ilişkisi düşünüldüğünde şema modeli çerçevesinde çeşitli Eksen I ve Eksen II bozuklukları ile ilişkili olarak pek çok çalışma karşımıza çıkmaktadır. Depresyon, kaygı bozuklukları (McGinn ve ark., 2005: 219), travma

(Cockram ve ark., 2010: 165), yeme bozuklukları (Sheffield ve ark., 2005: 787), madde bağımlılığı (Ball ve Cecero, 2001: 72), kendini yaralama davranışı (Castille ve ark., 2007: 58), kişilik bozuklukları (Thimm, 2010: 219) bunlardan bazılarıdır.

Çalışmada şuanda ruhsal sorun yaşama durumuna göre; toplam çocukluk dönemi örselenme yaşantısı ve duygusal istismar puan ortalamaları arasında anlamlı fark vardır. Buna göre toplam çocukluk çağı örselenme yaşantısı değerlendirildiğinde ruhsal sorun yaşayan katılımcıların puan ortalamaları, ruhsal sorun yaşamayan grubun puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Infurna ve arkadaşları (2015: 2), çocukluk çağı travma yaşantısı ile depresyon arasındaki ilişkiyi vurgulayan çalışmaları sonucunda; duygusal istismar ve ihmalkarlığın depresyonu açıklayan en güçlü boyut olduğunu, cinsel istismar ile depresyon ilişkisinin bu boyuta göre daha zayıf ilişkisinin olduğunu vurgulamışlardır.

Majer ve arkadaşları (2010: 1), erken dönemde yaşanan travmaların beyin gelişimi ve bilişsel gelişim ön planda olmak üzere insan gelişiminde olumsuz sonuçlar doğurduğunu belirtmişlerdir. Yürüttükleri çalışmalarında erken dönem travma deneyimlerinin bilişsel işlevlerdeki değişimi nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Çalışmalarında çocukluk çağı travma tipleri ile bilişsel işlev ölçütleri arasında anlamlı ilişki olduğunu bildirmişlerdir. Duygusal istismar boyutu ile bozulmuş mekansal çalışma belleği performansı arasında; fiziksel ihmal boyutu ile de bozulmuş mekansal çalışma belleği ve desen tanıma belleği arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğunu söylemişlerdir. Cinsel istismar ve fiziksel ihmal ile bilişsel işlevler arasında anlamlı, olumsuz yönde ilişki bulmuşlardır. Bu sonuçlara göre; fiziksel ihmal ve duygusal istismarın hafızada bozulmalara sebep olduğu, bunun da psikopatoloji gelişimi için risk faktörü olarak görüldüğü belirtilmiştir. Araştırma bulgusunun literatür ile uyum gösterdiği görülmektedir.

İnci (2009: İ), erken çocukluk dönemi öğrencilerinin değer yönelimlerinin sosyo-ekonomik düzey, yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi konulu tez çalışması sonucunda tüm yaş, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyetteki öğrencilerin güzelliklerle dolu bir dünya ve doğayla bütünlük içinde olmak, yardımsever olmak, kibar olmak, söz dinlemek, bağlılık duymak, sağlıklı olmak, zengin olmak, başarılı olmak, keyifli olmak ve kendi hedeflerini seçebilmek gibi değerlere sahip olduklarını bulmuştur. Mevcut çalışmada duygusal istismar altboyutunda ruhsal sorun yaşayan katılımcıların puan ortalamalarının ruhsal sorun yaşamayan grubun puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunması ile ilgili literatüre bakıldığında; duygudurum bozukluğu, kaygı

bozukluklarının çocukluk çağı duygusal ihmal ve istismar ile yakından ilişkili olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar çocukluk dönemi olumsuz yaşantıların kişinin yaşamı boyunca psikopatoloji geliştirmesini yaygınlaştırdığını göstermektedir (akt. Arslan, 2016: 203). İnci (2009) ve Arslan (2016) iki farklı çalışmada çocukluk döneminin ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır. İnci (2009) çocukların ortak olumlu ihtiyaçlarından bahsederken; Arslan (2016) yaşanan olumsuz deneyimlerin ruh sağlığını ve olumlu yaşantıyı önemli ölçüde nasıl bozguna uğrattığını belirtmektedir. Araştırmanın bu bulgusunun literatürle paralel olduğu söylenebilir.

Yiğit ve Erden (2015: 47), yürüttükleri çalışmalarında çocukluk çağı istismar yaşantılarının her birinin genel psikolojik sağlıkla ilişkili olduğunu ve bu ilişkiye kopukluk ve zedelenmiş otonomi şema alanlarının tam aracılık ettiğini göstermişlerdir. İstismar yaşantılarının, türünün ne olduğu fark etmeksizin, kopukluk ve zedelenmiş otonomi şema alanlarında yer alan şemaların gelişmesine neden olabileceği ve bu şema alanlarının yetişkinlik dönemindeki psikolojik sorunlar için önemli bir bilişsel risk faktörü olabileceği görülmüştür.

Ünal (2014), şemaların çocuk istismarı/ihmali ile yakından ilişkili olduğunu vurgulayan tez çalışması sonucunda; kopukluk/reddedilme, zedelenmiş sınırlar/yüksek standartlar, zedelenmiş özerklik ve performans ile başkaları yönelimlilik şema alanları ile çocukluk çağı travma yaşantılarının yakından ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Kopukluk/reddedilme ve zedelenmiş özerklik ve performans ile başkaları yönelimlilik şema alanları ile depresyon semptomatolojisinin pozitif ilişkili olduğunu, başkaları yönelimlilik şema alanının anksiyete ile pozitif ilişkili olduğunu, zedelenmiş sınırlar/yüksek standartlar şema alanı ile algılanan stres arasında pozitif ilişki olduğunu saptamıştır. Bu sonuçlara bakıldığında mevcut araştırma bulguları literatürle uyumludur.

5.1.9. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örseleme Yaşantısının Çocukluk-Ergenlik Çağında Tıbbi ve Fizyolojik Bir Hastalık Geçirmiş Olup Olmamları Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olanların erken dönem uyumsuz şema alt boyutlarından duygusal yoksunluk, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, onay arayıcılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, yüksek standartlar puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Buna göre; bu alt boyutlarda çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olan katılımcıların puan ortalamaları, çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmemiş katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Bu durum çocukken rahatsızlık geçiren bireylerin birinci derece yakın çevresinden destek alamaması ve durumla tek başına mücadele etmesi ihtimalinin etken olabileceği ile açıklanabilir. Aynı zamanda toplumlara göre hasta çocuğa karşı kusurluluk atfedilmesi durumunun da etken rol alabileceği düşünülmektedir.

Şema terapiye göre uyumsuz şemalar, erken dönem çekirdek duygusal ihtiyaçların giderilememesi sonucu oluşur ve yetişkinlik döneminde de bu ihtiyaçların giderilememesine sebep olur (Young ve ark. 2009: 29). Çalışmanın bu noktası ile ilgili literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Mevcut sonucun konuyla ilgili yeni çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada; çocukluk-ergenlik çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olanların duygusal istismar boyutları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu görülmektedir. Buna göre; çocukluk çağında önemli bir rahatsızlık geçirmiş olanların duygusal istismar puanları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu noktada da yine; bireyin rahatsızlığı boyunca gereken duygusal ilgiden mahrum bırakılarak rahatsızlığı ile ilgili kötü söylemlere maruz bırakılmasının etken olabileceği düşünülmektedir.

İlgili literatüre bakıldığında duygudurum bozukluğu, kaygı bozukluklarının çocukluk çağı duygusal ihmal ve istismar ile yakından ilişkili olduğu bildirilmektedir. Araştırmacılar çocukluk dönemi olumsuz yaşantıların kişinin yaşamı boyunca psikopatoloji geliştirmesini yaygınlaştırdığını göstermektedir (akt. Arslan, 2016: 203). Bir başka çalışmada Örsel ve ark. (2011), psikiyatrik bozuklukları olan bireylerin çocukluk çağında duygusal, fiziksel ve cinsel bir istismar yaşantılarından en az birine maruz kaldığını aktarmışlardır. Çalışmalarında; duygusal ihmalin fiziksel ihmalden daha sık olduğu bildirilmektedir. Tanı dağılımı açısından da duygusal istismar bildiren grupta duygudurum ve anksiyete bozukluklarının sık şekilde olduğu belirtilirken, diğer istismar türleri ve tanı grupları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirtilmektedir.

5.1.10. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Kişilerin İntihar Girişiminde Bulunma Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada intihar girişimi olan grup ile intihar girişimi olmayan grubun şemalarının duygusal yoksunluk, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, terk edilme, kusurluluk ve tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Buna göre; bu alt boyutlardan intihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların aldıkları puanların ortalamaları, hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Literatüre bakıldığında Ahmadpanah ve arkadaşları (2017: 71), majör depresif bozukluk ve intihar girişimi öyküsü olan hastaların tanıma arayışı, olumsuzluk/kötümserlik ve yetersiz özdenetim gibi uyumsuz şemalarının başarısızlık, güvensizlik, duygusal engellenme, sosyal izolasyon ve terk edilme/kararsızlık gibi değişkenlerle ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırma bulgularının yazın ile paralel olduğu görülmektedir.

Çalışmada intihar girişiminde bulunmuş katılımcılar ile intihar girişiminde bulunmamış katılımcıların toplam çocukluk dönemi örselenme yaşantısı ve duygusal istismar alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu bulunmuştur. Buna göre; toplam çocukluk dönemi örselenme yaşantısı değerlendirildiğinde intihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların aldıkları puanların ortalamaları, hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Duygusal istismar alt boyutunda intihar girişiminde bulunmuş olan katılımcıların aldıkları puanların ortalamaları hiç intihar girişiminde bulunmamış grubun puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Örsel ve ark. (2011) çalışmalarında cinsel istismar olduğunu belirten kişilerde alkol-madde kullanımının/bağımlılığının ve intihar girişim oranlarının yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Müjdecioğlu-Demir'in (2017: 4-5) çalışmasında da ÇÇT tiplerinden duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal-fiziksel ihmal öyküsünün kendine zarar verme ve intihar girişiminde bulunma davranışları bulunan bireylerde anlamlı oranda yüksek olduğu tespit edilmiştir. ÇÇTÖ'ye göre kendine zarar veren, intihar girişiminde bulunan ergenlerin sağlıklı kontrol grubundaki ergenler ile karşılaştırıldığında cinsel istismar, duygusal ihmal ve duygusal istismar, fiziksel istismar puanlarının anlamlı oranda yüksek olduğu izlenmiş, fiziksel ihmal açısından herhangi bir fark görülmemiştir. Çalışmadaki mevcut bulgunun literatürle paralel olduğu söylenebilir. Bu noktada, örselenme yaşantısına maruz kalan

kişilerin çaresizlik duygusuyla çözüm yolu olarak intiharı seçtiklerinin etken olduğu düşünülmektedir. Bu kişilerin önceden tespit edilerek, duyu durumlarına ve yeni çözüm yollarına dair çalışmalara odaklanması önem arz etmektedir.

5.1.11. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Çocukluk Çağında Çalışma Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada çocukluk çağında çalışan katılımcılar ile çalışmayan katılımcıların erken dönem uyumsuz şemalardan duygusal yoksunluk, iç içe geçme/bağımlılık, kendini feda, terk edilme ve kusurluluk alt boyutları arasında anlamlı düzeyde fark görülmektedir. Buna göre; çocukluk çağında çalışmış olan katılımcıların duygusal yoksunluk, iç içe geçme/bağımlılık, kendini feda, terk edilme, kusurluluk alt boyutlarında aldıkları puanların ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış olan grubun puan ortalamalarından daha yüksektir. Küçük yaşta yaşının getirdiklerini yaşayamayıp, ekonomik kazanç için çabalayan bu çocukların omuzlarına binen sorumluluklar ile kendini feda ettikleri, duygusal ihtiyaçlarına cevap alamadıkları ve şemalarının bu doğrultuda oluştuğu görülmektedir.

Çalışmada çocukluk çağında çalışmış katılımcılar ile çalışmamış olan katılımcıların toplam çocukluk çağı örselenme yaşantısı, duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal alt boyutları arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Buna göre; toplam örselenme yaşantısı değerlendirildiğinde çocukluk çağında çalışmış katılımcıların puanları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Duygusal istismar, fiziksel ve duygusal ihmal boyutu değerlendirildiğinde çocukluk çağında çalışmış katılımcıların puan ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir.

Ergündüz (2010: 190) yürüttüğü çalışmasında suça karışan çocukların istismar ölçeğinde verdikleri cevapların sonucunda, daha çok aileleri tarafından ihmal edilmiş oldukları ve yine aileleri tarafından çocuk iş gücünün kullanılması şeklinde ekonomik sömürünün yapıldığını bildirmiştir. Bulgular çok net olarak aile içinde huzursuzluğun, istismar edilmenin, kötü muameleye maruz kalmanın sonucunda bazı çocukların işe girme ve ekonomik özgürlük kazanma ihtiyacını doğurduğunu göstermektedir. Aile çocuk için duygusal açıdan güvenli bir ortam oluşturmuyorsa kişinin aile dışı çevrelerde kendine destek olabilecek ortamları aramasının bir ihtiyaca dönüştüğü söylenebilir. Bu bağlamda araştırmanın bulguları literatürle uyum sağlamaktadır.

5.1.12. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Ailede Ruhsal Sağlık Sorunu Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada ailede ruhsal sağlık sorunu değişkenine göre erken dönem uyumsuz şemalardan tehditler karşısında dayanıksızlık boyutu anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Buna göre, ailede anne veya babasında ruhsal sağlık sorunu olan katılımcıların tehditler karşısında dayanıksızlık puanları daha yüksektir. Bu hususta, anne ve babanın ruhsal problemleri nedeni ile çeşitli muamelelere tabi kalmış, dejenere olmuş çocuğun tehditler karşısında daha ürkek, korunmasız tavırlar gösterebileceği; böylelikle dayanıksızlık şemasının oluşabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada ailede ruhsal sağlık sorunu değişkenine göre örselenme yaşantılarından duygusal istismar boyutu puanları anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Buna göre, ailede anne veya babasında ruhsal sağlık sorunu olan katılımcıların duygusal istismar puanları daha yüksek bulunmuştur. İlgili literatürde belirtilen değişkenle ilgili araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak literatürdeki birçok araştırmada uyumsuz bilişsel şemaların temelinde bağlanma stillerinin ve onaylanma, iç içe geçme ve reddetme gibi ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki dinamiklerinin etkili olduğu ifade edilmektedir. Ruh sağlığı bozuk ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı bir bağlanma süreci geçiremediği düşünüldüğünde özellikle soğuk, reddedici ve aşırı kontrolcü ebeveyn tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili olduğu belirtilmektedir (Arslan, 2016: 207).

Literatürde ebeveynlerdeki ruhsal bozukluk ile çocuk ve ergenin kendine zarar verici davranışları arasında ilişki olduğu belirtilmektedir. Huzursuz ev ortamı ve önemli bir psikososyal etken olarak getirdiği genetik yüklülük açısından anne-babalardaki ve ailenin diğer üyelerindeki psikopatolojiler, bireyin olumsuz deneyimlerinin etkisini artırmaktadır (Müjdecioğlu-Demir, 2017: 43). Lucas, (2009: İİİ); yakın ilişkilerde fiziksel şiddetin erken dönem travma deneyimiyle ilişkili olup olmadığını araştırdığı çalışması sonucunda partnerine yönelik vurma davranışı ile çocukluk döneminde fiziksel istismara uğrama arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bildirmiştir. Hildyard ve Wolfe (2007: 895), çocukluğunda ihmal edilmiş annelerin çocuklarının davranışlarına yaptıkları atıflarda bilgi işlem problemleri yaşadıklarını, çoğunlukla duyguları birbirine karıştırdıklarını belirtmektedirler. Bu durumun çocukların duygu, düşünce ve davranışlarını önemli ölçüde etkilediğini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak, erken dönemde olumsuz aile yaşantısı ve ebeveynlerle ilişki, bireyin ilerideki insan ilişkilerini olumsuz etkileyeceği, duygusal yönden olumsuz inançlara sahip olmasına neden olacağı düşünülmektedir. Mevcut çalışma sonucunun literatürle paralel olduğu söylenebilir.

5.1.13. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısının Ailede Alkol Kullanım Durumu Değişkenine Göre Tartışılması

Çalışmada ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olan ve olmayanların erken dönem uyumsuz şemalardan duygusal yoksunluk, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim ve kusurluluk puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Buna göre, ailesinde düzenli olarak alkol kullanan biri olanların duygusal yoksunluk, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kusurluluk boyutu puanları daha yüksektir.

Çalışmada çocukluk çağı örselenme yaşantısının ailede alkol kullanım durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır. Araştırma sonucuyla ilgili ülke sınırları içerisi literatürde net bir araştırmaya rastlanamamıştır. Ancak genel olarak alkolün etkisi ile çocuğa karşı olan örselleyici davranışların daha fazla görüldüğü düşüncesi ile bu bulgunun literatürle uyumlu olmayabileceği düşünülmektedir. Literatürde karşımıza çıkan çalışmalardan biri Chasan'ın (2010: 6-7) yürüttüğü çalışmasıdır. Bu çalışmada Chasan, çocukluk çağı travmaları ile alkol bağımlılığı ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukluk döneminde yaşanan travmatik deneyimler, alkol bağımlılığı problemleri, sosyo-demografik durumlar ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, alkol bağımlısı olan kişilerin alkol bağımlısı olmayan kişilere oranla, çocukluk döneminde daha çok duygusal istismara ve fiziksel istismara, fiziksel ihmal ve duygusal ihmale uğradıkları belirtilmektedir. Cinsel istismar ile alkol bağımlılığı arasında herhangi bir ilişki görülmezken, ailesinde alkol bağımlılığı olan kişilerin alkol bağımlılığına daha yatkın oldukları bildirilmektedir. Ancak ailesinde alkol bağımlılığı olan kişilerin alkol bağımlısı olma düzeyi, çocukluk çağında istismar ve ihmale uğramış kişilerin alkol bağımlısı olma düzeyine göre daha düşüktür.

Uzmanlara göre; çocukluk çağında yaşanan travmalar, yetişkinlikte alkolizm riskini 4-12 kat arasında yükseltmektedir. Wu ve arkadaşlarının (2010), yaptığı araştırmaya göre ise, yaşanan her çocukluk çağı travma deneyimi ömür boyu alkol bağımlılığı riskini belli bir oranda artırmaktadır (akt. Chasan, 2010: 83). Ailesinde alkol bağımlılığı olmayanların gruplara göre duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve toplam travma değerleri ortalaması arasında farklılık bulunmaktadır. Ailesinde alkol bağımlılığı olmayan alkoliklerin duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve toplam travma düzeyleri; ailesinde alkol bağımlılığı olmayan alkolik olmayan kişilerin duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve toplam travma düzeylerine göre yüksektir. Ayrıca ailesinde alkol bağımlısı olan alkolikler ile ailesinde alkol bağımlısı olmayan alkolikler arasında alkolizm düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık

bulunmamaktadır (Chasan, 2010: 86-90). Alkolizmde ailesel geçişi yadsımamakla birlikte mevcut araştırma sonuçları, ebeveynleri alkol bağımlısı olan bireylerin çocukluk ağı travmalarının önemli bir nedeni olduğunu düşündürmektedir.

5.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve ocukluk Dönemi Örselenme Yaşantısı Arasındaki İlişkinin, Yaş Değişkeninin Tartışılması

Mevcut araştırmada yaş değişkeni ile örselenme yaşantılarından duygusal istismar alt boyutu arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki görülmektedir. İlgili literatürde Ünal (2014: 34), yürüttüğü tez çalışmasında çocukluk ağı travma yaşantısı boyutlarıyla yaş arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Bu bulgunun literatürle uyumlu olmadığını söyleyebiliriz. Çalışmada örneklemin yaş dağılımındaki eşitsizliğin bu ilişkiyi ortaya çıkardığı düşünülmektedir.

Bunun yanında, yaş ile şemalardan onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık ve ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim alt boyutları arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Akhun (2012: 105-106) yürüttüğü çalışmasında katılımcıların yaşı ile erken dönem uyumsuz şemalardan sosyal izolasyon, duyguları bastırma, onay arayıcılık, bağımlılık, ayrıcalıklılık, terk edilme, hastalıklara ve tehditlere karşı dayanıklılık şema puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde negatif korelasyon bulmuştur. Katılımcıların yaşı arttıkça bu şemalardaki puanlarının düştüğü saptanmıştır. Yaş arttıkça diğerlerinden onay alma ihtiyacı, hayatını devam ettirmek için bir ötekine duyulan ihtiyaç ve korunma ihtiyacında azalma görüleceği düşünülmektedir. Söz konusu araştırma bulgularının literatürle kısmen uyumlu olduğu söylenebilir.

Erken dönem uyumsuz şemalar ile çocukluk dönemi örselenme yaşantısı arasındaki ilişki incelendiğinde ise; bazı alt boyutlar arasında anlamlı ilişkiler görülmektedir. Fiziksel istismar alt boyutu ile duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, kusurluluk ve tehditler karşısında dayanıksızlık boyutları arasında pozitif yönlü, anlamlı bir ilişki vardır. Fiziksel ihmal alt boyutu ile duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, kusurluluk ve tehditler karşısında dayanıksızlık boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki görülmektedir. İlgili literatüre bakıldığında Kaya-Tezel ve ark. (2015: 226-232), kendi çalışmalarında fiziksel ihmal ve istismar ile erken dönem uyumsuz şema alanlarından; zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, başkaları yönelimlilik, aşırı tetikte olma ve baskılama alanı

arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Bahsedilen araştırma bulgusunun bu çalışmada elde edilen sonucu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Sözü edilen araştırma bulguları ile bu çalışmanın sonuçlarının örtüştüğü ve erken dönem uyumsuz şemalar ile çocukluk örselenme yaşantıları arasında pozitif yönlü ilişki olabileceği söylenebilir.

Cinsel istismar alt boyutu ile duygusal yoksunluk, başarısızlık, iç içe geçme/bağımlılık, kusurluluk ve tehditler karşısında dayanıksızlık boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki görülmektedir. Bu noktada sevgi beklediği ebeveyni ya da yakını tarafından istismar edilen çocuğun; insanların onun temel duygusal ihtiyaçlarını hiçbir şekilde karşılayamayacağına (duygusal yoksunluk şeması), hayatta hiçbir şeyi başaramayacağına (başarısızlık şeması), diğerlerine yapışarak duygusal ihtiyaçlarını karşılayacağına (iç içe geçme/bağımlılık şeması), örselenmesinin sebebinin kendisiyle ilgili bir kusur olduğuna (kusurluluk şeması) ve hissettiği tüm bu yoksunluklar nedeniyle zorluklar karşısında güçsüz olduğuna (tehditler karşısında dayanıksızlık şeması) dair kök inançlar geliştirebildiği düşünülmektedir.

İlgili literatüre bakıldığında Kaya-Tezel ve arkadaşları (2015: 226-232), erken dönem travmatik deneyimlerle, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişilerarası ilişki tarzlarını araştırmak amacıyla yürüttükleri çalışmaları sonucunda; cinsel istismar ile ayrılma ve reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, başkaları yönelimlilik, aşırı tetikte olma ve baskılama alanı arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Mevcut çalışmanın bu bulgusunun literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

Çalışmada; duygusal istismar alt boyutu ile duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, kendini feda, terk edilme, kusurluluk ve tehditler karşısında dayanıksızlık boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Duygusal ihmal alt boyutu ile duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, kusurluluk ve tehditler karşısında dayanıksızlık boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kaya-Tezel ve arkadaşları (2015: 226-232), duygusal ihmal ve istismar ile zedelenmiş sınırlar, başkaları yönelimlilik, aşırı tetikte olma ve baskılama arasında anlamlı ilişki olduğunu bildirmişlerdir. Mevcut çalışmanın bu bulgusunun literatürle uyumlu olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucunda; toplam çocukluk dönemi örselenme yaşantısı duygusal yoksunluk, başarısızlık, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, duyguları bastırma, iç içe

geçme/bağımlılık, kendini feda, terk edilme, kusurluluk ve tehditler karşısında dayanıksızlık boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki görülmektedir. İlgili literatüre bakıldığında Young ve arkadaşları (2009: 39), kopukluk-ayrılma ve reddetme alanıyla ilgili şemaları olan bireylerin, çocukluk çağı kötüye kullanma öyküsüne sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, çocukluk çağı travması ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkilerin, kopukluk-ayrılma ve reddetme gibi belirli bir şema alanına kısıtlanamayacağı görülmektedir. Travmatik yaşantıların kişilerarası sorunlar açısından olumsuz sonuçları, çocuklukta olumsuz deneyimler bildiren bireyler arasında da tipik görülmektedir (Mullen, Martin, Anderson, Romans ve Herbison, 1996: 7-21).

Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında karşımıza Kaya’nın (2010) tez çalışması çıkmaktadır. Kaya’nın (2010: 141-143) çalışması sonucunda zedelenmiş otonomi şema alanı kapsamındaki şemalar açısından yapılan değerlendirmelere bakıldığında; istismar puanı yüksek grubun, istismar puanı düşük gruba oranla daha fazla tehditler karşısında dayanıksızlık, iç içe geçme ve başarısızlık şemalarına sahip oldukları bildirilmektedir. Bu bulgu da ŞT modeli çerçevesinde ileri sürülen, travmatize edilen ya da kurbanlaştırılan çocukların tehditler karşısında dayanıksızlık şeması geliştirecekleri önermesini desteklemektedir (Young ve ark., 2009: 39). Şemaların tanımlamaları dikkate alındığında, istismara maruz kalan çocuğun, her an zarar verici bir deneyimle karşılaşacağına (tehditler karşısında dayanıksızlık), tek başına işlevsel bir yaşam sürdüremeyeceğine (iç içe geçme) ve hiçbir zaman başarılı olamayacağına dair kök inançlar geliştirmesine neden olabileceği düşünülmektedir.

Kaya (2010: 141-143) çalışması sonucunda istismar düzeyi yüksek grubun istismar düzeyi düşük gruba göre daha fazla erken dönem uyum bozucu şemaya sahip olduklarını göstermiştir. İstismar düzeyi yüksek grubun kopukluk ve zedelenmiş otonomi şema alanlarında anlamlı düzeyde yüksek puan aldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte istismar düzeyi yüksek grup; kopukluk şema alanında istismar puanı düşük gruba göre daha fazla terk edilme, duygusal yoksunluk, kusurluluk ve sosyal izolasyon şemaları bildirmiştir. Bir başka çalışmada; Ünal (2014: 4-5) erken dönem uyumsuz şemaların çocuk istismarı/ihmal ile yakından ilişkili olduğunu göstermiştir. Kopukluk/reddedilmişlik alanı, zedelenmiş sınırlar, yüksek standartlar, zedelenmiş özerklik ve diğerleri yönelimlilik ile çocukluk çağı travmalarıyla ilişkili olduğu saptanmıştır.

Ünal (2014: 31-35), erken dönem uyumsuz şemalar ile çocukluk çağı travma yaşantıları arasındaki ilişkiye baktığı tez çalışmasında; kopukluk ve reddedilme şeması ile çocukluk çağı istismar arasında yakın ilişki olduğunu, diğerleri yönelimlilik ve yetersiz özdenetim şemalarına sahip olanların yüksek düzeyde çocukluk istismarı ihtimali gösterdiğini tespit etmiştir. Duygusal istismar ile kopukluk ve reddedilme şemasının yakından ilişkili olduğunu bulmuştur. Neticede, şemaların kökenini inceleyen araştırmacılar erken dönemde karşılaşılan olumsuz ebeveyn davranışları ve tutumları şemaların gelişiminde kritik bir öneme sahip olduğunu desteklemektedir.

Girişte de belirtildiği gibi çoğunlukla erken dönemde gelişen ve güçlü olan şemalar aile ortamında gelişmektedir. Ailenin dinamikleri çocuğun dinamiklerini etkilemektedir. Çocuklukta gelişen şemalar güçlü ve kalıcı etkilere sahiptir. Çocukluk deneyimleri erken dönem uyumsuz şemalara, katı kişilerarası inanışlara katkıda bulunur, işlevselliğin kaybına sebep olur ve yaşam boyunca tekrarlayıcıdır (Young ve ark., 2003: 10-11). Mevcut çalışma bulgularına bakıldığında; çocukken istismara maruz kalma deneyimi fazla olan bireylerin kopukluk ve reddedilmişlik şema alanı kapsamındaki tüm erken dönem uyum bozucu şemalara sahip olduğu söylenebilir. Sözü edilen şemaların, ŞT çerçevesindeki tanımlamaları dikkate alındığında bu bulguların literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak; kişide örselenmeye sebebiyet veren yaşam olaylarının erken dönem uyumsuz şemaları önemli düzeyde etkilediği ortaya konmuştur. Çalışma geçmiş örselenme yaşantılarıyla anlamlı düzeyde ilişkili olan şemalar bağlamında değerlendirildiğinde; bireylerin geçmişteki olumsuz yaşantılarını bugününe taşıması ve bu yaşantılarından hiçbir zaman kurtulamayacağını düşünmesi negatif duygu ve yaşantıları geliştirmesini yani karamsarlık şemasının oluşmasını beraberinde getirebilmektedir. Bu kişilerin örselenme yaşantıları neticesinde kendilerini diğer bireylerden farklı olarak görmeleri, sosyal izolasyon şemasını geliştirmekte ve kendilerini yabancı hissetmelerine yol açarak adaptasyon süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Bununla birlikte, bireylerin zarar görme, şiddet, cinsel kötüye kullanım, hastalığa yakalanma ile ilgili yaşayabilecekleri olası tehditler karşısında dayanıksızlık şemasını geliştirdikleri söylenebilir. Duygusal bastırma şemasına sahip bireyin gerek büyüdüğü yer (il,ilçe,köy) gerekse aile ortamı (geniş, çekirdek) örselenme yaşantısı ile beraber kişide bir geri çekilmeye sebebiyet verebilmekte veya yine bu etkenler sebebi ile kişi hayattaki sorumluluklarına odaklanması gerektiği inancı ile duygularını bastırması gerektiğini düşünebilmektedir. Bir başka noktada ise; yönlendirmelerle, sürekli 'sen yapamazsın..' 'etraf ne der' kalıpları ile bağımlı, baskıcı şekilde büyüyen bireyin zamanla düşüncelerini,

duygularını ifade etmede pasif olduğu, sosyal onay ihtiyacı hissettiği böylelikle yetersiz özdenetim ve onay arayıcılık şemasını geliştirdiği düşünölmektedir. Kişilerin yaşamsal olaylarına yönelik duydukları aşırı endişenin yanı sıra şuan içinde buldukları mesleki kimliklerini bulma, gelecek kaygıları karamsarlık şemasının oluşmasında etken olabilmektedir. Aynı zamanda örselenme yaşantısının içeriği ile bağlantılı düzeyde bireylerin şuan ki anlarını yaşamak yerine sürekli olarak geçmiş ve geleceği daha yoğun düşündükleri söz konusu olabilmektedir. Bu noktada da bireyler sıklıkla kötü senaryolar oluşturabilmektedir. Ciddi örselenmeler yaşayan bireyler, kendilerine dair olumsuz atıflarda bulunarak var olan mevcut yetkinliklerini, yeterliliklerini ortaya koymakta güçlük çekebilirler ve bu da bireylerin başarısızlık şemasını geliştirmelerinde etken olabilir. Aynı zamanda bu durumlarını destekleyecek birkaç başarısızlıkla karşılaşmaları olumsuz inançlarını besleyerek başarısızlığa teslimiyetçi olmalarını, çabalarının olmamasını beraberinde getirebilmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Elde edilen sonuçlar genel olarak şöylece ifade edilebilir:

1. Bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile çocukluk dönemi örselenme yaşantıları arasında pozitif yönlü anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır.

2. Yaş değişkeni ile örselenme yaşantılarından duygusal istismar alt boyutu ve şemalardan onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık ve ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim alt boyutları arasında arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

3. Cinsiyete göre; bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ile örselenme yaşantıları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Erkeklerin duygusal yoksunluk, kusurluluk ve yüksek standartlar şemaları, kadın katılımcılara göre yüksek bulunurken; kadınların karamsarlık şemaları erkeklere göre yüksek bulunmuştur. Bunun yanında erkek katılımcılarının fiziksel-duygusal ihmal puan ortalamaları, kadın katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı şekilde daha yüksek olarak saptanmıştır.

4. Çocukluk-ergenlik çağında tıbbi ve fizyolojik bir hastalık geçirmiş olma değişkenine göre; erken dönem uyumsuz şemaları ile örselenme yaşantıları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Erken dönem uyumsuz şema alt boyutlarından duygusal yoksunluk, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, onay arayıcılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda, terk edilme, cezalandırılma, kusurluluk, yüksek standartlar puan ortalamaları ile çocukluk dönemi örselenme yaşantılarından duygusal istismar alt boyutu arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir.

5. Kişilerin ruhsal şikâyet durumuna göre; çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemalar anlamlı düzeyde farklılaşma göstermiştir. YŞÖ-KF3'nin duygusal yoksunluk, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık, yüksek standartlar şema alt boyutları ve ÇÖYÖ-KF'nin duygusal istismar alt boyutu arasında anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir.

6. İntihar girişiminde bulunma değişkenine göre; çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemalar anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur. Anlamlı şekilde fark bulunan alt boyutlar; duygusal yoksunluk, karamsarlık, sosyal izolasyon/güvensizlik, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, terk edilme, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve duygusal istismardır.

7. Kişilerin çocukluk çağında çalışma durumuna göre; çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir. Çocukluk çağında çalışmış olan katılımcıların duygusal yoksunluk, iç içe geçme/bağımlılık kendini feda terk edilme, kusurluluk ve duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal alt boyutları puan ortalamaları çocukluk çağında çalışmamış olan katılımcıların puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklı bulunmuştur.

8. Aile türü (çekirdek aile, geniş aile) değişkenine çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemalar anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur. Geniş aileye sahip katılımcıların duygusal yoksunluk, sosyal izolasyon/güvensizlik, duygusal bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık, fiziksel ihmal puan ortalamaları çekirdek aileye sahip katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur.

9. Katılımcıların ailesinde ruhsal sağlık sorun varlığına göre; erken dönem uyumsuz şema alt boyutlarından tehditler karşısında dayanıksızlık, çocukluk dönemi örselenme yaşantısı alt boyutlarından da duygusal istismar puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

10. Ailede düzenli alkol kullanım değişkenine göre; YŞÖ-KF3 puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklı olduğu saptanmıştır. Kişilerin şema alt boyutlarından duygusal yoksunluk, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim ve kusurluluk puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Çalışmada çocukluk çağı örselenme yaşantısının ailede düzenli alkol kullanım durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır.

11. Baba öğrenim durumu değişkenine göre; erken dönem uyumsuz şemaların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır. Anne öğrenim durumuna göre de şema alt boyutlarından sadece ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim boyutunun puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir. ÇÖYÖ'nün fiziksel ihmal ve duygusal ihmal puan ortalamalarının baba öğrenim durumuna göre anlamlı düzeyde farklı olduğu tespit edilirken; anne eğitim durumu açısından da bir farklılık bulunmamıştır.

12. Maddi gelir değişkenine göre; çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemalar anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur. Gelir düzeyleri duygusal yoksunluk, karamsarlık, terk edilme, kusurluluk, tehditler karşısında dayanıksızlık ve yüksek standartlar uyumsuz şemalarında anlamlı düzeyde farklılık gösterirken; sosyal izolasyon/güvensizlik, duygusal bastırma, onay arayıcılık, iç içe geçme/bağımlılık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim, kendini feda ve cezalandırılma alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık göstermemiştir. Bunun yanında ÇÖYÖ-KF'nin duygusal istismar, fiziksel ihmal ve toplam örselenme puan ortalamalarının gelir düzeylerine göre anlamlı şekilde farklı olduğu tespit edilmiştir.

13. Anne-baba birliktelik durumuna göre; çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile erken dönem uyumsuz şemalar anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur. Erken dönem uyumsuz şema alt boyutlarından karamsarlık, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Bunun yanında anne babası ayrı yaşayanların duygusal ihmal puan ortalamaları, anne babası birlikte olan katılımcıların puanlarından yüksek bulunmuştur.

14. Çalışmada anne babadan ayrılık durumuna göre; erken dönem uyumsuz şemalar anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Herhangi bir nedenden dolayı anne babadan ayrılık yaşayan katılımcıların sosyal izolasyon/güvensizlik, ayrıcalıklılık/yetersiz özdenetim puan ortalamaları anne babadan ayrılık yaşamayan katılımcıların puan ortalamalarından; anne babadan sadece eğitim nedeniyle ayrılık yaşayan katılımcıların sosyal izolasyon/güvensizlik puan ortalamaları anne babadan ayrılık yaşamayan katılımcıların puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Ek olarak, çocukluk dönemi örselenme yaşantısının da anne babadan ayrılık durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

15. Kişilerin büyüdüğü ev (gecekondu, apartman dairesi, müstakil ev) değişkenine göre; YŞÖ-KF3 boyutlarının anlamlı şekilde farklılaşma göstermediği bulunmuştur. ÇÖYÖ-KF'nin de sadece fiziksel ihmal alt boyutunda gecekondu büyüyen katılımcıların puan ortalamalarının, apartman dairesi ve müstakil evde büyüyen katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

16. Katılımcıların büyüdüğü yer (il, ilçe, köy) değişkenine göre; çocukluk dönemi örselenme yaşantısının anlamlı farklılaşma göstermediği bulunmuştur. Şema alt boyutlarından ise sadece duygusal bastırma puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Köyde-kırsal kesimde büyümüş katılımcıların duygusal bastırma alt boyutunda aldıkları puan ortalamalarının metropolde büyümüş katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

6.2. Öneriler

Bir bireyin gelişimsel süreci boyunca eğitimden yeterli şekilde yararlandırılmaması, sağlıksız bir ortamda büyümesi, uyuşturucu-madde kullanması, cinsel anlamda sömürülmesi yani kötü muamelelere maruz kalarak gereken ihtiyaçlarına ilgisiz kalınması örselenme yaşantılarının olduğunu göstermektedir. Çocuğun olduğu her yerde ne yazık ki örseleyici davranışlar bir şekilde görülmekle beraber fiziksel, duygusal, ruhsal sağlıkları zedelenmiş bir kitlenin oluşması gözler önüne serilmektedir.

Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına tarihsel süre boyunca şahit olunmaktadır. Bu yaşantıların olmasında çok faktörlü bir durumun olduğu vurgulanmaktadır. Bu noktada konuya ekolojik bir perspektiften bakmanın uygun olacağı düşünülmektedir. Örselenme yaşantı düzeylerini değerlendirirken tek bir etkenden ziyade aile, okul, akran grubu, sosyo-ekonomik durum, kültürel yapı, ülkelerin siyasi politikaları bir bütün olarak ele alıp değerlendirmek gerekmektedir ve örselenme yaşantılarını önlemede bu faktörlerle yola çıkmanın doğru bir yaklaşım olabileceği düşünülmektedir. Yapılan literatür taramalarında örselenme yaşantı düzeylerini önleme çalışmaları için multi-disipliner işbirliğinin eşgüdümü olarak sağlanması gerektiği, çocuk merkezlerinin kurulması, mağdurların başvurabileceği destek ünitelerinin oluşturulması, tedbirlerin alınması, ailedeki riskli davranışların tespit edilerek önleme merkezlerindeki elemanların etkin, eğitilmiş uzman kişilerden oluşması gerektiği vurgulanmakta ve toplumsal sistemlerin çocuğun yararına yönelik şekilde, baskın çalışmalar yapılması gerektiği bildirilmektedir (Kaya, 2014; Türker, 2017). Aynı zamanda hukuki boyutta çocuğun yüksek yararının gözetilmesine değinilmektedir (Yalçın, 2011). Dolayısıyla bu önleyici hizmetlere ağırlık verilmesinin sağlam bilişsel yapılanmaları da var edeceği öngörülmektedir. Koşullar iyileştirildikçe örselenme yaşantı düzeylerinin azalabileceği sebebiyle daha sağlıklı zihinlerin, daha sağlıklı kişilik yapılarının kendini göstermesi söz konusu olacaktır. Yeterli önleme programlarının olabilmesi ve etken risk faktörlerinin iyileştirilebilmesi adına kamusal yatırımların, sivil toplum kuruluşlarının da yardımının alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bireylere yönelik bilişsel değerlendirmelerde; olumsuz değerlendirmelerin ilerisinde olumlu değerlendirmelere ve güçlü noktalara ağırlık verilmesinin bireyin bütünlüğünü sağlamaya yönelik sağlıklı bir müdahale oluşturacağı; örselenme yaşantılarının varlığı saptanan kişileri davranış problemlerinden uzak tutacak çalışmalara yönlendirme ve bu kişilerin kişisel-sosyal-eğitsel geliştirici özelliklerine odaklanılması; sosyal-bilişsel stratejilerin geliştirilmesine fayda sağlayan yaklaşımların var edilmesinin bütüncül bir yaklaşımı oluşturacak programlara

ışık tutacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda yapılacak her türlü programda kişilerin demografik, sosyo-ekonomik bireysel farklılıkları göz önüne alınmalıdır.

Örselenme yaşantılarına ilişkin kişisel algıları şekillendiren inanışların ötesinde mantıksal çıkarım süreçlerinin önemli olduğu öne sürülmektedir. Bu konuda kişilerin olayları yorumlamada ve şemalarının oluşumunda mantık yürütme süreçlerini, mantık yürütme stratejilerini ele alan zihinsel modellerin geliştirilebilmesi için yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmalarda aynı bilişsel çarpıtmalara sahip olmayan grupların varlığı belirtilmektedir. Bu noktada örtük düşünme üzerindeki çalışmaların arttığı görülmektedir. Ward (2000) bilişsel çarpıtmaların oluşumunda var olan bilgi yapılarını örtülü teori olarak açıklamaktadır. Bireyin kendisi ve diğerleri hakkında olan uyumsuz örtülü teorisine, yoğun duygusal ve sosyal uyumların etkili olduğuna dikkatleri çekmektedir. Bu etkili rolde çarpık tutum ve düşüncelerin genellendiğini belirtmektedir. Örtülü teorilerin, terapi sırasında direnci kırdığı ve bilişsel çarpıtma eğilimini kanıtladığı yönünde rehber olduğunu ifade etmektedir. Örtük düşünme stilleriyle yapılacak çalışmaların daha iyi anlaşılabilir ve önemli katkılar sunabileceği görünmektedir.

Mevcut çalışmaya bakıldığında; erken dönem uyum bozucu şemalar, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ve etken risk faktörlerinin bir arada ele alındığı bu çalışmanın tekrarlı ölçümlü verinin kullanıldığı yeni bir çalışmayla tekrarlanmasında fayda olacağı düşünülmektedir. Araştırma yaptığımız kurumun kendine has sosyo-ekonomik ve kültürel özelliği bulunduğu fikri ile aynı çalışmanın farklı bir kurumda yeniden yapılması halinde değişik verilere ulaşılabileceği; stresli yaşam şartlarına göre cezaevi, sosyal kurumlar gibi homojen bir şekilde olan gruplarda aynı değişkenlere yönelik çalışmaların yapılmasının araştırmacıları daha bütüncül fikirlere götürebileceği düşünülmektedir.

Araştırmalar örselenme yaşantıları üzerinde kültürel normların önemini vurgulamaktadır. Kültürel normların gelişen erken dönem uyumsuz şemalar, bilişsel özellikler, risk faktörleriyle ilişkilerinin incelenmesinin son derece ilgi çekici sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir. Farklı etnik ve toplumsal gruplar üzerine çalışılarak gruplar arasında herhangi bir farklılık olup olmadığı ve tespit edilen farklılığın nedenleri araştırılabilir. Bu durumda daha evrensel bir çalışma literatüre kazandırılabilir.

Aynı zamanda boylamsal bir çalışma ile araştırma genişletilebilir. Erken dönem şemaların örselenme yaşantıları ile ilişkisini belirleyen farklı değişkenlerin olup olmadığı

araştırılabilir. Son olarak, yaş aralığı farklı çalışmalarda daha geniş tutulabilir. Böylelikle farklı yaş aralıklarında varılan sonuçlar kıyaslanarak yeni çalışmalara ışık tutulabilir.

KAYNAKÇA

- Acehan, S., Bilen, A., Ay, M.O., Gülen, M., Avcı, A. ve İçme, F. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.
- Ahmadpanah, M., Astinsadaf, S., Akhondi, A., Haghighi, M., Sadeghi-Bahmani, D., Nazaribadie, M., Jahangard, L., Holsboer-Trachsler, E., & Brand, S. (2017). Early maladaptive schemas of emotional deprivation, social isolation, shame and abandonment are related to a history of suicide attempts among patients with major depressive disorders. *Compr Psychiatry*, 77, 71-79. doi: 10.1016/j.comppsy.2017.05.008.
- Akgül E, (2015). *Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan personelin cinsel istismar bildirim durumları* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Akhun, M. (2012). *Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemaları, benlik kurgusu, ayrılma-bireyleşme ve duygu düzenleme güçlüğünün psikolojik belirtilerle ilişkisi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Altunsu, B. (2004). *Çocuklara bakım veren hemşirelerin çocuk istismar ve ihmali tanıyabilmeleri* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 36-39.
- Arslan, R. (2016). Çocukluk dönemi duygusal istismarı ile depresyon arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolüne ilişkin bir gözden geçirme. *Klinik Psikiyatri*, 19, 202-210. doi: 10.5505/kpd.2016.42714.
- Aslan S.H. ve Alparlan Z.N. (1999). Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin bir üniversite örnekleminde geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10(4), 275-85.
- Atmaca, S., & Gençöz, T. (2016). Exploring revictimization process among Turkish women: The role of early maladaptive schemas on the link between child abuse and partner violence. *Child Abuse Negl.*, 52, 85-93. doi: 10.1016/j.chiabu.2016.01.004.
- Augsburger, M., Dohrmann, K., Schauer, M., & Elbert, T. (2017). Relations between traumatic stress, dimensions of impulsivity, and reactive and appetitive aggression in individuals with

refugee status. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 9(1), 137-144.
<http://dx.doi.org/10.1037/tra0000227>

- Aydın, O., ve İşmen, A.E. (2003). 18- 25 Yaş Grubu Erkeklerde Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısının İncelenmesi. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18, 7-20.
- Bach, B. & Farrell, J.M. (2017). Schemas and modes in borderline personality disorder: The mistrustful, shameful, angry, impulsive and unhappy child. *Psychiatry Res*, 259, 323-329. doi: 10.1016/j.psychres.2017.10.039.
- Bach, B., Lockwood, G., & Young, J.E. (2017). A new look at the schema therapy model: Organization and role of early maladaptive schemas. *Cogn Behav Ther.*, 19, 1-22. doi: 10.1080/16506073.2017.1410566.
- Balcı, T. (1999). *Yetiştirme yurdu ile ailesi yanında kalan öğrencilerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerinin okul başarılarına etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Ball, S.A., & Cecero, J.J. (2001). Addicted patients with personality disorder: Traits, schemas, and presenting problems. *Journal of Personality Disorders*, 15(1), 72-83. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11236816>.
- Bandura, A. (1977). Social learning theory. *Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall*, 1-46.
- Brazao, N., Rijo, D., Salvador, M.D.C. & Pinto-Gouveia, J., (2017). The effects of the growing pro-social program on cognitive distortions and early maladaptive schemas over time in male prison inmates: A randomized controlled trial. *J Consult Clin Psychol*, 85(11), 1064-1079. doi: 10.1037/ccp0000247.
- Başgöl, Ş.S., Balcı, L. ve Elmi, H.C. (2010). Anne mi? Abla mı? Baba mı? Dede mi?: Ensest olgu sunumu. *Türkiye Klinikleri J Foren Med*, 7(2), 91-96.
- Batool, N., Shehzadi, H., Riaz, M.N., & Riaz, M.A. (2017). Paternal malparenting and offspring personality disorders: Mediating effect of early maladaptive schemas. *J Pak Med Assoc*, 67(4), 556-560.
- Baysal, S.U. ve Şahin, F. (2014). Çocuk istismarı ve ihmali. *Türkiye Milli Pediatri Derneği ve Sosyal Pediatri Derneği Ortak Kılavuzu*, 1-53.

- Bebbington, P.E., Jonas, S., Brugha, T., Meltzer, H., Jrnkns, R., Cooper, C., King, M., & McManus, S. (2011). Child sexual abuse reported by an English national sample: Characteristics and demography. *Social Psychiatry Psychiatry Epidemiology*, 46, 255–262.
- Bernstein, D.P. (2002). Cognitivetherapy of personalitydisorders in patientswithhistories of emotionalabuseornelect. *Psychiatric Annals*, 32, 618–628. <http://dx.doi.org/10.3928/0048-5713-20021001-10>.
- Beyazıt, U. (2017). Çocuk ihmalinin önlenmesine yönelik anne eğitim programının etkililiği (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Beyazova, U. (2014). İhmal. *Çocuk İstismarına ve İhmaline Yaklaşım. Temel Bilgiler* içinde. Ed.: O. Derman, Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Bilgiç, H. (2015). *Denizli il merkezindeki aile sağlığı merkezlerinde görev yapan ebe ve hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki deneyimleri, bilgi ve farkındalık düzeyleri* (Uzmanlık Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N.B., Atik, B. ve San, P., (1991a). Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1, (1), 1-14.
- Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez N.B. ve Güneysu, S. (1991b). 4-12 yaşları arasında 16.100 çocukta, örselenme durumları ile ilgili bir inceleme. E. Konanç, İ. Gürkaynak. (Ed.). *Çocuk İstismarı ve İhmali* (s. 45-53). Ankara: Gözde Repro Ofset.
- Bortolon, C., Seille, J., & Raffard, S. (2017). Exploration of trauma, dissociation, maladaptive schemas and auditory hallucinations in a French sample. *Cogn Neuropsychiatry*, 22(6), 468-485. doi: 10.1080/13546805.2017.1387524.
- Bostancı, N., Akbayrak B., Bakoğlu, B. ve Çoban Ş., (2006). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *Yeni Sempozyum Dergisi*, 44(2), 100–106.
- Boysan, M., (2012). *Üniversite öğrencilerinde erken dönem uyumsuz şemalar, başa çıkma stilleri ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkilere yönelik bir model sınaması* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Calvete, E., (2014). Emotional abuse as a predictor of early maladaptive schemas in adolescents: Contributions to the development of depressive and social anxiety symptoms. *Child Abuse Negl.*, 38(4), 735-746. doi: 10.1016/j.chiabu.2013.10.014.

- Campbell A.M., Hibbard, R. (2014). Morethanwords: The emotional maltreatment of children. *Pediatr Clin North Am.*, *61*(5), 959-70. doi: 10.1016/j.pcl.2014.06.004.
- Castille, K., Prout, M., Marczyk, G.J.D., Shmidheiser, M., Yoder, S., & Howlett, B. (2007). The early maladaptive schemas of self-mutilators: Implications for therapy. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, *21*(1), 58-71. doi: 10.1080/10538712.2011.575445
- Chasan, N. (2010). *Alkol bağımlılığı ile çocukluk çağı travmaları ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Chen, W., Propp, J., Delara, E., & Corvo, K. (2011). Child neglect and its association with subsequent juvenile drug and alcohol offense. *Child Adolesc Soc Work J*, *28*: 273–290.
- Cockram, D.M., Drummond, P.D., & Lee, C.W. (2010). Role and treatment of early maladaptive schemas in Vietnam veterans with PTSD. *Clinical Psychology and Psychotherapy* *17*(3), 165–182. doi: 10.1002/cpp.690.
- Çakır, Z. (2007). *Antisosyal kişilik bozukluğunda erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve şema sürdürücü başa çıkma davranışları arasındaki ilişkiler: Şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Dallar-Bilge, Y., Taşar, M.A., Kılınçoğlu, B., Özmen, S., Tıraş, Ü. (2013). Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, *14*, 27-35.
- Demir, H. (2012). Edirne ili aile sağlığı merkezlerinde görevli hekimlerin çocuk istismarı ve ihmali hakkında bilgi, farkındalık ve tutumlarının belirlenmesi (Uzmanlık Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Deniz, E. (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, *22*, 89-99.
- De Paoli T., Fuller-Tyszkiewicz, M., & Krug, I. (2017). Insecure attachment and maladaptive schema in disordered eating: The mediating role of rejection sensitivity. *Clin Psychol Psychother*, *24*(6), 1273-1284. doi: 10.1002/cpp.2092.
- DePaul, J., & Guibert, M. (2008). Empathy and child neglect: A theoretical model. *Child Abuse & Neglect*, *32*, 1063–1071.

- Dubowitz, H., Papas, M.A., Black, M.M., & Starr, R.H. (2002). Child Neglect: Outcomes in high-risk urban preschoolers. *Pediatrics*, *109*(6), 1100-1107.
- Dunne, A.L., Gilbert, F., Lee, S. & Daffern, M. (2018). The role of aggression-related early maladaptive schemas and schema modes in aggression in a prisoner sample. *Aggress Behav.* doi: 10.1002/ab.21747.
- Dünya Sağlık Örgütü (2014). Child maltreatment ("child abuse"). Erişim: [http://search.who.int/search?q=child+abuse&ie=utf8&site=who&client=_en_r&proxystylesh eet=_en_r&output=xml_no_dtd&oe=utf8&getfields=doctype]. Erişim Tarihi: 05.02.2018.
- Ergündüz, Z.Ş. (2010). *Çocuk suçluluğunda çocuk istismarı olgularının değerlendirilmesi* (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Erukçü, G. (2013). *Farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenlerin çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Estevez, A., Jauregui, P., Ozerinjauregi, N., & Herrero-Fernandez, D. (2017). The role of early maladaptive schemas in the appearance of psychological symptomatology in adult women victims of child abuse. *Journal Child Sex Abus.*, *26*(8), 889-909. doi: 10.1080/10538712.2017.1365318.
- Flink, N., Honkalampi, K., Lehto, S. M., Leppanen, V., Viinamaki, H., & Lindeman S. (2018). Comparison of early maladaptive schemas between borderline personality disorder and chronic depression. *Clin Psychol Psychother.* <https://doi.org/10.1002/cpp.218>
- Frias, A., Navarro, S., Palma, C., Farriols, N., Aliaga, F., Salvador, A., Aluco, E., Martinez, B.&Solves, L., (2017). Early maladaptive schemas associated with dimensional and categorical psychopathology in patients with borderline personality disorder. *Clin Psychol Psychother*, *25*(1), 30-41. doi: 10.1002/cpp.2123.
- Gay, L.E., Harding, H. G., Jackson, J. L., Burns, E. E. & Baker, B. D. (2013). Attachment style and early maladaptive schemas as mediators of the relationship between childhood emotional abuse and intimate partner violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, *22*, 408–424.

- Gong, J., & Chan, R.C.K. (2018). Early maladaptive schemas as mediators between childhood maltreatment and later psychological distress among Chinese college students. *Psychiatry Res.*, 259, 493-500. doi: 10.1016/j.psychres.2017.11.019.
- Gould, F., Clarke, J., Heim, C., Harvey, P.D., Majer, M., & Nemeroff, C. B. (2013). The effects of child abuse and neglect on cognitive functioning in adulthood. *NIH-PA Author Manuscript*, 1-18.
- Gör, N., Yiğit, İ., Kömürcü, B. ve Şenkal-Ertürk, İ. (2017). Geçmişin mirası ve geleceğin haritası: Erken dönem uyumsuz şemalar. *Nesne*, 5(10), 197-217.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/işmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128 – 134.
- Harrington, D., Zuravin, D., Ting, L., & Dubowitz, H. (2002). The neglect scale: Confirmatory factor analyses in a low-income sample. *Child Maltreatment*, 7(4), 359-368.
- Hatipoğlu-Yanık, D. (2015). *Erken dönem uyumsuz şemalar ve mizah arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.
- Herman, J.L. (2007). *Travma ve İyileşme Şiddetin Sonuçları Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre*. 1. Basım. T. Tosun. (çev.), İstanbul: Literatür Yayıncılık. (orijinal baskı tarihi 1992).
- Hildyard, K., & Wolfe, D. (2007). Cognitive processes associated with child neglect. *Child Abuse & Neglect*, 31, 895–907.
- Hornor, G. (2014). Child neglect: Assessment and intervention. *Journal of Pediatric Health Care*, 28(2), 186-192.
- İmperatori, C., Innamorati, M., Lester, D., Continisio, M., Balsamo, M., Saggino, A., & Fabbriatore, M. (2017). The association between food addiction and early maladaptive schemas in overweight and obese women: A preliminary investigation. *Nutrients*, 9(11), 1259. doi: 10.3390/nu9111259.
- İnci E., (2009). *Erken çocukluk dönemi öğrencilerinin değer yönelimlerinin sosyo-ekonomik düzey, yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

- Infurna, M. R., Reichl, C., Parzer, P., Schimmenti, A., Bifulco, A., & Kaess, M. (2015). Associations between depression and specific childhood experiences of abuse and neglect: A meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 1-31.
- İnsan Hakları Derneği (2008). *Çocuk ihmali ve istismarını önleme öğretmenler ve aileler için eğitim kılavuzu*. Ankara: Berkay Ofset.
- İşmen, A.E. (2004). Aile içi çocuk istismarı ölçek geliştirme çalışması. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 207-221.
- Johnson, J.G., Smailes, E.M., Cohen, P., Brown, J., & Bernstein, D.P. (2000). Associations between fourtypes of childhood neglect and personality disorder symptoms during adolescence and early adulthood: Findings of a community-based long itudinal study. *J Pers. Disord.*, 14, 171-187. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10897467>.
- Kahvecioğlu, C. (2014). *Eş seçiminin, terkedilme şeması, baskın nöral sistemler, evlilik mitleri ve bağlanma stilleri açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.
- Kaleağası, H., Özge, A., Toros, F., Kar, H. (2009). Cinsel istismar sonrası belirginleşen çocukluk çağı migren baş ağrısı: Olgu sunumu. *Ağrı*, 21(2), 80-82.
- Kapçı, E.G. ve Hamamcı, Z. (2010). Aile işlevi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: Erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Klinik Psikiyatri*, 13, 127-136.
- Kara, B., Biçer, Ü., Gökalp, A.S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.
- Kara, Ö. (2010). *Ankara ilinde görev yapan pediatri asistanları, uzmanları ve pratisyen hekimlerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi düzeyleri ve yaklaşımlarının karşılaştırılması* (Uzmanlık Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: 3A Araştırma.
- Kaya, F. (2010). *Çocukluk döneminde yaşanan istismarın kişilerarası ilişki tarzları üzerindeki etkisi: Erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü* (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, İ. (2015). *Ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlıkları arasında ilişkinin incelenmesinde otomatik düşünceler ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü* (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Kaya, İ. ve Çeçen-Eroğul, A.R. (2013). Ergenlerde Çocukluk Dönemi İstismar Yaşantılarının Yordayıcısı Olarak Aile İşlevlerinin Rolü. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38(168), 386-397.
- Kaya, İ. ve Çeçen-Eroğul, A.R. (2016). Ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlıkları arasında ilişkinin incelenmesinde otomatik düşünceler ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45(2), 331-358.
- Kaya, S. (2014). *Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu'nun Türkçe'ye uyarlanması* (Yüksek Lisans Tezi). Sıtkı Koçman üniversitesi, Muğla.
- Kaya-Tezel, F., Tutarel-Kışlak, Ş. ve Boysan, M. (2015). Relationships between childhood traumatic experiences, early maladaptive schemas and interpersonal styles. *Arch Neuropsychiatr*, 52(3), 226–232. doi: 10.5152/npa.2015.7118.
- Keskin, G. ve Çam, O. (2005). Çocuk cinsel istismarına psikodinamik hemşirelik yaklaşımı. *Yeni Symposium*, 43(3), 118-125.
- Kevlekçi, M. (2013). *Erken dönem uyumsuz şemalar, tutumlar ve hatalı otomatik düşüncelerin depresif duygudurum ve intihar düşüncelerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Kocaer, Ü., (2006). *Hekim ve hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Koç, F., Aksit, S., Tomba, A., Aydın, C., Koturoğlu, G., Turhan, T., Çelik, A., Şenol, E., Kara, S., Solak, U. (2012). Çocuk istismarı ve ihmali olgularının demografik ve klinik özellikleri: Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nin bir yıllık deneyimi. *Türk Pediatri Arşivi*, 47, 119-245.
- Khosravani, V., Sharifi-Bastan, F., Samimi-Ardestani, M., & Jamaati-Ardakani, R. (2017). Early maladaptive schemas and suicidal risk in an Iranian sample of patients with obsessive compulsive disorder. *Psychiatry Res*, 255, 441-448. doi: 10.1016/j.psychres.2017.06.080.
- Krug, E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., & Lozano, R. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers. *World report on violence and health*. (3rd chapter.) (pp. 57-87). Geneva: World Health Organization.
- Kutsal, E., Paslı, F., Işıklı, S., Şahin, F., Yılmaz, G. ve Beyazova, U. (2011). Preliminary Validation of the Child Abuse Potential Inventory in Turkey. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(14), 2856-2865.

- Küpelı, S., Kanbur, N. ve Derman, O. (2003). Çocuk istismarı: Bir olgu sunumu. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 12(4), 129-130.
- Lucas M.K. (2009). *Early childhood abuse, empathy and intimate partner violence* (The Degree Master of Arts In Psychology). Humboldt State University.
- Lumley, M.N., Harkness, K.L. (2007). Specificity in the relations among childhood adversity, early maladaptive schemas and symptom profiles in adolescent depression. *Cognit Ther Res.*, 31, 639–657. <http://dx.doi.org/10.1007/s10608-006-9100-3>.
- Mann, R., & Hollin, C. (2010). Self-reported schemas in sexual offenders. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 21 (6), 834-851.
- Majer, M., Nater, U.M., Lin, J.M., Capuron, L. & Reeves, W.C. (2010). Association of childhood trauma with cognitive function in healthy adults: A pilot study. *BMC Neurology*, 10(61), 1-10.
- McGinn, L.K., Cukor, D., & Sanderson, W.C. (2005). The relationship between parenting style, cognitive style and anxiety and depression: Does increased early adversity influence symptom severity through the mediating role of cognitive style. *Cognitive Therapy and Research*, 29(2), 219–242. doi: 10.1007/s10608-005-3166-1.
- Mullen, P.E., Martin, J.L., Anderson, J.C., Romans, S.E., Herbison, G.P. (1996). The long-term impact of the physical, emotional, and sexual abuse of children: A community study. *Child Abuse Negl*, 20(1), 7-21.
- Müjdecioğlu-Demir, G. (2017). *Kendine zarar verme davranışı ve/veya intihar girişimi olan ergenlerde çocukluk çağı travmaları ve bağlanma stillerinin değ erlendirilmesi* (Uzmanlık tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Nilüfer, G. (2016). *Doğum sırası, algılanan ebeveynlik biçimleri ve erken dönem uyumsuz ş emalar arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Nolen-Hoeksema, S. & Jackson, B. (2001). Mediators of the gender difference in rumination. *Psychology of Women Quarterly*, 25, 37–47.
- Ovayolu, N., Uçan, Ö., Serindağ, S. (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 13-22.
- Öncü, E., Kurt, A.Ö. ve Esenay, F.I. (2012). Çalışan çocukların ailede istismarı. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 10(3), 128-140.

- Örsel, S., Karadağ, H., Karaoğlan-Kahiloğulları, A. ve Aktaş, A. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12; 130-136.
- Özdin, S., Sarisoy, G., şahin, A.R., Arik, A.C., Özyıldız-Güz, H., Böke, Ö., Karabekiroğlu, A.(2017). Early maladaptive schemas in patients with bipolar and unipolar disorder. *Int J Psychiatry Clin Pract*,22(2), 151-156. doi: 10.1080/13651501.2017.1387268.
- Pakiş, I., Yaycı, N., Günçe, E., Çelik, S., Uysal, C. ve Karapirli, M. (2008). Çocuk ihmeline bağlı ölüm olguları. *Adli Tıp Bülteni 2008*; 13(2): 82-87.
- Pala B, (2011). *Geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeyleri* (Uzmanlık Tezi). Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Pritchard, C. (1997). Suicide--the ultimate rejection? A psychosocial study [book review] . *Suicide and Life-Threatening Behavior*. 27(3), 319- 320.
- Rezaei, M., Ghazanfari, F., & Rezaee, F. (2016). The role of childhood trauma, early maladaptive schemas, emotional schemas and experiential avoidance on depression: A structural equation modeling. *Psychiatry Res.*, 246, 407-414. doi: 10.1016/j.psychres.2016.10.037.
- Roberts, R., O' Connor, T., Dunnb, J. & Golding, J. (2004). The effects of child sexual abuse in later life; mental health, parenting and adjustment of offspring. *Child Abuse & Neglect*, 28, 525–545.
- Roelofs, J., Onckels, L.,& Muris, P., (2013). Attachment quality and psychopathological symptoms in clinically referred adolescents: The mediating role of early maladaptive schema. *J Child Fam Stud*, 22(3), 377–385. doi: 10.1007/s10826-012-9589-x.
- Roemmele, M., Messman-Moore, Terri L. (2011). Child abuse, early maladaptive schemas, and risky sexual behavior in college women. *Journal of Child Sexual Abuse*, 20(3), 264-283. https://www.researchgate.net/publication/51208236_Child_Abuse_Early_Maladaptive_Schemas_and_Risky_Sexual_Behavior_in_College_Women.
- Saariaho, A.S., Saariaho, T.H., Mattila, A.K., Karukivi, M., & Joukamaa, M.I. (2015). Alexithymia and early maladaptive schemas in chronic pain patients. *Scand J Psychol*, 56(4), 428-37. doi: 10.1111/sjop.12226.
- Sarıtaş-Atalar D. ve Gençöz, T. (2015). Anne ret algısı ile psikolojik sorunlar arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(1), 40-47.

- Saygılı, G. (2014). *Erken döneme ilişkin gelişimsel etmenler ile psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünün incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Semerci, B. (2014). *Çocuk ihmal ve istismarı ile mücadele* [Video dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=-dbzFtSZGXM>
- Sheffield, A., Waller, G., Emanuelli, F., Murray, J., & Meyer, C. (2005). Links between parenting and core beliefs: Preliminary psychometric validation of the Young Parenting Inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 29(6), 787-802. doi: 10.1007/s10608-005-4291-6.
- Shorey, R.C., Brasfield, H., Anderson, S. ve Stuart, G.L. (2015). The relation between trait mindfulness and early maladaptive schemas in men seeking substance use treatment. *Mindfulness*, 6(2), 348-355.
- Shorey, R.C., Strauss, C., Zapor, H., & Stuart, G.L. (2017). Dating violence perpetration: Associations with early maladaptive schemas. *Violence Vict*, 32(4), 714-727. doi: 10.1891/0886-6708.VV-D-14-00175.
- Shorey, R.C., Stuart, G.L. and Anderson, S. (2014). Differences in early maladaptive schemas between a sample of young adult female substance abusers and a non-clinical comparison group. *Clin Psychol Psychother*, 21(1), 21–28.
- Simons, R.M., Sistas, R.E., Simons, J.S. & Hansen J. (2018). The role of distress tolerance in the relationship between cognitive schemas and alcohol problems among college students. *Addict Behav*, 78, 1-8. doi: 10.1016/j.addbeh.2017.10.020.
- Soyaslan, B.D. (2016). *Madde kullanım bozukluğu olan kişilerde erken dönem uyumsuz şemalar ile öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara.
- Soygüt, G., Çakır, Z. (2009). Ebeveynlik biçimleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilerde kişilerarası şemaların aracı rolü: Şema odaklı bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 144-152.
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A. ve Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.

- Springer, K.W., Sheridan, J., Kuo, D., & Carnes, M. (2011). Long-Term physical and mental health consequences of childhood physical abuse: results from a large population-based sample of men and women. *NIH-PA Author Manuscript*, 1-17.
- Stowman, S.A. & Donohue, B. (2005). Assessing child neglect: A review of standardized measures. *Aggression and Violent Behavior*, 10, 491–512.
- Sundag, J., Zens, C., Ascone, L., Thome, S., & Lincoln, T.M., (2018). Are schemas passed on? A study on the association between early maladaptive schemas in parents and their off spring and the putative translating mechanisms. *Behav Cogn Psychother*, 7, 1-16. doi: 10.1017/S1352465818000073.
- Taner Y, Gökler B, (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-85.
- Thimm, J.C. (2010). Relationships between early maladaptive schemas and psychosocial developmental task resolution. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 17(3), 219-230. <https://doi.org/10.1002/cpp.647>
- Tuna, S. (2010). *Aile içi çocuk istismarı: Annelerin bazı risk faktörleri açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Turan, A. ve Tıraş, Z. (2016). Çocuk ihmal ve istismarı. İçinde, N. Sargın, S. Avşaroğlu & A. Ünal (Ed.), *Eğitmeden Psikolojik Yansımalar*, (ss.37-58). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Türker, G. (2017). *Aile hekimleri, hemşire ve ebelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeyleri: Burdur örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tütüncü, R., İnce, A. ve Türkçapar, M.H. (2012). Test performance related dysfunctional beliefs. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1, 90-97.
- Topçu, S. (2009). *Silinmeyen izler*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Tyler, S., Allison, K., & Winsler, A. (2006). Child neglect: Developmental consequences, intervention and policy implications. *Child & Youth Care Forum*, 35(1), 1-20.
- Ulu, S. (2011). *Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ünal, E. (2014). *Çocuk istismarı ve ihmalinin psikopatolojik semptomlar üzerindeki etkisi: Erken dönem uyumsuz şemaların ve şema baş etme biçimlerinin rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Van Wijk-Herbrink, M.F., Bernstein, D.P., Broers, N.J., Roelofs, J., Rijkeboer, M.M. & Arntz, A.A. (2018). Internalizing and externalizing behaviors share a common predictor: The effects of early maladaptive schemas are mediated by coping responses and schema modes. *J Abnorm Child Psychol*, 1-14. doi: 10.1007/s10802-017-0386-2.
- Ward, T. (2000). Sexual offenders' cognitive distortions as implicit theories. *Agression and Violent Behavior*, 5 (5), 491-507.
- Wright, M.O., Crawford, E., & Del-Castillo, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas. *Child Abuse Negl.*, 33(1), 59-68. doi: 10.1016/j.chiabu.2008.12.007.
- Yalçın, N. (2011). *Türkiye'de çocuk istismarı ve çözüm önerileri* (Yüksek Lisans Projesi). İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Yiğit, İ. ve Erden, G. (2015). Çocukluk çağı istismar yaşantıları ile genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30 (75), 47-59.
- Yolcuoğlu, İ.G., (2010). Çocukların ihmal istismara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri ve sosyal hizmet müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 1(21), 73-83.
- Yoon, S., Kobulsky, J.M., Yoon, D. & Kim, W., (2017). Developmental pathways from child maltreatment to adolescent substance use: The roles of post traumatic stress symptoms and mother-child relationships. *Child Youth Serv Rev*, 82, 271-279. doi:10.1016/j.chilyouth.2017.09.035
- Younan, R., Farrell, J., & May, T. (2017). Teaching me to parent myself: The feasibility of an in-patient group schema therapy programme for complex trauma. *Behav Cogn Psychother.*, 7, 1-16. doi: 10.1017/S1352465817000698.
- Young, J.E., Klosko, J.S., & Weishaar, M.E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York: Guilford Press.
- [https://scholar.google.com.tr/scholar?q=Young,+J.+E.,+Klosko,+J.+S.,+%26+Weishaar,+M.+E.+ \(2003\).+Schema+therapy:+A+practitioner%27s+guide.+New+York:&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar&sa=X&ved=0ahUKEwj6xJCMrZ7aAhWSY1AKHUdQDKkQgQMIjAA](https://scholar.google.com.tr/scholar?q=Young,+J.+E.,+Klosko,+J.+S.,+%26+Weishaar,+M.+E.+ (2003).+Schema+therapy:+A+practitioner%27s+guide.+New+York:&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar&sa=X&ved=0ahUKEwj6xJCMrZ7aAhWSY1AKHUdQDKkQgQMIjAA)
- Young, J.E., Klosko, J.S., & Weishaar, M.E. (2009). *Şema terapi: Terapistin rehberi* (2. Baskı). İstanbul: Litera Yayınları.

- Young, R., Lennie, S., & Minnis, S. (2011). Children's perceptions of parental emotional neglect and control and psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52(8), 889–897.
- Zamirinejad, S., Hojjat S.K., Moslem, A., MoghaddamHosseini V., & Akaberi, A. (2018). Predicting the risk of opioid use disorder based on early maladaptive schemas. *Am J Mens Health*, 12(2), 202-209. doi: 10.1177/1557988317742230.
- Zara, A. (2012). Çocuk İstismarı ve İhmali. Erişim: [<http://www.aytenzara.com/wp-content/uploads/2012/02/%C3%87OCUK%C4%B0HMAL%C4%B0-VE-%C4%B0ST%C4%B0SMARI.pdf>]. Erişim Tarihi: 10.02.2018
- Zengin, B.Y. (2014). *9-17 yaş grubunda cinsel istismar olgularının adli süreçte yaşadıkları örselenmenin değerlendirilmesi ve çözüm önerileri* (Uzmanlık Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Zolotor, A., Kotch, J., Dufort, V., Winsor, J., Catellier, D. & Bou-Saada, I. (1999). School performance in a longitudinal cohort of children at risk of maltreatment. *Matern Child Health Journal*, 3(1), 19-27.
- Zoroğlu, S.S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal-Kora, M. ve Alyanak B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.

EKLER

Ek-1 Bilgilendirme Metni

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma Doç. Dr. Şaziye Senem Başgül danışmanlığında Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı öğrencisi Psikolog Sümeyye Karayığit tarafından yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı, erken dönem uyumsuz şemalar ile çocukluk dönemi örselenme yaşantıları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu anlamda, araştırma sonuçlarından sağlıklı bilgiler edinilebilmesi için soruların samimi bir şekilde doldurulması ve boş bırakılmaması oldukça önemlidir.

Vereceğiniz bilgilerde kimliğiniz ve kişisel bilgileriniz kesinlikle yer almayacaktır. Uygulama esnasında herhangi bir ses kaydı ve görüntü alınması söz konusu olmayacaktır. Bu uygulamanın size herhangi bir maddi yükümlülüğü yoktur. Söz konusu formlarda yer alan bilgiler hiçbir şekilde başka kişiler ile paylaşılmayacak ve isminizi açık edecek hiçbir bilgi verilmeyecektir. Çalışmadan elde edilecek sonuçlar bilimsel amaçlar dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Verdiğiniz bilgiler gizli tutularak, yalnızca araştırmacılar tarafından grup düzeyinde değerlendirilecektir.

Bu araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Söz konusu araştırmadan istediğiniz zaman ayrılma, verilerinizi geri çekme hakkına sahipsiniz. Çalışma sırasında sizden istenen, verilen ölçeği boş bırakmamaya özen göstererek samimi bir şekilde doldurmanızdır.

Yardımlarınız ve katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Sümeyye Karayığit (sumeyye.k328@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman katılımımı sonlandırabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı kullanımını kabul ediyorum.

Evet

Hayır

Ek-2 Anket Soruları

1. Cinsiyetiniz:

- Kadın Erkek

2. Doğum yılınız:.....

3. Okuduğunuz Bölüm:.....

4. Anne: (Uygun olanları birden fazla olacak şekilde işaretleyiniz.)

- Sağ
 Ölü - Öldüğünde kaç yaşındaydınız:.....
 Annem hakkında bilgim yok
 Ev hanımı
 Halen çalışıyor
 Önceden çalışıyordu
 Annem öz
 Annem üvey

5. Annenizin öğrenim durumu:

- Okur-yazar değil
 Okur-yazar, ilköğretim mezunu değil
 İlköğretim mezunu
 Lise mezunu
 Yüksekokul mezunu ve üstü

6. Baba: (Uygun olanları birden fazla olacak şekilde işaretleyiniz.)

- Sağ
 Ölü-Öldüğünde kaç yaşındaydınız:.....
 Babam hakkında bilgim yok
 İşsiz
 Halen çalışıyor
 Önceden çalışıyordu
 Babam öz
 Babam üvey

7. Babanızın öğrenim durumu:

- Okur-yazar değil
 Okur-yazar, ilköğretim mezunu değil
 İlköğretim mezunu
 Lise mezunu
 Yüksekokul mezunu ve üstü

8. Anne-babanızın beraberlik durumu:

- Birlikte yaşıyorlar
- Boşanmamış ancak ayrı
- Boşanmış (zaman belirtiniz:.....yaşımdayken)
- Diğer:.....

9. Büyüdüğünüz yer:

- Ailemle yaşadım
- Sosyal hizmetlerin kurumunda kaldım
- Sokakta yaşadım
- Ailede başka bireylerin yanında büyüdüm
- Beni evlatlık edinen kişilerle yaşadım
- Diğer:.....

10. Şuana kadar herhangi bir nedenle ana- babadan ayrılık:

- Ayrılık yok, ana-babayla birlikte
- Annesi ile birlikte, baba ayrı ya da ölü
- Babası ile birlikte, anne ayrı ya da ölü
- İkisinden de ayrı, akrabalarının yanında
- Yetiştirme yurdunda, vb.
- Başka bir ailenin yanında, evlat edinilerek
- Sadece eğitim sebebiyle
- Diğer:.....)

11. Kaç kardeşiniz var?

- Erkek:.....
Kız:.....
Toplam:.....

12. Siz baştan itibaren kaçınıcı çocuksunuz? .....

13. Sizce ailenizdeki en büyük problem nedir?

- Maddi sıkıntı
- Babamın işsiz olması
- Alkol
- Babamın annemi veya bizleri dövmesi
- Annemin babamı veya bizleri dövmesi
- Annemin bizle ilgilenmemesi
- Anne-babamın birbirini aldatması
- Diğer:.....

14. Suanda herhangi bir ruhsal şikayetiniz var mı?

- Evet Hayır

Evetse neler:.....

15. Çocukluk- ergenlik döneminde herhangi bir önemli rahatsızlık geçirdiniz mi?

- Evet Hayır

Evetse: (belirtiniz)

Tıbbi:.....

Psikolojik:.....

16. Büyüdüğünüz ev:

- Gecekondu Apartman dairesi Müstakil ev Diğer:.....

17. Geldiğiniz/ yetiştiğiniz aile türü:

- Çekirdek aile (anne, baba kardeşler aynı hanede)
 Geniş aile (birtakım akrabalar aynı hanede)
 Diğer (belirtiniz.....)

18. Büyüdüğünüz yer:

- Köy İlçe İl Metropol [İstanbul, İzmir, Ankara,..]

19. Ekonomik durumunuz:

- Gelirimizle rahatça geçiniyoruz.
 Gelirimiz geçinmemize yetmiyor.
 Gelirimiz geçinmemize yetmiyor, yardım alıyoruz.
 Diğer:.....

20. Ailenin aylık gelir durumu:

- 740 TL ve altı 1000-2000 arası 3100-5000 arası
 740 üstü- 1000 TL arası 2000-3100 arası 5000 ve üstü

21. Aile içi ilişkilerinizi nasıl tarif edersiniz?

Yalnızca gündelik olaylar ve konularla ilgili konuşulur, sınırlı ve yüzeysel bir ilişkimiz vardır

Genelde birbirimize karşı mesafeliyizdir [özellikle ( )annemle ( )babamla ( )kardeşlerimle]

Genellikle birbirimize duygularımıza açmayız; üzüntü, sıkıntı ya da sevinçlerimizi birbirimizle paylaşmayız.

Yalnızca olumsuz duygular konuşulur, bu yüzden birbirimizle çatışırız.

Birbirimizle yakın ve sıcak ilişkilerimiz vardır; her türlü derdi ya da sevinci paylaşırız.

Annem/ babam/ kardeşlerim sevgisini belli eder, birbirimize yakın davranırız.

22. İntihar girişiminde bulundunuz mu?

- Evet Hayır

23. Alkol veya madde kullanır mısınız:

Alkol:

- Evet
 Hayır

Madde:

- Evet
 Hayır

24. Ailede düzenli olarak alkol kullanan kişi var mı?

- Evet Hayır

25. Ailenizde madde kullanan biri var mı?

- Evet Hayır

26. Ailede anne ya da baba ruhsal bir sağlık sorunu nedeniyle psikiyatriste ya da psikoloğa gitti mi?

- Evet Hayır

Evet ise nedenini belirtiniz. (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- Davranış bozukluğu
 Hayali sesler duyma, görüntüler görme
 Saldırgan davranışlar
 Takıntılı davranışlar
 Kaygı bozuklukları
 Diğer ruh sağlığı sorunları (belirtiniz) .....

27. Çocukluğunuzda gelişiminizle paralel olmayan bir işte aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla çalıştınız mı?

- Evet Hayır

28. Ailenizde herhangi bir nedenle suç işleyen biri var mı?

- Evet Hayır

Ek-3 YŞÖ

Yönerge: Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olamadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin **duygusal olarak** ne hissettiğinize dayanarak cevap verin.

Bir kaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

1 den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

1- Benim için tamamıyla yanlış **2-** Benim için büyük ölçüde yanlış **3-** Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla **4-** Benim için orta derecede doğru **5-** Benim için çoğunlukla doğru **6-** Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1. ____ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
2. ____ Beni terke edeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.
3. ____ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum
4. ____ Uyumsuzum.
5. ____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.
6. ____ İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum
7. ____ Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
8. ____ Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.
9. ____ Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşitlarım kadar, başaramadım.
10. ____ Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.
11. ____ Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.
12. ____ Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).
13. ____ Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.

14. ____ Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana “hayır” denilmesini çok zor kabullenirim.
15. ____ Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16. ____ Paramın olması ve önemli insanlar tanıyor olmak beni değerli yapar.
17. ____ Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim.
18. ____ Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.
19. ____ Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20. ____ Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.
21. ____ İnsanlara karşı tedbiri elden bırakamam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.
22. ____ Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23. ____ Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.
24. ____ İşleri halletmede son derece yetersizim.
25. ____ Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.
26. ____ Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hiss ediyorum.
27. ____ Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28. ____ Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hiss ediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29. ____ Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30. ____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31. ____ En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem.
32. ____ Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.
33. ____ Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.
34. ____ Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35. ____ İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.

36. _____ Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.
37. _____ Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38. _____ Yakınlarımın beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım
39. _____ Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40. _____ Bir yere ait değilim, yalnızım.
41. _____ Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.
42. _____ İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.
43. _____ Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.
44. _____ Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.
45. _____ Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız
46. _____ İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
47. _____ Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
48. _____ İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
49. _____ Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
50. _____ İstedığimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
51. _____ Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım
52. _____ Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissedirim.
53. _____ Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.
54. _____ Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
55. _____ Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
56. _____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissedirim.
57. _____ Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir.
58. _____ Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.

59. _____ Kendimi sevilebilecek biri gibi hissetmiyorum.
60. _____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.
61. _____ Gündelik işler için benim kararlarım güvenilemez.
62. _____ Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.
63. _____ Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum- Benim kendime ait bir hayatım yok.
64. _____ Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.
65. _____ Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
66. _____ Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.
67. _____ Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
68. _____ Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.
69. _____ Benim yararım olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.
70. _____ Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71. _____ Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.
72. _____ Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.
73. _____ Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74. _____ İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.
75. _____ Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76. _____ Kendimi hep grupların dışında hissederim.
77. _____ Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.
78. _____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.

79. ____ Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.
80. ____ Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.
81. ____ Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82. ____ Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83. ____ Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.
84. ____ Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85. ____ Kendimi sorumluluktan kolayca sıyıramıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.
86. ____ Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87. ____ Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.
88. ____ Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89. ____ Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.
90. ____ Ben cezalandırılmayı hakeden kötü bir insanım.

Ek-4 ÇÖYÖ-KF

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Çok Sık
1.Çocukluğumda,yeterli düzeyde beslendiğime inanmıyorum.	1	2	3	4	5
2. Çocukluğumda, benimle ilgilenen ve beni koruyan biri ya da birileri vardı.	1	2	3	4	5
3. Çocukluğumda, ailemdeki kişiler bana “aptal”, “tembel” ya da “çirkin” gib sözcüklerle hitap ederlerdi.	1	2	3	4	5
4. Çocukluğumda, annem ve babam ailemize ilgilenemeyecek kadar sarhoş ya da uyuşturucunun etkisi altındaydı.	1	2	3	4	5
5. Çocukluğumda, ailemde kendimi önemli ya da özel hissetmemi sağlayan biri ya da birileri vardı.	1	2	3	4	5
6. Çocukluğumda, kirli giysiler giymek zorunda kalırdım.	1	2	3	4	5
7. Çocukluğumda, sevdiğimi hissederdim.	1	2	3	4	5
8. Çocukluğumda, annem ve babamın benim hiç doğmamış olmamı dilediklerini düşünürdüm.	1	2	3	4	5
9. Çocukluğumda, ailemdeki kişilerden, bir doktora ya da hastaneye gitmek zorunda kalacak kadar kötü dayak yediğim olmuştur.	1	2	3	4	5
10. Çocukluk dönemimde ailemle ilgili değiştirmek istediğim hiçbir şey yok.	1	2	3	4	5
11. Çocukluğumda, ailemdeki fertler beni, yara bere içinde bırakacak kadar kötü döverlerdi.	1	2	3	4	5
12. Çocukluğumda, kemer, sopa, kablo ya da benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırılırdım.	1	2	3	4	5
13.Çocukluğumda, ailemdeki fertler birbirlerini koruyup kollarlardı.	1	2	3	4	5
14. Çocukluğumda, ailemdeki fertler bana incitici veya aşağılayıcı şeyler söylemişlerdir.	1	2	3	4	5

15. Çocukluğumda, fiziksel olarak istismar edildiğime inanıyorum.	1	2	3	4	5
16. Mükemmel bir çocukluğum oldu.	1	2	3	4	5
17. Çocukluğumda, öğretmen, komşu ya da doktor gibi kişiler tarafından fark edilecek kadar kötü dayak yediğim olmuştur.	1	2	3	4	5
18. Çocukluğumda, ailemde benden nefret eden birisi ya da birileri olduğunu hissedirdim.	1	2	3	4	5
19. Çocukluğumda, ailemdeki fertler birbirlerine yakındılar.	1	2	3	4	5
20. Çocukluğumda, birisi ya da birileri bana cinsel amaçla dokunmayı veya kendisine dokunmamı istedi.	1	2	3	4	5
21. Çocukluğumda, birisi ya da birileri, cinsel içerikli taleplerini karşılamazsam, bana zarar vermekle ya da hakkımda yalanlar söylemekle beni tehdit etti.	1	2	3	4	5
22. Çocukluğumda dünyadaki en iyi aileye sahiptim.	1	2	3	4	5
23. Çocukluğumda, birisi ya da birilerinin beni cinsel içerikli eylemlerde bulunmaya veya cinsel içerikli şeyler izlemeye zorladığı olmuştur.	1	2	3	4	5
24. Çocukluğumda, birisi ya da birileri bana cinsel tacizde bulunmuştur.	1	2	3	4	5
25. Çocukluğumda, duygusal olarak istismar edildiğime inanıyorum.	1	2	3	4	5
26. Çocukluğumda, ihtiyacım olduğunda beni doktora götürecek birisi ya da birileri her zaman vardı.	1	2	3	4	5
27. Çocukluğumda, cinsel olarak istismar edildiğime inanıyorum.	1	2	3	4	5
28. Çocukluğumda, ailem benim için bir güç ve destek kaynağıydı.	1	2	3	4	5

Ek-5 Etik Kurul Onay Formu

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ETİK KURUL KARARI

Tarih: 24.01.2018

No: 2018/08

Çalışmanın Türü:	Yüksek Lisans Tezi
Konu:	Anket Uygulama
Başlık:	Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları İle Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Yürütücü / Danışman:	Doç. Dr. Şaziye Senem BAŞGÜL
Yazar:	Sümeyye KARAYİĞİT
Karar:	Olumlu

Prof. Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK
Eğitim Fak./Etik Kurul Başkanı

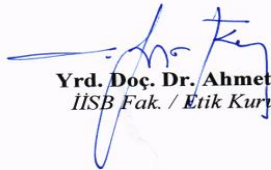

Prof. Dr. Şaban KAYIHAN
Hukuk Fak. / Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY
Eğitim Fak. / Etik Kurul Üyesi

Prof. Dr. Osman Tolga ARICAK
İİSB Fak. / Etik Kurul Üyesi

Doç. Dr. Mazlum ÇELİK
İİSB Fak. / Etik Kurul Üyesi

Doç. Dr. Şaziye Senem BAŞGÜL
İİSB Fak. / Etik Kurul Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ahmet KESER
İİSB Fak. / Etik Kurul Üyesi

Ek-6 Ölçek Uygulama İzin Yazısı

T. C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı :45295868-300-
Konu :SümeYYe KARAYİĞİT'in Anket
İzni.

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 12/02/2018 tarihli ve 0188 sayılı yazı.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi SümeYYe KARAYİĞİT'in "*Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ile Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*" konulu tez çalışması kapsamında Üniversitemiz Fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler ile anket yapma talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-imza

Prof. Dr. Kaan ERARSLAN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Evrakı Doğrulamak için : <https://ebys.dpu.edu.tr/enVision/Dogrula/KRBBA7B>

Evliya Çelebi Yerleşkesi Tavşanlı Yolu 10. Km 43100 KÜTAHYA
Telefon: 2742652031-Faks: 2742652027
E-Posta : ogrisl@dpu.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: C.DOLKER Bilgisayar İşletmeni
Elektronik ağ:<http://www.dpu.edu.tr>
KEP Adresi: dumlupinaruniversitesi@hs01.kep.tr